

4 sunt certæ personæ, quæ non carcerantur in carcere publico ob delicta, de quibus inculpantur, sed constituuntur sub homenagio, ut utar materno vocabulo, & inde à delictis objectis se defendunt, & purgant, nisi talia sint delicta, ex quibus accusari veniant puniendi pœna mortis naturalis, vel civilis, ut habetur in *Ord. antiqua lib. 5. titul. 67. in princ. & in nova Ord. lib. 5. titul. 120. in princip. ibi:*

Mandamos que os Fidalgos de solar, ou assentados em nossos livros, e os nossos Desembargadores, e Doutores em Leys, ou em Canones, ou em Medicina, feitos em estudo universal por exame, e os Cavalleiros fidalgos, ou cõfirmados por nós, e os Cavalleiros de Ordens Militares de Christo, Santiago, e Aviz, eos Escrivaens de nossa Fazenda, e Camara, e mulheres dos sobreditos, em quanto com elles forem casadas, ou estiverem vivas honestas não sejam prezos em ferros, senão por feitos em q̃ mereção morrer morte natural, ou civil, e por os outros casos em que nam caibam as ditas penas de morte, sejam prezos sobre suas homenagens, as quaes devẽ fazer aos Juizes q̃ os prenderam, ou mandarem prender, e por elles lhes seraõ tomadas, e lhes daraõ por prizaõ o castello da Villa, ou casa, ou a mesma Cidade, Villa, ou Lugar, segũdo for a qualidade do caso.

5 Attamen hoc intelligitur, nisi delictum sit commissum contra alium similem Caval-
6 larium, vel Fidalgum, licet non sit tali delinquenti æqualis conditionis in nobilitate, quia in eo casu, in quo alius inferioris conditionis deberet carcerari in carcere publico, debet is Cavallerius, vel Fidalgus, vel quispiam alius, qui homenagium habet, illud habere, vel in castello Civitatis, vel Villæ, ubi de crimine agitur, vel in alia domo honesta, ubi castellum non extiterit, arbitrio Judicis, ut cavetur in utraque *Ordin. tam antiqua, dict. titul. 67. §. 2. quàm in Ord. nova, d. tit. 120. §. 2. ibi.*

7 *Se de algum Fidalgo, ou Cavalleiro for querelado, ou elle for accusado de al-*

gum maleficio, por que nam mereça pena de morte se o maleficio for cometido contra outro Fidalgo, ou Cavalleiro, postoq̃ nam seja igual a elle mandamos que em aquelle caso, em que outra pessoa de mais baixa condiçam deverá ser prezo em ferros, o Fidalgo, ou Cavalleiro seja prezo sobre homenagem no castello da Cidade, ou Villa, onde o feito for ordenado, ou em outra casa honesta, se abi castello nam houver segundo arbitrio do Fulgador.

8 Nam personarum qualitas, & delictorum quantitas in custodia carceris inspici-
9 tur, *L. 1. 2. & 3. ff. de custod. reor. ubi. glossa, Bart. Alber. gloss. L. minime, C. de appellation. Tiraquel. de nobilitat. capit. 20. à num. 28. Menoch. de arbitrar. casu 305. numer. 6. Farin. lib. 1. quæst. 33. à num. 60.*

10 Hoc autem homenagium semel concessum non potest per Judicem ampliari in liberius homenagium, sive latius ab eo, quod à principio concessit delinquenti, nisi is Judex sit à quo non detur appellatio, vel gravamen ad alium Judicem superiorem, ut probat *ead. Ordin. tam antiqua, quàm nova in §. ultim. antiquæ, in §. quinto novæ, ibi: E mandamos que nenhum Fulgador desque huma vez tomar a homenagem a alguma pessoa, lha nam alargue mais, salvo se delle nam houver appellação, nem agravo naquelle caso.*

11 In Curia tamen Portugallensi, in qua per plures annos advocacionis officium exercuimus, observatur, quòd constituti sub homenagio prædicto modo concessio pro delictis, in quibus potest locum habere, solent ab illius gubernatore impetrare licentiam spatiandi per civitatem, vel oppidum, ubi homenagium acceperunt, per aliquot dies in singulis hebdomadis causa negotiandi cum suis Advocatis, vel Actuarijs, & Judicibus, qui de crimine notationem habent, audiendi sacra in diebus Dominicis, vel festivis, recta via redituri ad locum homenagij finita illa occasione, & nullus alius Judex, nec Senatores illius Curia hanc facultatem concedunt.

Sunt

12 Sunt tamen aliqui casus, in quibus prædictis personis nobilibus tale hominagium denegatur, sed carceri publico mancipantur, custodiuntur, & inde respondent in illis casibus, quos cumulavit *Ordin. lib. 5. titul. 40. §. ult. in antiquis, ibi: E mandamos que nenhũa pessoa assim das sobreditas, como de outra qualquer qualidade que seja, não seja escuso das ditas penas, nem de outra pena vil, quando for accusado, ou condemnado por ladraõ, ou feiticeiro, ou alcoviteiro, ou moedeiro falso, porque a taes como estes nam será recebida nenhũa excepção de abonamêto algum, antes serãm executados como qualquer pessoa vil.*

13 Et latius in nova *Ordin. lib. 5. titul. 139. §. fin. ibi: E mandamos que pessoa alguma, assim das sobreditas, como de outra qualquer qualidade, nam seja escusa das ditas penas, nem de outra qualquer pena vil, quando for condemnado em pena crime de lesa magestade, sodomia, testemunho falso, ou por induzir testemunhas falsas, moeda falsa, ou outro crime de falsidade, furto, feitiçaria, ou alcovitaria, porque a estes taes nam será recebida excepção alguma de abonaçam, antes serãm executados como qualquer pessoa vil.*

14 Similiter circa torturam *Ordin. antiq. lib. 5. tit. 64. §. ultim. numerando personas immunes ab illis, dicit in hæc verba, ibi:*

E sêdo Fidalgo de solar, ou Cavalleiro, ou Doutor em Leys, ou em Decretos, ou em Physica, ou Vereadores, e Juizes de algũa Cidade, não serãm metidos a tormento em caso algũ, mas em lugar de tormento lhes será dada outra pena, q̄ seja em alvedrio do Fulgador, salvo em crime de lesa magestade, ou em crime de falsidade, ou feitiçaria, ou moeda falsa, ou sodomia, q̄ segũdo direito em taes casos, e cada hũ delles, não gozẽ de privilegio de Fidalgo, ou Cavalleiro, ou Doutorado, mas serãm punidos, ou atormentados, como cada hũ do povo.

15 Et in *Ordin. lib. 5. titul. 124. §. ult.* ita cavetur: *E os Fidalgos, Cavalleiros, Doutores em Canones, ou em Leys, ou em*

Medicina, feitos em Universidade por exame, Juizes, e Vereadores de algũa Cidade, não serãm metidos a tormento, mas em lugar delle lhes será dada outra pena, q̄ seja a arbitrio do Fulgador, salvo em crime de lesa Magestade, aleivosia, falsidade, moeda falsa, testemunho falso, feitiçaria, sodomia, alcovitaria, furto, porque segundo direito nestes casos não gozão de privilegio de Fidalguia, Cavalleria, ou Doutorado, mas serãm atormentados como cada hum do povo.

Hæc nova *Ordin.* plures casus addit ad antiquam, & concordando cum jure communi: Primus casus se offert in crimine læsæ majestatis humanæ, quod tale crimen committens amittat privilegia nobilitatis, & subjiciatur torturæ & pœnis vilibus, ut probatur in *L. nullus, Codic. ad leg. Jul. magestat. ibi: Nullus omnino, cui inconsultis, ac nescientibus nobis fidicularum tormenta inferuntur, militiæ, vel generis, aut dignitatis uti defensione prohibeatur, excepta tantum majestatis causa, in qua sola omnibus æqua conditio est; quam legem dicit ibi Bart. esse notabilissimam, & notant Alberic. Angel. & Salicet. eam conclusionem: idem decidunt Imperator in *L. decuriones, Codic. de quæstionib. & ibi notant Bald. & Salicet. Brunus de indicijs 2. part. cap. 24. Orosio in L. illicitas §. ultim. num. 4. ff. de offic. præsidis, Gregor. Lop. in L. 2. titul. 30. part. 7. gl. Cavallero, Dueñas regul. 190. Otalora de nobilitat. 5. part. §. ult. num. 4. Joan. Gartia de nobilitat. gloss. 1. num. 10. Ful. Clar. in præct. criminal. §. lesa majestas, Petrus Gregor. Tholosan. lib. 35. syntagma juris universi, cap. 1. Tyber. Decian. 2. tom. tractatus iriminal. lib. 7. cap. 46. Joan. Gratian. reg. 55. n. 20. Farinac. lib. 1. titul. 5. quæst. 41. num. 100.**

Apud Castellanos est *L. 2. titul. 2. part. 7. in L. 2. titul. 7, Ordinament. lib. 8. in L. 2. titul. 18. lib. 8. novæ collect. ubi Azeved. num. 1. post L. 6. tit. 13. p. 2. & gloss. ibi, vers. mas, & apud Lusitanos in *Ordin. antiqua lib. 5. tit. 3. §. 29.**

§. 30. & in nova Ordin. lib. 5. titul. 6. §. 9. ibi: E em todos estes casos, e cada hum delles he propriamente cometido crime de lesa magestade, e havido por traidor o que o commeter, e sendo o commetedor convencido por cada hum delles, será condemnado que morra a morte natural cruelmente e todos seus bens que tiver ao tempo da condemnacão, serão confiscados para a Coroa do Reyno posto que tenha filhos, ou outros descendentes, ou ascendentes, antes, ou depois de ter cometido tal maleficio; & in §. ultim. ibi: E em todos os casos deste titulo, não gozará o accusado do privilegio para não haver de ser metido a tormento, nem haver pena vil, porque de todo he privado.

18 Quod non solum procedit in crimine læsæ majestatis humanæ, sed etiam in crimine læsæ majestatis divinæ, ut per citatos per Peres ad L. 5. titul. 2. lib. 4. Ordinam. vers. Pueda, Simancas de Cathol. inst. titul. 46. num. 68. & titul. 65. num. 44. Rojas in singul. fidei, singul. 209. Francisc. Pena in 3. part. direct. inquisitor. quest. 61. comment. 110. vers. in hoc tamen hæreseos, probat L. hi qui sanctam, Cod. de apostat. auth. Gazaros, Cod. hæret. & Manich. ibi: Cum longè gravius sit æternam, quàm temporalem offendere majestatem: & in corpore unde sumitur, in Auth. de statutis, & consuetudinib. contra libert. Eccles. editis, §. Gazaros collat. 10. cap. vergentis, de hæret. ubi glos. verb. gravius, Iodoc. in sua praxi, cap. 61. num. 1. & latius à n. 50. ubi multa de hoc crimine Petr. Greg. Tholosan. lib. 33. syntagmat. jur. univers. cap. 2. n. 1. Tyber. Decian. in 1. tom. tract. crimin. lib. 5. cap. 19.

19 In secundo crimine sodomix, quod est peccatum contra naturam, agunt Imperatores in L. cum vir nubit, Cod. ad L. Jul. de adulter. ubi Imperatores Constantinus, & Constans sic insurgunt: Cum vir nubit, infæmina viros paritura quid cupiatur, ubi sexus perdidit locum? ubi scelus est id, quod non proficit scire? ubi Venus mutatur in alteram formam? ubi amor queritur, nec videtur? jubemus in-

surgere leges, armari jura gladio ultore, ut exquisitis pænis subdantur infames, qui sunt, vel futuri sunt Rei, & in §. ite lex Julia de adulteriis, ibi: Sed & eos, qui cum nefãdam libidinem exercere audent. Institut. de public. judic. Auth. ut non luxurientur cõtra naturam, collat. 6. capit. flagitia 32. quest. 7. cap. Clerici, de excessib. Prælat. Iodoc. in sua praxi crimin. cap. 98. n. 25. Gomes. L. 80. Taur. numer. 3. Bossius de delict. cap. de stupro detestabili in masculos, Iul. Clar. in pract. crimin. §. sodomia n. 4. Menoch. de arbitr. casu 286. Multa referuntur de hoc crimine, & de ejus enormitate, & turpitudine in 2. tom. cõmun. opin. lib. 9. titul. 7. à num. 153. Bern. Dias in pract. criminal. cap. 86. ubi Salzed. Petr. Gregor. in syntagmat. jur. universi, lib. 31. cap. 15. & de pluribus speciebus hujus criminis Didacus de Cantera in quest. criminalib. cap. 4. à numer. 66. De hoc crimine tractat Ordinam. apud Lusitanos tam antiqua lib. 5. titul. 12. quàm Ord. nova lib. 5. titul. 13. in princip. ibi: Toda a pessoa de qualquer qualidade que seja, que peccado de sodomia por qualquer maneira commeter, será queimado, e feito por fogo em pò, para que nunca de seu corpo, e sepultura possa haver memoria, e todos seus bens sejam confiscados para a Coroa de nossos Reynos, posto que tenha descendentes: e pelo mesmo caso seus filhos, e netos ficarã in habiles, e infames, assim como os daquelles que comettem crime de lesa magestade.

Et apud Castellanos in L. 1. tit. 21. lib. 8. novæ collect. & in titul. 21. partit. 7. in hoc crimine perditur nobilitas, ex d. L. 1. ibi: Por el qual nobleza se pierde. Lucas de Pena, & Paris. de Puteo de syndicatu, citati per Avend. respons. 39. num. 9. Otalora de nobilitate 5. part. cap. ultim. num. 4. Azeved. d. L. 1. num. 17. & in L. 4. num. 37. titul. 2. lib. 6. nec ei prodest immunitas Ecclesiæ ex Salzed. ad Bernard. d. cap. 86. glos. 1. verbo, nec sodomita, Humada ad Gregor. Lop. L. 4. titul. 11. part. 1. gloss. 8. num. 4. & 5. ubi sic tenet pro, & contra disputando Castill.

Bobald. in sua Polit. de los Corregidores, cap. 14. num. 19. lib. 2. in tomo 1. Thom. Serdam de visit. carcer. cap. 11. num. 13. vers. hereges, & incurrit excommunicationem, cap. Clerici, de excessib. Prælator. Menoch. dicto casu 286. numer. 2. Est crimen mixti fori ex Marian. cap. cum sit generale, n. 25. de foro compet. Tyber. Decian. 1. tom. crimin. lib. 4. cap. 26. num. 11. & hanc esse communem opinionem cum Bermundo de concubin. de peccato sodomitico, fol. 128. num. 43. asserit Ful. Clar. in pract. criminal. q. 37. num. 5. Michael Agia de auxiliis, cap. de crimine abominab. fol. 66. Curia Philippica 3. part. §. 2. num. 19. Cardin. Thusc. 7. tom. quæst. 317. quod addendum est ad Ordin. lib. 2. tit. 9. in novis, neque præscribitur hoc crimen ex traditis per Hippol. L. qui falsam, §. 1. n. 4. & 5. ff. ad leg. Cornel. de falsis Gregor. Lop. in L. 4. tit. 17. part. 7. verb. hasta treinta años.

In tertio crimine falsi testimonii, inquit Salomon Proverbior. c. 6. Testem fallacem odit Dominus: & ibi Corn. Anzen. interpretatur fallacem testem proferentem mendacia, per quem scilicet pervertitur iudicium, a quo Reipublicæ salus dependet, per quem innocentes opprimuntur etiam usque ad mortem aliquando, ita ut non minus noceat, quam qui manu occidit; quid enim interest manu, an lingua sanguinem innocentem quis fundat? Nec discrepat J. C. in L. 1. ff. ad leg. Cornel. de sicariis, ibi: *Quivè falsum testimonium dolo malo dixerit, quo quis publico iudicio rei capitalis damnaretur.* Multa de huiusmodi criminis gravitate deducit Menoch. de arbitr. casu 306. ubi num. 13. refert illud Salomonis Proverbium, & Angel. in Auth. de nuptiis §. minorem collat. 5. dicentē, quòd falsitas sit homicidio, & veneficio detestabilior. Addo Didac. Canter. in quæstion. crimin. cap. 8. à. num. 42. Vocatur hoc homicidium linguæ, quod committitur adulterino, seu falso testimonio, concilio, suggestionē, vel adhortatione, præcepto, iussu, madato, ex Io-

doc. in praxi criminal. cap. 70. num. 1. & in hoc crimine offenduntur tres personæ, primum Deus, secundum iudex, quem mentiendo fallit, postremo innocens, quem falso testimonio lædit, ex cap. 1. de crimini falsi. & ideò tres poenæ imponuntur, perjurii, falsi, homicidii, & hic occidendi modus detestabilis est, ex eodem Iodoc. dict. num. 3. & testis dicens falsum, offendit jus gentium naturale, & divinum, ex Menoch. de arbitr. casu 308. n. 4.

Quòd autem nobilis in crimine falsi testimonii nobilitatem amittat, & poenis vilibus subjiciatur tenent de jure communi Lucas de poena in L. mulieres, col. pen. Cod. de dignitatib. lib. 12. Matth. d. Afflict. dec. 404. num. 23. Francisc. Aviles ad leg. Prætor. cap. 48. verb. punition, num. 5. Menoch. dict. casu 306. n. 13. Azeved. in L. 4. tit. 2. num. 37. lib. 6. novæ collection. & quia in Ordin. antiqua lib. 5. tit. 40. §. ultim. talis casus falsi testimonii non declarabatur, facta fuit, L. 4. tit. 20. part. 4. per Serenissimum, & Catholicum Regem Joannem III. Lusitaniæ, ubi ita decidisse proponitur: *Determinou o dito Senhor em Evora, em Relação aos 19. de Janeiro de 1537. que o que fosse comprehendido em algum testemunho falso, não fosse escuso de pena vil, por razão de qualquer qualidade de sua pessoa, ou privilegio, que tivesse.* Et decisum est in d. nova Ord. lib. 5. tit. 139. §. ult. cujus verba jam supra retulimus.

In quarto crimine inducendi falsos testes non erat expeditum per legem aliquam in Regno Lusitano Ordin. antiquæ, idò videbatur non habere locum poena vilis in inducentem falsos testes, & urgebat Ordin. antiqua lib. 5. tit. 3. §. 2. in qua agebatur de hoc crimine, & poena ejus, & dicit: *E sendo pessoa em que não caiba pena de açoutes, sumpto argumento à contrario sensu, quod est validum saltē in illis casibus, in quibus per aliam legem contrarium non est decisum, ex L. 2. ubi Bald. & Salicet. C. de condit. infert. Bald. L. qui testam.*

§. *ultim. ff. de testam. Everard. loco 4. Gallin. de verbor. signific. lib. 8. cap. 10.*
 36 n. 13. & 14. licet non profuit cuidam rustico, qui falsos testes induxit, & corripit in quadam causa criminali, ob quod delictum per Præsidentem causarum criminalium in Senatu Portugallensi fuit per annos in oppidum Castri marini relegatus cum fune ad collum, & præconio publico, per vias publicas Civitatis, nec ei profuit allegare excusationem aliàs legitimam, ut relevaretur ab ea pœna vili funis ad collum, & præconii publici, fuit tamen liberatus ex indulgentia invictissimi, & Catholici Regis.

37 Hodie stante *Ordinat. nova d. titul. 139. §. ultim. lib. 5.* à pœnis vilibus non excusatur inducens falsos testes ad dicendum falsum testimonium, dicitur falsum committere, sicut & ipse deponens falsum ex *L. lege Cornelia 9. §. pen. ff. ad L. Cornel. de falsis*, ibi: *Item qui infalsas attestations faciendas testimoniavè falsa invicem dicenda dolo malo coierint*, idest, procuraverit, ut ibi per glossam, verbo *coierint*, *Alber. numer. 2. Afflict. lib. 2. constitut. rub. 3. §. qui falsitatem, num. 4. Gregor. Lop. in L. 4. tit. 7. part. 7. gloss. 3.*

38 In quinto crimine falsæ monetæ, de eo agitur in *L. qui falsam, ff. ad legem Cornel. de falsis*, in *L. 2. Codic. de falsa moneta*, *L. 9. tit. 7. part. 7. Iodoc. in sua praxi criminal. cap. 65. & cap. 125. n. 15. Ful. Clar. in pract. criminal. §. falsū, num. ultim. Bossius de delictis, titulo de falsa moneta*, *Petr. Gregor. Iholosan. lib. 36. syntagmat. juris universi, cap. 2. Tiber. Decian. 2. tom. criminal. lib. 7. cap. 25. usque ad cap. 28. Joann. Cutier. practicarum question. lib. 3. question. 4.*

39 *Didac. Cantera in question. criminal. cap. 7. à num. 19. traduntur multa in 2. tom. commun. opin. lib. 9. tit. 19. quibus autem pœnis debent puniri Rei hujusmodi criminis apud Castellanos ponitur in dict. L. 9. ibi: Mandamos que qualquier q̄ fiziere falsa moneda de oro, o de plata, o de otro metal qualquier, que sea quemado por ello, de manera que mue-*

ra, & in L. 5. tit. 17. lib. 8. novæ collect. ibi: Qualquier que fabricasse falsa moneda, o acõseia fazer, porque es a leve, pierda la amitad de sus bienes para la nuestra Camera; ubi Azeved. à numer. 14. agit de pluribus pœnis, quæ in hoc crimine imponuntur, & Menoch. de arbitr. casu 316. an. 51.

Et apud Lusitanos, tam in *Ordinat. antiqua lib. 5. tit. 6.* quàm in *nova lib. 5. titul. 12. in princip.* tractans de hoc crimine, inquit in hæc verba: *Moeda falsa he toda aquella, que naõ he feita por mandado do Rey, em qualquer maneira q̄ se faça ainda que seja feita daquella materia, e forma de que se faz a verdadeira moeda que o Rey manda fazer; porque conforme a direito, ao Rey sòmête pertence o fazella, e a outro algum naõ, de qualquer dignidade que seja; e por a moeda falsa ser cousa muito prejudicial na Republica, e merecerem ser gravemente castigados, os que nisto forem culpados, mandamos que todo aquelle que moeda falsa fizer, ou a isso der ajuda favor, ou conselho, ou for delle sabedor, e o naõ descobrir, morra morte natural de fogo, e todos seus bens sejaõ confiscados para a Coroa do Reyno.*

Et in terminis hujus criminis, quod in eo delinquens nobilitatem amittat, & ejus privilegia, docent *Didac. Peres ad L. 4. tit. 2. lib. 4. Ordinat. pag. 1371. ad finem*, allegando *Ordin. Lusitanam antiquam, & Azeved. in L. 4. titul. 3. lib. 6. num. 37. versic. nono crimine*, & probatur ex *Ordinat. dict. tit. 12. §. 2. ibi: E neste crime de moeda falsa, ninguẽ gozará de privilegio pessoal, que tenha de Fidalgo, Cavalleiro, Cidadão, ou qualquer outro semelhante, porque sem embargo delle será atormentado, e punido como cada hum do povo, que privilegiado naõ seja; quod etiam cavebatur in d. Ordinat. antiqua d. tit. 6. §. 4.*

Et notandum est, quod in illa *Ord.* puniuntur fabricantes falsam monetam, dantes favorem, opem, consilium, item & conscii, qui non revelant, ut etiam docent *Bart. in L. lege, ff. ad legem Cornel. de*

45 *defalsis, Afflict. lib. 3. constitut. rub. 40. in princip. num. 8. Iodoc. d. cap. 65. num. 8. d. L. 9. titul. 7. part. 7. nec hoc crimen præscribitur aliquo tempore, ex Hippol. d. L. qui falsam §. 1. numer. 4. Greg. Lop. in L. 4. titul. 7. part. 7. gloss. 4. Farinac. lib. 1. quæst. 10. num. 29. & an proficit immunitas Ecclesiæ delinquentibus in hoc crimine, consule Joan. Gutierr. practicar. quæst. lib. 3. q. 4.*

47 In sexto crimine falsitatis, dixit Cynus in L. transigere, Cod. de transact. quòd per maculam falsitatis homo devenit ad nihil, inter homines, quia dicitur homo sine fide, sine conscientia, refert eum *Afflict. dec. 404. numer. 23. & ideo perditur nobilitas per tale crimen, & illud committens potest puniri pœnis vilibus, L. si quis decurio, Cod. de falsis Brunus de indiciis 2. part. versic. adde in crimine falsi, Tiraq. de nobil. cap. 20. num. 89. Menoch. de arbitr. casu 306. numer. 13. Peres, & Azeved. locis citatis.*

49 Et in præmio titul. 7. part. 7. exaggerando hoc crimen, inquit: Una de las grandes maldades que pueda hõbre aver en si, es hazer falsedad. Ca della se sigue muchos males, y grandes daños a los hombres; & in L. 1. ponit quid sit falsum, & plures species, in quibus committitur falsitas, & inter species falsitatis est illa de partu supposito, de qua *J. C. in L. lege 30. §. 1. ff. ad leg. Cornel. de falsis, ibi: De partu supposito soli accusant parentes, aut ij, ad quos ea res pertinet, non quilibet ex populo, ut publicam notionem intendat: idem in L. 1. Cod. de falsis, ibi: Si partus subjecti crimen diversæ parti objicitis, causa capitalis in tēpus pueritatis pueri differrri non debuit, sicut jam pridē mihi, & divo Severo patri meo placuit, neque enim verosimile est, eam quæ arguitur non ex fide causam defensuram, cum periculum capitis subeat.*

51 Et in L. 3. titul. 7. part. 7. agitur de hoc crimine, & sic de eo stabilitur: *Trabajense a las vegadas algunas mugeres q̄ no pueden haver hijos de sus maridos, de hazer muestra q̄ son preñadas no*

lo siendo, e son tan arteras, que hazen a sus maridos creer que son preñadas, y quando llegan al tiempo del parto, toman engañosamente hijos de otras mugeres, y meten-los consigo en los techos, y dicen que nascen dellas: esto dezimos que es gran falsedad, haziendo, y poniendo hijo ageno por heredero en los bienes de su marido: y bien assi como se fuesse hijo del; y tal falsedad como esta pueda acusar el marido a la muger, y si el fuesse muerto, pueden acusar ende todos los parientes mas propinquos, que ficaren del finado, aquellos que huviesse derecho de heredar lo suyo, si hijos no huviesse: y de mas dezimos q̄ se despues huviesse hijos della su marido, como quier q̄ ellos no poderian acusar a su madre para recibir pena por tal falsedad como esta, bien poderian acusar a que les dio la madre por hermano, y provando-lo que assi fuera puesto, no deve aver ninguna parte de la herencia del que era su padre, o su madre, mas otro ninguno, sacando estos que havemos dicho, no pueden acusar la muger por tal yerro como esto: ca guisada cosa es, q̄ pues estos parientes lo callan, q̄ los otros no se lo manden.

Et in nova Ordin. Lusitan. lib. 5. tit. 55. disponitur in hæc verba: *O crime de parto supposto, he acompanhado de muitos outros, e em grande danno da Republica: Por tanto mandamos, que toda a mulher, que se fingir prenhe semo ser, e der o parto alheyo por seu, seja degradada para sempre para o Brasil, e perca todos seus bens para a nossa Coroa; e as mesmas penas haverão as pessoas que ao tal crime derem favor, ajuda, ou conselho.*

Et in §. 1. deciditur: *Porque na accusação deste crime não sómente se trata de castigar a mãy, mas tambem de privar o filho que se diz ser supposto, e falso, da herança, e bens do Pay que se lhe der, quanto á pena, o marido sómente poderá acusar a mulher, e sendo elle falecido, os herdeiros que ab intestado lhe haviaõ de succeder se o filho não houvera; os quaes poderaõ proseguir sua accusação,*

çãõ, posto que a mulher seja morta, e poder aõ accusar ao filho que se diz ser supposto por seu interesse.

54 Et in §. 2. ibi: E porque ao filho que se diz nascer do parto que se accusa por falso, se podia accusar damno pela sentença que contra sua mãy se desse: mandamos que no q̄ toca á pena da mãy, ella possa logo ser accusada, e condemnada, ou absoluta; mas por o q̄ toca á successãõ do filho, este a causa suspensa atbe elle ser de idade de quatorze annos; porq̄ se presume q̄ ella saberá defender tal delicto, como cousa q̄ importa á vida, se ter necessidade de adjutorio do filho, e naõ se esperará por sua puberdade para ella ser julgada: mas quanto ao que toca ao filho, porque naõ tem idade para delle se tratar, se esperará o dito tempo, e a sentença que contra a mãy se der, a elle naõ prejudicará, nem a sentença por que ella for absoluta, aproveitará a elle; porque para todo o caso, se ha de esperar que o filho seja da dita idade, porque como causa indiferença, antes della poderiaõ os parentes haver sentença em prejuizo delle, em lugar de o defender, e ajudar.

55 Et in §. ultim. additur: E porque acon-tece que o marido, e mulher juntamente fabricaõ esta maldade, a fim de privarem a outro da herança, e bens que de necessidade lhe haviaõ de vir, por elles naõ terem filhos: queremos que o que acima se disse da mulher, se entenda em tudo no marido, sem a sentença de sua condemna-ção, ou absolvição aproveitar, nem em-pecer ao filho. Partus suppositi pœna de jure communi erat capitalis, ex d. L. 1. Cod. de falsis, Boss. de delict. tit. de partu supposit. num. 1. Menoch. de arbitr. casu 306. num. 3. Didacus Cantera in quæst. crimin. cap. 7. à numer. 33. & de jure
56 Regio Lusitaniæ est relegatio in perpetuum ad partes Brasiliæ, cum bonorum publicatione, quæ dicitur deportatio, ex L. relegatorũ 7. ff. de interd. & relegat. L. 2. tit. 18. part. 4. & dicitur mors civilis, ex gloss. §. cum artem, verbo, mortuo, Instit. quib. mod. jus patr. solvitur, gloss. verbo, mortes, in Autb. de

consanguinitat. Gregor. Lop. dict. L. 2. verbo, deportatus, allegans L. 1. §. pen. ff. de bonor. possess. contra tabul. Matiens. in L. 3. tit. 4. lib. 5. gloss. 2. n. 1. Avend. in L. 4. Taur. gloss. 3. n. 1.

Rursus puniuntur dantes opem, & consilium huic crimini suppositi partus, quod cum jure communi convenit, quo attento, etiam participes possunt accusari, & puniri, ex L. licet cum gloss. ff. de Carbon. edict. glossa, verbo contenditur, in d. L. qui falsam, Bossius ubi sup. num. 5. Rursus in accusatione instituta contra matrem de partu supposito, an controversia respiciens pueri statum differenda esset in tempus ejus pubertatis, poluit J. C. in L. 1. §. si mater subjecti, ff. de Carb. edict. ibi: Si mater subjecti partus arguatur, an differenda sit quæstio propter statum pueri, quæritur, & si pupilli quidem status in dubium deducatur, differri quæstio in tempus pubertatis debet, cum metus esse possit, ne minus idoneè defendatur. Cum verò mater Rea postulatur, utique integra fide, & maiore constantia causam defensura, recenti tempore dubium non est cognitionem fieri oportere: & post eventum cognitionis, si suppositus partus apparuerit, actiones hereditariæ puero denegandæ sunt, omniaque perinde habenda, atque si scriptus hæres non fuisset, & in L. 1. Cod. falsis, docent glossa, & Doctores, Bossius dict. loco, num. 4. tamen per eam Ordinat. indistinctè jubetur quoad matrem statim procedi, quoad partum differri in tempus pubertatis.

Cæterum non erit spernendum Jurisconsult. responsum in L. 3. §. alia est, ff. de Carbon. edicto, ubi Ulpian. habet: Alia est causæ cognitio, illa utrum debeat differri in tempus pubertatis cognitio, an representari? Hoc autem diligentissimè Prætori examinandum est, an expediat pupillo representari cognitionem, an potius differri in tempus pubertatis, & maximè inquirere hoc à cognatis, matre, tutoribusque pupilli debet. Finge esse testes quosdam, qui dilata controversia, aut mutabunt consilium, aut decedent,
aut

aut propter temporis intervallū non eādem fidem habebunt, vel finge esse annum obstetricem, vel ancillas, quæ veritatem pro partu possūt insinuare, vel instrumenta satis idonea ad victoriam, vel quædam alia argumenta, ut magis damnum patiatur pupillus, quod differtur cognitio, quàm compendium, quod non representatur: finge pupillū satisfacere non posse, & admissos in possessione, qui de hereditate controversiam faciunt, multa posse subtrahere, novare, moliri, aut stulti, aut iniqui Prætoris erit rem in tempus pubertatis differre; cum summo ejus incommodo cui consultum velit, divus etiam Adrianus ita rescripsit, quod in tempus pubertatis res differri solet, pupillorum causa fit, ne de statu periclitentur, antequam se tueri possint. Cæterū si idoneos habeant, à quibus defendantur, & tam expeditā causam, ut ipsorum intersit, maturè de ea judicari, & tutores eorum judicio experiri volunt, non debet adversus pupillos observari, quod pro ipsis excogitatum est, & pendere status eorum, cum jam possit indubitatus esse: & eum text. notant gloss. 3. & Salic. num. 3. in d. L. 1. Codic. de falsis, & per eum debet limitari Ord. dicto §. 2. & cessant omnes distinctiones Bart. in d. §. si mater, & Salic. in d. L. 1.

63 Rursus quanvis crimen falsi, & omnia crimina, in quibus venit imponenda pœna verberum, exilii extra locum ad temptus, sint publica, & quilibet de populo, de illis possit querelam proponere, ex *Ordinat. Lusitana*, tam in antiqua lib. 5. tit. 42. quàm lib. 5. in nova, tit. 117. & sic videbatur de hoc crimine tanquam publico posse quemlibet de populo querelare, & accusationem instituire ex eo, quòd in eo vertitur falsitas, & imponitur pœna exilii perpetui, seu mortis civilis, nisi *Ordin.* se conformans cum jure communi eam accusationem tantum concedat patri, & eo defuncto suis venientibus ab intestato, ut etiam declaravit *lex. 3. partitæ 3. titul. 7.* & est speciale in hoc crimine ne sit publicum omnibus, ex gloss. fin. in dict. L. lege 30. ff. ad L. Cornel. de falsis.

Et quanvis d. L. partitæ, & d. L. Lusitana loquantur de venientibus ab intestato cum dictione taxativa, nihilominus idem erit in hærede scripto in testamento, & ad quem pertinet hæreditas ex eo, nam si partus supponatur, qui tanquam filius testatoris velit hæreditatem avocare, vel per quærelam inofficiosi testamenti, vel juris dicendi nullum, poterit hæres scriptus accusationem suppositi partus intendere, cum ad eum pertineat defensio testamenti, & habeat hoc interesse, ne possit habere locum successio ab intestato, stante successione testamenti, L. quandiu 39. ff. de acquirend. hæred. L. antequam; Cod. communia de successione. Burgos de Paz cons. 7. num. 1. Rojas de success. cap. 1. n. 5. & de jure ea accusatio suppositi partus pertinet ad eos, quorum interest ex eadem L. lege 40. §. de partu supposito, ibi: Autii, ad quos ea res pertinet: quæ verba non solum verificantur in venientibus ab intestato, sed etiam in scriptis hæredibus ex testamento, & etiam probatur ex d. L. 1. Cod. de falsis, ubi Angel. & Salicet. dicunt hanc accusationem suppositi partus competere iis, quorum interest, idem docet Salicet. in L. cum supposito, Cod. de falsis, idem docet gloss. 1. & sequitur Anton. numer. 7. in cap. officii, de pœnitent. & remiss. dicentes, quòd hæc accusatio datur propinquis, atque iis, quibus ea res pertinet, Dec. cons. 342.

68 Urget: quia aliter interpretando dabitur absurdum; quia neque venientes ab intestato accusationem habebunt exclusi per hæredem scriptum, nec hæres scriptus, quia *Ord.* vocat venientes ab intestato, & hæreditas erit apud suppositum, & valet argumentum ab absurdo evitando ex L. observare §. ultim. ff. de offic. proconsul. L. 1. §. unde queritur ff. de publican. & sumitur à discretionem naturali, secundum Bald. consil. 29. colūn. pen. & ultim. lib. 3. debet enim quælibet dispositio sic intelligi, ut nulla sequatur absurditas, ut copiose prosequitur Everard. loco 8. absurdo, & habet

- locum in omni dispositione ex allegatis per *Camill. Gallin. lib. 6. de verb. signif. cap. 17.* Imò tenendum est, quod exemplum positum in *dict. L. partit. & Ordin. dum admittit venientes ab intestato, non excluderet hæredem ex testamento, in quo datur eadem ratio accusandi de partu supposito ratione sui interelle: & ubi datur eadem ratio, datur eadem juris dispositio, L. illud ff. ad L. Aquil. nec exempla arctant regulam L. damni infecti ff. de damn. infect. L. 1. §. quod vulgo ff. de vi armat. Camill. Gallin. lib. 9. de verbor. signif. cap. 8. n. 10. nec dictio taxativa excludit similia, æquipollentia, vel expresse alibi permiffa, ex *Clem. exivi §. cum autem, de verb. signif. cap. 7. à n. 14.**
- 72 Addo quòd hujusmodi crimen nullo tempore præscribitur, & semper accusari potest, ex *dict. L. qui falsam §. 1. ff. ad L. cornel. de falsis, ibi: Accusatio suppositi partus nulla temporis præscriptione depellitur: & ibi notant gloss. Alber. Hyppolit. gloss. L. querela, Cod. de falsis, gloss. 1. & Anton. n. 6. dict. cap. officii, Balb. de præscript. 4. part. quæst. 2. num. 9. Farinac. lib. 1. quæst. 100. n. 29.* Illud tamen probare debet intendens, ex *L. cum suppositi, Cod. de falsis, ibi: Cum suppositi partus crimen patruui uxori moveas, apud rectorum provincie instituta accusatione id proba: quibus autem probationibus, conjecturis, præsumptionibus, argumentis, hoc crimen sit probandum, consule Bossium de partu supposito à num. 8. Deciù d. consil. 342. Mascard. de probat. lib. 3. conclus. 1147. Menoch. de præsumpt. lib. 5. præsumpt. 24. & de eo crimine filii non possunt accusare matrem, ex *L. hi tamen §. nam & filius ff. de accusat. d. L. 3. tit. 7. part. 3.* Adde quòd Clericatus crimen falsitatis aggravat, *L. Presbyteri, Cod. de Episcop. & Cleric. cap. cum quidam, ubi Bald. de jurejurand.**
- 73 In septimo crimine furti, de ejus definitione agitur in *L. 1. §. 1. ff. de furt. & §. 1. Instit. de obligat. quæ ex delicto nascuntur, L. 1. tit. 14. part. 7. & de eo*
- agunt *Bossius de delictis, tit. de furtis, Iodoc. in sua praxi crimin. cap. 112 Ful. Clar. in pract. crimin. §. furtum, Petr. Gregor. Tholos. lib. 37. syntagmat. jur. universi, cap. 1.* Multa de hoc crimine referuntur in *2. tom. commun. opin. lib. 6. tit. 2. & de ejus poena apud Castellanos ponitur in L. 7. tit. 11. lib. 8. novæ collect. ubi multa deduxit Azeved. Didac. Canteræ in suis quæst. crimin. cap. 8. & apud Lusitanos in Ordin. antiq. lib. 5. tit. 37. & in nova Ordin. lib. 5. tit. 60. ubi ponit varias species, & varias poenas.*
- Et in hoc crimine furti perditur nobilitas ex *L. 1. ubi Salicet. Cod. quando liceat sine iudice se vendicare, L. 12. tit. 21. part. 1. Cyfuentes in L. 79. Tauri, col. 2. vers. sexto fallitur, Covar. lib. 2. variar. cap. 9. num. 4. Iodoc. in praxi crimin. cap. 41. num. 12. Joann. Gutierrez. de jurament. confirm. 1. part. cap. 36. n. 21. Azeved. ad L. 4. numer. 37. vers. octavo fallit in viro nobili, Ful. Clar. in practica crimin. §. ultim. quæst. 60. num. 24. & de hoc crimine contra Clericos Bernard. d. cap. 90.*
- In octavo crimine maleficii, ejus gravitas magna est, adeò ut dictum sit, *Exod. cap. 22. malefici non habitent in terra tua, ne forte peccare te faciant: refert Malleus maleficarum cõtra occultas Demon. infestat. 2. part. quæstion. 7. capit. 7. fol. mibi 317. vers. & quidem, 1. tom. de hoc crimine tractant D. Thom. 2.2. quæst. 95. artic. 3. in tit. de superstition. Sanctus Raymun. in sua sũma, tit. de sortilegiis, Bernard. Dias in practica criminal. cap. 107. Farin. lib. 1. quæstion. 20. numer. 33. & dicuntur hostes humanæ salutis, & humani generis inimici, L. excepta, Cod. de malefic. ibi:*
- Et si excepta tormentis sunt corpora honoribus præditorum: præter illa videlicet crimina, quæ legibus demonstrantur (etsi homines magi in quacumque sint parte terrarum, humani generis inimici credendi sunt) tamen quoniam qui in comitatu nostro sunt, ipsam pulsant propemodum maiestatem: siquis magnus,*
- vel

78
79
80
85
86
81
82
83
84

vel magis carminibus assuetus, qui maleficus vulgi consuetudine nuncupatur aut haruspex, aut ariolus, aut certo augur, vel etiam mathematicus, aut enarrandis somniis occultans artem aliquam divinandi, aut certe horum aliquid simile exercens in comitatu meo, vel Cæsaris deprehensus fuerit, præsidio dignitatis exutus, cruciatus, & tormenta non fugiat. Si vero convictus fuerit, & ad proprium facinus detegentibus repugnaverit pernegando: sit equuleo deditus, unguisque sulcantibus latera, perferat pœnas proprio dignas facinore: de eodem crimine tractant Aviles ad leges Prætor. cap. 53. gloss. castiguen-los, Menoch. de arbitr. casu 388. Altamira de visitat. fol. 87. versic. 125. Iodocus in sua praxi criminal. cap. 61. à num. 81. latè, & per multa capita, Petrus Gregor. Tholosan. syntagmat. juris universi, lib. 4.

Varias pœnas hujusmodi maleficii apud varias gentes refert Gregorius ubi proxime cap. 14. à num. 15. Malleus maleficarum, 2. part. quæst. 14. fol. mibi 123. de ejus pœna apud Castellanos punitur in L. 3. titul. 23. part. 7. ubi imponitur pœna mortis, & in L. 1. titul. 4. lib. 8. Ordinament. & in L. 6. titul. 3. lib. 8. novæ collection. ibi: Ninguna persona de qualquier estado, y condicion que sea, no sean osados de usar destas maneras de adivinanças: conviene a saber, de agueros de aves, ni de estornudos, ni de palabras que llaman proverbios, ni de suertes, ni de hechizos, ni de catar en agua, ni en cristal, ni en espada, ni en espejo, ni en otra cosa luzia, ni hazer hechizos de metal, ni de otra qualquiera adivinança, de cabeça de hombre muerto, ni de bestia, ni de palma de niño, ni de muger virgen, ni de encantamientos, ni de cercos, ni de ligamientos de casados, ni cortar la rosa del monte, porque sane la dolencia que llaman rosa, ni de otras cosas semejantes a estas, por aver salud, o por aver las cosas tēporales que codician, sub pena que siendoles provado por testigos, o por confessiõ de los mismos, que les maten por ello, y los que lo encubriren en sus casas a sabiendas,

que sean echados de la tierra por siempre, y se las justicias no lo compliere, y executaren, que pierdan los officios, y la terçã parte de los bienes; y mando, que por q̄ esio sea mejor guardado, que las justicias hagan leer este Ordenamiento en concejo publico á campana una vez cada mes, repicada, en dia de mercado: y por cada vezgada, que assi no lo biziere leer, q̄ loguè en pena, qualquier que assi no lo biziere, seis mil maravedis, la tercia para n.ª Camera, y la otra tercia parte para S.ª Maria de la Merced, para sacar captivos, y la otra tercia para el acusador.

Et apud Lusitanos est Ordinatio: tam 87
antiqua lib. 5. tit. 37. quam nova lib. 5. tit. 3. ubi habetur: Estabelecemos, que toda a pessoa de qualquer qualidade, e condiçãõ que seja, que de lugar sagrado, ou naõ sagrado tomar pedra d' ara, ou corraes, ou parte de cada huã destas cousas, ou qualquer outra cousa sagrada, para fazer com ella alguma feitiçaria; morra morte natural: & in §. 1. disponit: E isto mesmo qualquer pessoa que em circulo, ou fóra delle, ou em cruzilhada invocar espiritos diabolicos, ou der a alguma pessoa a comer, ou a beber qualquer cousa para querer bem, ou mal a outrem, ou outrem a elle, morra por isso morte natural. Porẽm com estes dous casos primeiro que se faça execuçãõ no lo farãõ a saber, para vermos a qualidade da pessoa, e modo em que se taes cousas fizerãõ, e sobre isto mandamos o que se deve fazer: & in §. 2. & 3. agit de aliis speciebus hujus criminis, in quibus aliæ pœnæ imponuntur.

Et pœna juris cõmunitatis ponitur in 88
L. nemo, Cod. de malefic. ibi: Nemo haruspicem consultat, aut mathematicum, nemo ariolum, augurem, & vatum prava confessio contiscat, Chaldei, ac magi, & ceteri quos maleficos, ob facinorum magnitudinem vulgus appellat, nec ad hanc partem aliquid moliantur sileat omnibus perpetuo divinandi curiositas, etenim supplicium capitis feret gladio ultore prostratus, quicumque nostris jussis obsequium denegaverit: & in hoc crimine pu-

89 puniuntur receptatores, ex *L. nullus, C. de malefic. L. ult. Cod. de pagan. L. 1. titul. 23 part. 7. & in d. L. 6. tit. 3. lib. 8. novæ collect.* ubi notat *Azeved. num. 4. & n. 1.* admonet, quod est probandum quod scienter receperit, alias ignorantia præsumitur, & invehit contra Judices, qui puniunt receptatores ignorantes non probata scientia.

90 Et de eo crimine agitur in *cap. illud 26. quæ est. 1. cap. 1. de sortilegiis, & in constitut. Portugallensi, tit. 31 in princ. & inconstit. unic. titul. 32. diœcesis Colimbriensis*, ubi in §. 1. circa pœnam

91 Clerici, inquit: *Eoque commetter qualquer destes crimes incorrerá em pena de excommunhaõ mayor, e se for convencido, sendo Clerigo, será prezo, e condemnado em pena de suspensãõ de suas Ordens; e de grado temporal, pelo tempo que a nós, ou ao nosso Vigario parecer, conforme a qualidade de sua culpa, e além disso pagará vinte cruzados, ametade para as despesas da justiça, e outra ametade para o Meyrinho, ou a quem em defeyto delle accusar: & in §. inquit: E sendo leygo plebeio, será prezo, e condẽnado que faça publica penitencia, posto ás portas principaes da Sé, sendo morador na Cidade, ou da sua freguezia, e sendo de fóra, com carocha na cabeça, e huma vela na maõ, em hum Domingo, ou Santo de guarda, em quãto se differ a Missa do dia, para confusãõ sua, e terror dos outros; e pagará cinco cruzados para a Sé, e Meyrinho, e naõ os tendo, se lhe commuturá em pena corporal do aljube, ou de grado.*

93 Quod autem malefici amittant in hoc crimine privilegia nobilitatis, & possint puniri pœnis vilibus, probatur in *d. L. excepta* ubi gloss. 1. *Bald. Angel. & Salicet. Brunus de indiciis, versic. idẽ dicendum est in maleficiis, & mathematicis, Iodoc. in sua praxi crimin. quæst. 41. numer. 10. Peres ubi supra, Azeved. in d. L. 4. titul. 2. lib. 6. novæ collect. n. 37. vers. sexto fallit, & est crimen mixti fori, ex *L. 13. tit. 2. part. 2. Extravag.**

94 & *Ordinat. nova lib. 2. tit. 9. in princ.*

ibi: *Feiticeiros, Benzedeiros*, declarando ut per *Michael ab Aguia de exhibẽd. auxil. in cap. de crimin. sortilegii, fol. 67.*

Adde quod in dicta Constitutione 95 Collimbriensi puniuntur delinquentes in eo crimine laici, si sint plebei, & nihil dixit de nobilibus, sed quia in hoc crimine nobilitatis non est consideratio, etiam nobiles in ea pœna punientur, & illæ pœnæ non tollunt alias de jure communi, quia receptum est in criminibus 96 mixti fori, quod condemnatus per Judicem Ecclesiasticum, possit puniri per Judicem sæcularem ex traditis per *Alc. cap. 1. num. 128. de offic. ordinar. Covar. lib. 2. resolut. cap. 10. n. 6. Gomes 3. tom cap. 1. num. 40. in 1. conclus. Joann. Rbedin. de Princ. majest. fol. mibi 34. à num. 154. Jul. Clar. in practica criminal. §. ultim. quæst. 57. num. 11. & numer. 14. Gonçal. Soares in sua practic. 2. tom. prælud. 2. num. 94. Azeved. L. 2. tit. 1. num. 10. lib. 1. novæ collect. Joann. Gutier. lib. 1. Cannonicarum quæst. cap. 12. n. 12. Barbosa in L. Titia. n. fin. vers. quanvis, ff. soluto matrim.*

In novo crimine lenocinii de eo habetur in *Authent. de lenonib. collat. 1.* 97 ubi *Justin.* dicit, quod lenones expellendi sunt de Civitate, sicut pestiferi, & castitatis vastatores refert *Rebuff. in L. Massurius 144. ff. de verbor. significat. fol. mibi 729. versic. idem de lenonibus, Petr. Gregor. lib. 4. syntagmata cap. 24. numer. 10. Azeved. L. 2. num. 7. tit. 19. lib. 8 in tit. 22. partit. 7. per totum*, ubi in proœmio, inquit: *Alcabuetes son una manera de gente, de que viene mucho mal a la tierra. Ca por sus palabras dañan a los q̄ les creen, y los traen al pecado de luxuria, & in L. 1. sic ait: Leno en Latin: tanto quiere dezir en Romance, como alcabuete, que engaña las mugeres, sofacando-las y baziendo las hazer mal de sus cuerpos: & ponit quinque 98 species hujus criminis, de eodem crimine agunt *Iodoc. in sua praxi cap. 92. Petrus Gregor. in syntagmat. lib. 36. cap. 11. Azeved. in L. 4. titul. 11. lib. 8. num. 1. & 2.**

99 Poena hujus criminis ponitur apud
Castellanos in *L. 2. cap. 22. part. 7.* & in
95 *dict. L. 4. & 5. dicto titul. 11.* & de jure
communi in *dict. Auth. ut non luxurien-
tur, Peguera questione crimin. cap. 15. Iodoc. in praxi criminal. cap. 93. Azeved. dict. L. 4. num. 5.* & apud Lusitanos in
Ordin. antiqua lib. 5. tit. 28. & in *Ord. nova lib. 5. tit. 32.* ponuntur variæ poenæ; nam in principio imponitur poena mortis lenonibus, qui in domibus suis consentiunt mulieres conjugatas rem veneream habere, & insimul confiscatio omnium bonorum suorum, & in §. 2. imponitur poena verberum, & exilii
100 perpetui extra locum, iis, qui consentiunt mulieres virgines, vel viduas honestas in domibus suis malefacere de suis corporibus pro prima vice, & pro secunda imponitur poena deportationis in partes Brasiliæ, & bonorum publicatio.

101 Et in §. 2. poena mortis imponitur ei, qui filiam, vel sororem ejus, cum quo habitat, vel fuerit cliens, vulgari sermone, *apaniguado*, vel ejus à quo beneficium, vulgo, *bem fazer*, accepit, in hoc crimen induxerit, eam lenocinando, vel consentiendo in domo in corpus suum peccare, & bonorum ademptio, & si hoc committat in aliam ejus, consanguineam, vel affinem intra quartum gradum, jubetur condemnari in exilium perpetuum ad partes Brasiliæ, & si sit
102 femina ejus, cum quo habitaverit, quæ sit à portis intus, vel quæ sit sub domini custodia, vel in deposito, per decennium in eam partem Brasiliæ.

104 Et in §. 3. imponitur poena mortis, & bonorum confiscatio ei, qui Christianam lenocinatur ad Maurum, vel Judæum; & in §. 4. qui consensum præstiterit, ut filia sua cum homine partem habeat, jubetur verberari per Civitatem cum fune ad collum, & præcone publico, & exulare in perpetuum ad partes Brasiliæ cum bonorum publicatione: & si sit ejus qualitatis in quam non cadat ea poena verberum, jubetur puniri solo exilio ad partes Brasiliæ.

106 Et in §. 6. jubet: *Em todos os casos*

em que alguma mulher for condemnada por alcoviteira em alguma das penas sobreditas, onde não haja de morrer, ou ir degradada para o Brasil, traga sempre polaina, ou enxaravia vermelha na cabeça fóra de sua casa, e assim se ponha na sentença, e não a trazendo, seja degradada para sempre para o Brasil. Quod etiam docent apud Castellanos. Quesada diversifir. quest. cap. 18. col. 2. vers. quarta ratio- n', & Gaspar de Baeça de inope debitore cap. 1. n. 79. Ful. Clar. in practic. crim. §. ult. q. 68. vers. 23.

Adest aliud lenocinium, quod com-
107 mittit maritus consentiendo uxorem se prostituere, & adulterium committere; de quo *Jurisconsult. in L. 2. §. lenocinii ff. de adult. Iodoc. d. cap. 92. Petr. Greg. in syntagmat. lib. 36. cap. 11. num. 9.* & de eo agitur in *L. 2. titul. 22. part. 7. ad fin. Otrosi qualquier q' alcabuetaffe a su muger, dezimos q' deve morir por ende.* Istam legem citat *Gomes. L. 80. Tauri, num. 73.* & in ea agit *Gregor. de marito, qui ex tali lenocinio pretium non reci-
108 pit, vel recipit, & de eo qui tacet, & dissimulat, & in eo negligens est: plures etiam species refert Iodoc. dict. cap. 92. Azeved. in L. 2. à numer. 8. tit. 19. lib. 8.* & apud Lusitanos in *Ordinat. antiqua lib. 5. tit. 15. §. ultim. & in nova Ord. lib. 5. tit. 25. §. 9.* sic stabilitur: *E sendo provado que algum homem consentio a sua mulher fizesse adulterio, seraõ elle, e ella açoutados com senhas, capella de cornos, e degradados para sempre para o Brasil, e o adultero sera degradado para sempre para Africa, sem embargo de o marido lhes querer perdoar, & de hac materia Barbosa in L. 2. 1. p. à n. 101. & in L. viro à n. 11. ff. solut. matr.*

Nec in ea Ordinatione habetur ref-
109 pectus an maritus ex eo lenocinio quaestum faciat, sed tantum inspicitur consensus ejus, & præsumitur maritus leno, qui ex adulterio uxoris non irascitur, *L. 110 mariti lenociniũ, ff. de adulter. Ferrar. ens. cautel. 14. n. 6.* vel qui dum scit, verè dissimulat, ex *gloss. n. L. 7. tit. 17. p. 7.* & in *L. 6. tit. 9. part. 4. Sylva nuptial. 111 lib.*

- lib. 1. numer. 31. Barbof. d. num. 101. Azeved. in d. L. 2. num. 9. & est crimen mixti fori, ex *Ordin. lib. 2. tit. 9. in nova compilatione*: adde tamen quod licet de adulterio uxoris solus maritus accusare possit, non alius, ex *L. 2. tit. 17. part. 7. Padilha in L. transigere, n. 92. Cod. de transact. Avendañ. lib. 2. de legib. Prætor. cap. 26 num. 8. Avil. ad leges Prætorum, capit. 47. gloss. manceba, numer. 2. & de jure Regio Lusitano ex Ordin. antiqua lib. 5. tit. 25. §. 3. Gamma de Sacrament. præstand. cap. 14. n. 9. Barbosa dict. L. 2. in 1. part. num. 112. & sequenti; nihilominus, ubi illa adulterium commiserit de consensu mariti, poterit à quocumque accusari, ex *Joan. Baptista de debitore fugitivo, quæst. 5. n. 24. quod dictum extollit Hippol. in L. unica, num. 31. Cod. de raptu virgin. & singul. 279. Gomes. cap. mulieres n. 24. de judic. lib. 6. Menoch. lib. 1. de arbitr. quæst. 88. num. 14. Gomes L. 80. Tauri num. 20. Aviles dicto verbo, mancebas, num. 3. & præscribitur quinquenio ex *L. mariti 29. §. hoc quinquennium, ff. de adulter. & Angel. ibi, numer. 1. Petrus Gregor. lib. 36. syntagmat. cap. 13. n. 3. Tyber. Decian. 1. tomo criminali lib. 3. cap. 37. num. 6. intelligendo in marito sciente, non ignorante, Menoch. d. q. 88. n. 18.***

- Non omitto, quòd si pater imponat filia necessitatem peccandi ex solo præcepto, vel suasionem, privatur patria potestate ex *L. si lenones, Cod. de Episcop. audien. ibi: Si lenones patres, & domini suis filiabus, vel ancillis, peccandi necessitatem imposuerint, liceat filiabus, & ancillis, Episcoporum implorato suffragio, omni miseriarum necessitate absolvi; & est casus specialis, in quo filia emancipatur, & ancilla à dominica potestate liberatur, ut ibi per glossam Bart. Alb. Salicet. idem probatur, in *L. fin. Cod. de spectacul. lib. 11. ubi Bart. post gloss. Luc. de Pen. & Platea, Azeved. dicta L. 4. num. 5. Molin. Theolog. 1. tomo de just. & jur. disput. 229. vers. in sequentibus, & in his terminis competit filia**

officium judicis ex *Godofr. 5. part. sui tractatus libellorum in rub. de offic. judic. quo petit filius emancipari à patre, & Salicet. in d. L. lenones: & in eisdem terminis perdit pater usumfructum bonorum, quem habebat, & tenetur alimenta præstare: nec revocatur patria potestas, licet filia contra patrem ingratitudinem committat, vel ipse redeat ad honestam vitam, ut hæc omnia congerit *Plat. in dict. L. finali, & est crimen mixti fori, quod potest agitari, tam coram Episcopo, quam coram giudice seculari, & addendum ad Ordin. lib. 2. tit. 9. in novis, ubi ponuntur crimina mixti fori.**

Pro complemento addo, quòd licet de jure hujus Regni in tali crimine lenocinii lenones non gaudeant privilegio nobilitatis, & ea non obstante possint puniri pœnis vilibus, tamen videtur limitari in casu hoc *Ordinatio dict. tit. 26. in antiquis, & d. tit. 32. in novis in §. 4. ubi agendo de pœna ejus, qui consentit filiam suam, ut cum homine partem habeat, videtur excusare nobilem à pœna vili fustigationis, ut patet, ibi: *E sendo de qualidade em que não caiba pena de açoutes, haverá somente a dita pena do Brasil: quæ sunt verba expressa, & in sensu directo.**

*Ordin. in d. tit. 139. §. ultim. non est restringenda ad casus in ea expressos, imò extendenda est ad alios, in quibus de jure Regni per alias leges, vel per leges juris communis nobilitas perditur: tum quia exempla illa non excludunt similia, L. 1. §. quod dicitur ff. vi armat. L. regula §. ult. ff. de jur. & fact. ignorant. §. hæctenus, Institut. de gradib. Aymon. conf. 544. numer. 25. Azeved. L. 4. tit. 20. num. 24. lib. 8. & hoc principio supposito occurrit decimum crimen, quod vocatur proditionis, sive alevosia, de quo *Furifcons. in L. respiciendum §. delinquunt, ff. de pœnis, ubi ita habetur per Bart. numer. 1. Alio modo committitur proditoriè, ex proposito, est autem prodere, unum actibus ostendere, aliud in mente gerere, ut notatur in L. 1. de prævarica-**

ricatoribus, & ad legē Ful. maiestat. in L. 4. & ideo si veniens tecum, tanquam socius itineris, nulla interveniente rixa, te percutio, non possum dici contrafecisse insultū, sed proditoriē dicor hoc fecisse; quia aliud gerebā in animo, quā illud, quod gerebam in actu, ut pro hoc, Cod. de delatorib. L. fin lib. 10. vel si sedens tecum in mensa, hoc faciebam, vel si cum tibi essem amicus, saltem inter te, & me nullus erat rācor, percussi te de retro; secus si esses mihi inimicus, ita quod esset rancor inter te, & me, & tunc proditoriē non percutio, quia illud, quod faciebam in actibus ostendebā, scilicet me tibi deservire velle.

126 De eo crimine agunt ultra Bar. Guido Papa decis 191. Bernard. Dias in sua practica criminal. cap. 96. Tyber. Decian. 2. tom. lib. 7. cap. 29. Joann. Gutier. practicarum quæstion. lib. 3. quæst. 5. n. 8 Gonçal. Soares in sua paactica 5. part. cap. 3. à numer. 115. Didac. Cantera in quæst. crimin. cap. 6. à numer. 31. & est atrocissimum, & maximum, cum nihil conveniat magis homini, quā fidem servare, L. 1. ff. de constitut. pecun. L. 1. §. merito, ff. deposit. & fidem frangens jus gentium lædit, ac vinculum, quo humana societas continetur, dirumpit, & quòd grave sit, docent Paris. de re militari, lib. 6. §. duo milites, numer. 2. Tyber. d. lib. 7. cap. 300. num. 1. Petrus Gregor. in syntagm. lib. 35. cap. 5.

129 Et in L. 3. titul. 19. part. 2. sic ait: E por esto dixeron los sabios antiguos, que en mundo no havia maior pestilencia, que receber home dāno daquel en q̄ se fia ni mas peligrosa guerra, que de los enemigos, de quien y hombre se no guarda, q̄ no son conocidos, mostrandose-le amigos.

130 Et in L. 1. eodem titul. 19. partit. 2. sic ait: E los de la tierra son aquellos q̄ moran, o biven quotidianamente en ella: y estos son mas dānosos q̄ los de fuera, porque son como los de casa, y no se puede hombre bien guardar dellos, porque son a semeiança de bien, y fazen a las vegadas muy grandes males, y grandes dānos a los que mal quieren, y por esso dixo el sa-

bio, que ninguna pestilencia no es mas fuerte para empecer al hōbre, q̄ el enemigo de casa, porque sabe todo su fecho, e pode-lo estorvar mas de ligero; & concordat illud Domini JESU Christi Salvatoris nostri, de quo Matth. cap. 26. Qui intingit mecum manum in paropside, hic me tradet; quod dictum citant Bald. in cap. 1. col. 4. quib. mod. feud. amittatur, & Gregor. dict. L. 1. verb. el sabio, & multa congerit Gribaldus de homicidio in 6. & ultima specie.

De hoc crimine agebatur in Ord. Lusitana lib. 5. tit. 3. §. 27. & 29. in quo titulo insimul tractabatur de crimine læsæ maiestatis, & in nova Ordinatio. lib. 5. factus est titulus separatus in tit. 37. ubi sic ait: Aleivosia he huma maldade commettida atreicoadamente sob mostrança de amizade, & commette se quando alguã pessão sob mostrança de amizade mata, ferre, ou faz alguã offensa ao amigo sem com elle haver rixa, nem contenda, como se lhe dormisse com a mulher, filha, ou irmãa, ou lhe fizesse roubo, ou força: e se algum vivesse com senhor por soldada, ou a bem fazer, e lhe dormisse com a mulher, filha, ou irmãa, ou o ferisse, ou o matasse, ou lhe fizesse outra offensa pessoal, ou algum grãde furto, ou roubo.

Est apud Castellanos L. 1. tit. 25. lib. 8. & L. 10. tit. eodem lib. 8. ibi: Otrofi todo o hombre que fiziere muerte segura, cae en caso de aleve, y la amitad de sus bienes pertencen a nuestra Camera; & in L. 10. tit. 23. lib. 8. novæ collect. ponitur poena corporalis, ibi: Todo hombre, que matare a otro á traycion, o aleve, arrastren-lo por ello, y enforquen-lo: y todo lo del traydor, ayalo El-Rey, y la otra mitad sus herederos.

Et apud Lusitanos in dict. Ordin. tit. 37. §. 1. sic habetur: E em estes casos, e outros semelhantes em que se commetter esta maldade atreicoada, e aleivosamente, a pena corporal será muito mais grave, e maior, do que se daria em outro semelhante maleficio, em que tal qualidade de aleivosia não houvesse; & in §. 2. additur: E sómente no caso em que algum

algum mataffe seu senhor com que viveffe, sejaõ seus bens confiscados alem da pena corporal, posto que o cõdemnado tenha filhos, ou descendentes, ou ascendentes: & de jure vide apud Gribaldum in 6. specie homicidii à n. 13.

134 Idem crimen proditionis, vel alevosæ cõmittit, qui veneno occidit, ex Bald. L. nemo, Cod. de summa Trinit. num. 2. idem Bald. in L. cum fratrem, Cod. de his quibus ut indign. Cassan consuetudinib. Burgund. Rubric. 1. à num. 62. Guido Papa, decis. 191. Guilhelm. de homicid. num. 35. Gomes 3. tom. c. 3. numer. 7. Tyb. Decian. lib. 9. 2. tom. criminal. cap. 25. & Cantera dicto capit. 6.

135 num. 31. In hoc crimine proditionis, si ve alevosæ, literas securitatis concedit delinquentibus solus præles causarum criminalium, non alii præsides provinciales, ex Ordin. lib. 1. tit. 7. §. 8. & tit. 58. §. 40. in novis, & ipse solus de ejus accusatione cognoscit.

136 In crimine proditionis non fruitur delinquens immunitate Ecclesiastica, si ad Ecclesiam confugiat, ex cap. 1. de homicid. ubi ita intelligunt gloss. Anan. & Felin. & iste est verus sensus illius text. communiter receptus à consuetudine totius orbis Christiani, docet Covar. lib. 2. variarum resolution. cap. 20. num. 7.

137 Farin. lib. 1. quest. 28. num. 25. & confirmatur ex L. fin. titul. 12. part. 1. & ex Ordinat. Lusitana antiqua lib. 2. tit. 4. §. 3. quam citat Gonçal. Soares dict. §. 3. n. 113. & ex nova Ord. lib. 2. tit. 5. §. 4. Joann. Gutierrez practicar. quest. lib. 3. quest. 4. num. 8. Azeved. in L. 3. titul. 2. lib. 1. novæ collect. n. 6. & idem recipitur in eo, qui occidit veneno, ex Joann. Andr. dicto cap. 1. de homicid. Guilhelm. de homicid. num. 36. Boer. dec. 109. n. 5. Tyber. Decian. lib. 9. 2. tom. criminal. cap. 12. num. 4. Farin. 1. tom. lib. 1. q. 18. n. 74.

139 Et idè talis proditor alevosus amittit nobilitatem, & ejus privilegia, & subjicitur poenis vilibus, ex Bald. in cap. cum quidam de jurejurand. ubi inquit: *Quæro utrum puniatur plus magnus, vel*

parvus, & dic quod sic in crimine ruptæ fidei, ut notatur in L. 3. §. 1. ff. de re militari. tamen hoc fallit si committunt proditionem: nam tunc debent suspendi in altioribus furcis, & ita servatur in Regno Franciæ, & eum sequitur Gribald. dicta 6. specie de homicidio, num. 5. addo Gregor. Lopes in L. 2. verbo, Cavalleiro, tit. 30. part. 7. Peres ad L. 4. tit. 2. lib. 4. Ordinam. fol. 1371. Iodocus in sua praxi crimin. cap. 41. numer. 8. Azeved. L. 4. tit. 2. num. 37. versic. tertio, lib. 6. Farin. d. q. 18. n. 73.

Et in Ordinat. Lusitana tam antiqua lib. 5. tit. 3. §. 29. quàm nova dict. tit. 73. §. 3. sic stabilitur: *E em todos os delictos cometidos atreçoadamente, e alevosamente naõ gozarã o accusado de privilegio algum para naõ ser metido a tormento, ou para naõ haver pena vil.* Non omitto, quod Gonçal. Soares dicto §. 3. n. 118. tenet, quod doctrina Bart. in dicto §. delinquent, n. 1. improbatur per leges Castellæ in L. 1. tit. 25. & in L. 10. tit. 26. lib. 8. novæ collect. sed aliter intelligitur Burgus de Pace cons. 22. num. 17. Joann. Gutierrez lib. 1. pract. quest. quest. 2. Azeved. d. L. 3. tit. 2. lib. 1. n. 11. & in L. 2. n. 13. tit. 23. lib. 8. Cantera d. n. 31.

Undecimum crimen est simoniæ, quod incepit ex parte vendentis ex Glezio famulo Elisei, qui pro sanitate ad preces Elisei collata ipsi Naaman Syro, accepit munera, ut patet Regnum lib. 4. cap. 5. & ex parte ementis à Simone, ut habetur Actuum Apostolorum cap. 8. Paludensis in 4. distinct. 25. quest. & D. Thom. 2. 2. quest. 100. Joann. Altenstaig. in suo Lexicon Theologico, verbo simonia, Calepin. verbo simonia, Prateus in suo Lexicon. jur. verbo simonia, Rebuff. consil. 63 Iodoc. in sua praxi cap. 61. n. 70. Petr. Gregor. in syntagm. juris universi lib. 1. cap. 10. num. 8. L. 1. & 2. tit. 17. part. 1.

Definitur autem, quòd sit studiosa voluntas emendi, vel vendendi quid spirituale, vel spirituali annexum, ut docet Sanctus Thom. dicta quest. 100.

- artic. 1. in princip. & in 4. distinct. 25. artic. 1. gloss. in summa 1. questio. 1. Summistæ verbo simonia, Victorie de simonia, numer. 2. Jacob. de Graff. lib. 1. 1. part. suarum decision. cap. 96. num. 1. Altenstaig. & Prateus locis citatis, latè Ludovic. in suo instructorio conscientia, in 1. part. cap. 298. sequitur dicta L. 1. titul. 17. part. 1. Gutierr. canon quest. cap. 23. num. 1. lib. 2. quanvis alia definitio ponatur per Hostiens. in sua summa hujus titul. in princip. quam refert Gregor. Lopes in dict. L. 1. verbo, voluntad. & sequitur Tiber. Decian. 1. tomo crimin. lib. 9. cap. 77. num. 1. ubi ipse, in vers. ego autem. aliam definitionem ponit, sed non recedendum à communi, de qua per Ful. Clar. in practica crimin. §. simonia, n. 2.
- 143
- 144
- 145
- 146
- 147
- 148
- 149
- ibi, Ful. Clar. in dicto §. simonia, num. 7. Hippolyt. Benecosse, verbo, simon. crimen, refertur in 1. tom. commun. lib. 1. tit. 15. num. 4. Farinac. lib. 1. sue praxis crimin. questio. 8. num. 128. Tyber. Decian. d. cap. 86. num. 4. & probatur ex L. 58. tit. 6. part. 1. ibi: Todo hombre que fuesse acusado de heresia, y aquel contra quien moviesse pleito por razon de usuras, ò simonia, ò de perjurio, & ibi: Todos estos pleitos sobredichos, que nascen destos pecados que los hombres hazen. se deven juzgar, & librar per juicio de sancta Iglesia, & Gregor. Lopes. in gloss. 3. agnoscit cum Abbat. dicto cap. cum sit generale, num. 20. esse merè Ecclesiasticum, & quod sæcularis de eo se intromittere non possit, quia simonia dicitur hæresis, & originem prohibitionis habet ab Ecclesia: admittit tamen cum Imol. in dicto cap. cum sit generale, & Anan. in rub. de simon. quod sæcularis iudex potest punire simoniacum lata sententia ab Ecclesiastico, & sic intelligenda est Ord. nova lib. 2. titul. 9. dum dicit hoc crimen esse mixti fori, ut procedat in punitione, non in cognitione, & quando est questio facti. Soares 2. tom. preclud. 1. num. 28. in sua practica, & sic est intelligendus Parlador. de different. quotidian. different. 9. §. 2. n. 7.
- Nec huic crimini præscribitur, ex Farinac. dict. lib. 1. quest. 10. num. 29. & variæ poenæ imponuntur propter ejus atrocitatem, de quibus per Petr. Gregor. lib. 33. syntagmat. juris universi cap. 13. num. 31. Armilla aurea, verbo, simonia, à num. 51. Gutierr. Canoniarum questio. lib. 1. cap. 9. Tyber. Decian. 1. tom. criminal. lib. 5. cap. 87. Gregor. Lopes. in glossa 1. l. 12. tit. 17. part. 1. Jacob. de Graff. lib. 2. suarum decision. 1. part. cap. 89. Frater Ludovic. Lopes 2. part. sui instructorii cap. 305. multa Flam. de confident. beneficior. & in hoc crimine non habet locum nobilitatis privilegium, & eo non obstante, delinquens potest subjici poenis vilibus, ex gl. Ang. Bald. & Salicet. in L. nullus, Codic. ad L. Jul. maiest. Brunus de iudiciis, vers.

item videtur in crimine sodomie, Iodoc. in sua praxi cap. 41. Bernard. in pract. crimin. cap. 91. Peres ad L. 5. tit. 2. lib. 4. Ordinam. fol. 1371. Azeved. in L. 4. num. 37. vers. 4. fallit, titul. 2. lib. 6. novæ collect.

- 155 Duodecimum crimen est privati carceris, de quo in L. unic. Cod. de privat. carceribus, ubi habetur: Jubemus nemini penitus licere per Alexandrinā splendidissimam civitatem, vel Ægyptiacam diœcesim, aut in quibus Imperii nostri Provinciis, vel in agris suis, aut ubicumque, domi privati carceris exercere custodiam, viro spectabili pro tempore præfeto Augustali, & viris clarissimis omnium Provinciarum rectoribus daturis operam, semperque futuris in speculis, ut sæpe dicta nefandissimorum hominum arrogantia modis omnibus opprimatur: nam post hanc saluberrimam constitutionem, & vir spectabilis pro tempore præfactus Augustalis, & quicumque Provincia moderator, majestatis crimen procul dubio incursus est, qui cognitione hujusmodi sceleris, læsam non vindicaverit majestatem. Primatibus insuper officiorum ejusdem criminis laqueis constringendis, qui simulatque noverint memoratum interdictum facinus in quocumque loco committi: proprios judices de opprimendo nefandissimo scelere non protinus curaverit instruendos. Nam illud perspicuum est eos, qui hoc criminum genus commiserint, etiam pro veterum legum, & constitutionem tenere, tanquam ipsius majestatis violatores, ultimo subjugandos esse supplicio.
- 156 Et in hoc text. dicitur neminem posse habere privatum carcerem, & illud committentes jubentur puniri ultimo supplicio, tanquam violatores imperialis majestatis, & judices non vindicantes tenentur crimine læsæ majestatis, ut ibi notant Bart. Alberic. Bald. Salicet. & Angel. & de eodem crimine disponitur in L. 15. tit. 29. partit. 7. ibi: Atrevidos son a las vegadas hōbres, y a hazer sin mādado del-Rey carceles en sus casas, ò en sus lugares, para tener los hōbres presos en ellos, y esto tenemos por muy gran

atrevençia, y muy gran osadia, que van contra nuestro señorio los que desto se trabajan. Y por onde mandamos, y defendemos, que daqui adelante ninguno no sea osado de hazer carcel noevamente, ni de usar della, muger la tenga hecha: Ca nõ pertenece a otro hombre ninguno, ni ha poder de mandar hazer carcel, ni meter hōbres a prision en ella, si no tan solamente El-Rey, ò aquellos a quien el otorga q̄ lo puedan hazer, assi como sus oficiales, a quien otorga, y dá su poder de prender los hambres malbechores, y de los justiciar, y a los Fuezes de las Ciudades, ò de las Villas, y a los hombres poderosos, y honrados, que señores de algunas tierras, a quien lo otorgasse El-Rey q̄ lo pudieffen hazer. Y otrosi daqui adelante lo que biziere carcel, ò ceпо, ò cadena, sin mandado del-Rey, y metiesse hombres en prision en ella, mandamos q̄ muera por ello, y los oficiales nõ bizieffen tal atrevimiento como este, si lo supieren, y nõ lo escarmentaren, ò lo nõ vedaren, ò lo nõ hizieren saber al Rey, mandamos otrosi que ayan aquella misma pena. Nam ut ibi notat Gregor. Lopes, verb. hazer, habere carcerem est publici juris, & meri imperii, & non convenit privatis, neque est concessibile, ex L. 2. ff. de origin. jur. Bald. in L. imperium, column. 4. ff. de jurisdiction. omnium judic. L. 1. & ibi Joan. de Platea, Cod. de coarctat. lib. 12. lib. 12. Tyber. Decian. 2. tom criminal. lib. 7. cap. 9. num. 7. Azeved. in L. 2. titul. 13. à num. 135. lib. 8. novæ collection.

Et apud Lusitanos in Ordin. antiqua lib. 5. titul. 68. & in nova lib. 5. titul. 95. in qua sic disponitur: Mandamos que nenhuma pessoa de qualquer estado, & condiçãõ que seja, faça per si carcere privado retendo em elle pessoa alguma de qualquer qualidade que seja por cousa alguma. E declaramos haver feito carcere privado, aquella que por si, ou por outrẽ retem algũ, como prezo em alguma casa, ou em outro lugar onde seja reteudo, & guardado em tal maneira, que não seja em toda sua liberdade, posto que não tenha nenhuma prizaõ: & o que fizer, sendo peadõ,

peaõ, seja açoutado publicamente, & degradado para Africa por cinco annos, & se for Escudeyro, ou de semelhante condiçãõ, seja degradado para Africa por cinco annos, & mais pague tres mil reis para a nossa Chancellaria; & se for Fidalgo, ou Cavalleyro, seja degradado para Africa por quatro annos. De eodem crimine agunt Iodoc. in praxi crimin. cap. 61. Tyber. Decian. dicto lib. 7. capit. 10. Farinac. lib. 1. quæst. 27. Didac. de cantera in suis quæstionibus. crimin. cap. 8. à n. 33.

160 In terminis juris communis committens tale crimen privati carceris non gaudebat nobilitate, & poterat puniri pœnis vilibus, ut tenet gloss. in L. excepta, Cod. de malefic. & mathemat. Brunus, de indiciis 2. part. vers. & idem privato carcere, Iodocus in praxi crimin.

161 cap. 41. n. 12. Sed apud Lusitanos non procedit ea resolutio, quia in ea Ordinatione jubetur haberi rationem nobilitatis, nam aliter puniuntur plebei populares, qui vulgo dicuntur, *peaens*, aliter Scuderis, & ii, qui sunt similis conditionis, aliter Fidalgi, & Cavallerii. Rursus pœna juris communis erat capitalis ultimi supplicii, & de jure Lusitano imponitur pœna mitior, in quo secuta est opinioe Ful. Clar. in practica, §. ultim. quæst. 68. versic. *privatum carcerem*, quem refert Azeved. d. L. 2. num. 137. Farinac. lib. 1. quæst. 27. num. 35. ubi alios citat.

163 Item dum Ordinatus admittit, & declarat committere carcerem privatum, eum, qui aliquem detinet, vel in domo, vel in alio loco, ubi sit retentus, & custoditus, ita quod non sit in plena libertate, approbat opinionem Angel. sic tenentis in dict. L. 1. Cod. de privat. carceribus, ubi super verbis text. ibi: *Aut ubicum-*

164 *que*, dixit: per hoc dixerunt quidam, quod etiam detentus in via, licet non includatur in aliquo loco, accusare potest detentorem de privato carcere, nam

165 carceratus dicitur omnis ille, qui de loco liberè, & tutè recedere non potest, ut ff. quibus ex causis maiores, L. in eadem, & in L. succurritur, & hanc theoreticam

Angeli sequuntur Tyber. Decian. Dicto cap. 10. numer. 18. & Azeved. dicta L. 2. à n. 47. Bajard. ad Ful. Clar. in practica. §. ultim. quæst. 68. num. 94. & eandem doctrinam ponit Ancharran. in cap. 3. n. 2. de pœnis, lib. 6. imò, & qui 166 ponit aliquem sub eustodia, datis fidejussoribus, committit crimen carceris privati, paria enim sunt, quempiam sub vinculis esse, vel sub custodia, datis fidejussoribus, ex L. necnon, §. 1. ff. quibus ex causis maiores, gloss. dict. L. in eadem, in scholio ultim. Rebuff. ad L. vinculorum 224. ff. de verbor. significat. folio 991. vers. & sic custodia, & ita docent Cassan. in consuetud. Burgund. Rubr. 1. num. 63. fol. 18. Iodoc. in praxi crimin. cap. 61. n. 3. Bajard. ad Ful. Clar. dict. q. 68. n. 87.

Angel. in dict. L. 1. num. 1. interro- 167 gabat per quantum tempus debet quis retineri, ut retinens dicatur committere privatum carcerem, & si debet ad judicem duci, & dicit quod si detinetur per 20. horas incurritur pœna, nam infra illud tempus debet retentus judici exhiberi, ut nulla pœna incuratur, & ita ibi tenent Bart. Bald. & Salicet. idem Bart. L. capite quinto, ff. de adult. item dicit Angel. in dicta L. 1. quod si captura à principio non est licita, & tunc si detentus est inclusus, sufficit illa detentio, ut 168 delictum sit consummatum, licet sit talis detentio momentanea; aliàs si captura fuerit licita, oportet detinere retentum per tantum tempus, ut dicatur privatus sua libertate, & hoc dicit committi arbitrio judicantis, ex L. 1. ff. de jure deliberand.

Hoc dictum Angel. intelligit multis 169 modis Hippolyt. consil. 136. num. 1. Primò in casu, quo non liceret capere aliquem. Secundò non procedere, ubi locus, in quo quis retinetur, est talis, ex quo retentus potest facile recedere, ut etiam ipse Angel. docuit in L. si quis in gravi, §. subvenitur, ff. ad Syllan. Tertio intelligit Angelum, dum dicit, quod 170 momentanea inclusio facit delictum consummatum non affirmare hoc, sed post

- tres lineas dicere contrarium. Quarto dicit Angeli dictum non tenendum, quia
- 171 nihil pro se allegat, argumento *L. illum, Cod. de collat.* & ibi *Fuf. num. 6.* Ultimo dicit dictum Angeli non esse verum, quia
- 172 communiter momentanea non puniuntur, nec sunt in consideratione, ex iuribus, quæ citat *num. 7.* Rursus ex alia regula, quod tactum non dicitur, quod
- 173 non durat factum, ex *L. si pro parte, §. versum, ff. de in rem verso, & L. alia, ff. de his, quibus ut indign.*
- 174 Cæterum *Hippol.* non benè arguit Angelum de contrarietate, nam ille fecit duo membra distincta, alterum quando retentio fuit illicita, & in hoc membro primo delictum privati carceris esse consummatum, & puriri, nullo alio expectato tempore retentionis; alterum quando retentio fuit licita in suo principio, quia fecit lege permittente, & in hoc opere, quod retentio duret ultra 20. horas, ut habeat locum pœna privati carceris, & ita Angelus non est sibi contrarius, ut contra *Hippolyt.* advertunt *Tyb. Decian. dicto cap. 10. n. 2. & Azeved. dicta L. 2. numer. 139.* Cessat tamen hæc altercatio ex *Ordin. dicto. tit. 95. §. 1.* ubi disponitur: *E declaramos que se entenda haver commettido carcere privado, o q̄ retiver algũa pessoa contra sua vontade por vinte & quatro horas, & retendo o menos tempo de vinte & quatro horas, posto que naõ caya em a pena sobredita de carcere privado haverá outra qualquer pena publica q̄ ao Fulgador parecer, segundo a qualidade das pessoas, & tempo.*
- 176 Ex hac *Ordinat.* duo colliguntur: primum, quod de jure communi tempus erat viginti horarum, & *Ordin.* statuit tempus viginti quatuor horarum: secundum, quod illa momentanea retentio in casu illicito facta, punitur iudicis arbitrio, & idem tenebat *Bajard. d. quest. 68. num. 93. & Farin. lib. 1. quest. 27. num. 21.*
- 177 Sunt tamen plures casus, in quibus non committitur carcer privatus, sed capi quis potest, & retineri, & exhiberi

iudici intra illud tempus, qualis est in terminis *d. L. capite, ff. de adult. Azeved. dict. L. 2. numer. 207. Tyber. dict. cap. 10. n. 3. Farinac. dict. quest. 27. num. 22.* & idem in terminis delinquentis falsæ monetæ, in latronibus viarum, in violentis scœminarum raptoribus, in militibus stipendiariis, qui furtim duces effugiunt, & in arborum, & vinearum stolidis defensoribus, in fure acclamante populo fugiente, & in Reo reporto in flagrante crimine, *gloss. in L. fin. Cod. de exhibend. Reis, Iodocus in praxi crimin. cap. 15. num. 2. Gomez 3. tom. cap. 9. num. 3. ad finem, vers. item adde & his relatis Farin. d. q. 27. n. 23.*

Item apparitores licet habeant jus capiendi, non tamen detinendi, & si detineant captum ultra illud tempus, incurrunt crimen privati carceris, ut per *Paris. de Puteo de syndicato, §. officiales destinati, Bajard. ad Ful. Clar. dict. quest. 68. num. 92.* Non incurritur tale crimen, quando retentus poterat facile effugere, ex *Salicet. d. L. 1. Cod. de privatis carceribus, n. 7. Bajard. dict. quest. n. 92. Tyber. dict. capit. 10. num. 13. Azeved. dicta L. 2. num. 211. Farinac. dicta quest. 27. num. 32.* Sunt alii casus, in quibus datur jus capiendi, & detinendi, veluti pater filium, dominus servum, maritus uxorem, Abbas Monachum, consanguinei furiosum consanguineum, quos casus prosequuntur *Iodoc. in praxi crimin. cap. 64. Tyber. d. cap. 10. à num. 4. Farin. d. quest. 27. à n. 25.*

Item & qui meretricem detinet causa libidinis, ex *Bartol. L. verum ad finem, ff. de fur. Sylva nuptial. lib. 4. n. 46. Iodoc. dict. cap. 64. ad finem, Tyber. dict. cap. 10. num. 11. Farinac. cons. 73. num. ultim. Bajard. d. quest. 62 n. 99.* cum quibus declara: alium casum ponit evenisse de facto in Civitate Bergami, *Alb. in d. L. unic num. 2. Cod. de privat. carcerib. Quæro questionem, quæ fuit de facto Bergami. Creditor auctoritate iudicis ceperat debitorem, & eum ducebat ad carcerem, debitor rogavit, quod eum*

tum ducebat ad carcerem, debitor rogavit, quod eum custodiret in domo sua, donec sibi solveret, quia si duceret eum ad carcerem, habebat multos creditores alios, qui eum ibi interdicerent, unde creditor tenuit; & custodivit in domo propria, querebatur, utrum hoc esset carcer privatus, & videtur, quod sic; quia hæc lex loquitur indistinctè, & in favorem publicum est inducta, cui renuntiari non potuit per debitorem, ut ff. de pact. L. jus publicum, & Cod. de act. & oblig. L. ob es, & contrarium videtur, ff. de liber. homin. exhibend. L. 3. §. si quis nolentem, & quia volenti non fit injuria, neque dolus, Cod. de transaction. L. cum donat. & pro hoc optimè facit glossa, quæ est, ff. de furt. L. interdum, §. qui furem, quæ incipit, sed non videtur, & ita obtentum fuit. Hæc est theoricæ allegationis, & decisionis in eo casu, & eam sequuntur Gregor. Lop. in L. 15. tit. 29. part. 7. gl. magna ad fin. Peres in L. 2. tit. 14. lib. 3. Ordinam. Joan. Gutier. practicar. lib. 1. quæst. 33. Tyber. Dec. d. cap. 10. num. 8. Azeved. d. L. 2. num. 210. dicens esse optimum ad limitandum text. ibi jubentem intra 24. horas præsentandum judicalem debitorem fugientem captum per creditorem: idem tenet, & de facto in alia contingencia evenisse testatur Farinac. d. quæst. 27. numer. 30. & nota ad Ordinam. d. tit. 95. §. 3. incipit: E poderá outrosi o crédor, dum dicit: E poderá o crédor outrosi reter prezo seu devedor, achando-o fugindo, ou querendo fugir por lhe não pagar sua divida, não podendo haver socorro de justiça, para com sua auctoridade o prender. Porém retendo em cada hum destes casos mais do dito tempo, encorrerá em crime de carcere privado; & iste versic. finalis potest recipere limitationem Alberici, & sequacium.

185 Tertius decimus casus est in decoctore: de hoc crimine est apud Lusitanos facta lex quædam in nova Ordinam. lib. 5. titul. 66. Por quanto alguns mercadores quebraõ de seus tratos, levantando-se com mercadorias, que lhes foraõ fiadas, ou dinheiro que tomaraõ a cambio, & se

ausentaõ, & escondem suas fazendas de maneira que dellas se não pôde ter noticia, & outros poem seus creditos em cabeça albea, & para allegarem perdas, fazem carregaçoes fingidas: querendo nós prover como os taes enganos, & roubos, & outros semelhantes, se não façaõ: ordenamos, & mandamos, que os mercadores, & cambiadores, ou seus feitores, que se levantarem com mercadorias albeas, ou dinheiro que tomarem a cambio, ausentando se do lugar onde forem moradores, & esconderem seus livros de rezaõ, levando consigo o dinheiro que tiverem, ou passando o por letras a outras partes, & esconderem a dita fazenda em parte onde se não saiba, assim neste Reyno, como fora delle, ou por qualquer outro modo o encobrirem, sejaõ havidos por publicos ladroens, & roubadores, & castigados com as mesmas penas que por nossas Ordenaçoes, & Direito civil os ladroens publicos se castigaõ, & percaõ a nobreza, & liberdades que tiverem para não haverem pena vil.

Et in §. 1. additur: E quando por falta de prova, ou por outro algum respeito 186 juridico nos sobreditos se não puder executar a pena ordinaria, serãõ condênados em degredo para galês, & outras partes, segundo o engano, ou malicia em que forem comprehendidos, & não poderãõ mais em sua vida usar o officio de mercador, para o qual os havemos por inhabilitados, & usando delle, encorrerãõ nas penas que por nossas Ordenaçoes encorrem os que usaõ de officios publicos, sem para isso terem nossa licença: & nas mesmas penas encorrerãõ seus feitores que os ditos delictos committerem.

Vides igitur ex hac Ordin. in princ. 187 quod hujusmodi decoctores sunt fures, & publici latrones, sive prædones, & ita statuit Carolus Imperator Bruxellis, ut refert Rebuff. 2. tom. ad leges Gallie, tit. de mercatorib. gloss. fin. num. 9. referendo tenorem ejus constitutionis, & apud Castellanos per Catholicos Reges Ferdinandum, & Elisabeth, ut refertur in L. 1. titul. 19. lib. 5. ibi: Porque algunos

cambiadores, y mercadores reciben mercaderias fiadas para pagar a cierto termino, y los cambiadores reciben moneda de otros para la tener en su cambio, y despues se absentan con caudales agenos, y van a lugares de señorio, y a fortalezas, ò fuera de nuestros Reynos, la quales cosa sea, y dañosa; por onde ordenamos, y mandamos, que el cambiador, ò mercador que tal cosa hiziere, sea tenido dende en delante por robador publico, y incurra por ello en las penas en que caen, y encurren los robadores publicos, y si haga processo criminal en su ausencia, como contra publico robador; & in L. 2. eodem titulo, 188 disponitur contra mercatores, & suos factores, refert eas leges Molin. Theolog. in 2. tract. de delict. disputat. 695. n. 32. Imò tales sunt infames infamissimi, Bald. cons. 400. n. 3. lib. 2. Boer. decis. 215. n. 6. Strach. de mercatura, tit. de decoct. 3. part. à n. 1. Menoch. de arbitr. lib. 1. question. 90. à n. 13. & n. 34. Farin. lib. 1. quest. 26. n. 27. vers. hodie.

Et uti tales amittunt privilegia nobilitatis, ex d. Ordin. Lusitan. & L. 4. tit. 19. lib. 5. novæ collect. ibi: Mandamos que daqui adelante ningun mercador que se alçare, no pueda gozar, ni goze de privilegio de Fidalguia para se escusar de la pena vil del dicho delicto, ni para otro caso, ni cosa alguna; y lo mismo mandamos que se guarde, & cumpla contra los recaudadores, y mayordomos de consejos, y otras qualesquier personas que se alçaren: & ideo possunt torqueri, ut bona indicent, Paris de Puteo de synd. in cap. an in causa pecuniaria, in princip. Hip. in L. Divus n. 6. ff. de quest. ratione furti, quæ mercator eo modo affectat, Rebuff. d. gloss. ultim. n. 7. Farinac. 190 lib. 1. quest. 48. n. 18. non gaudent immunitate Ecclesiæ, si ad eam confugiant, ut docent Boer. d. decis. 215. n. 7. Remig. de immun. Eccles. fal. 38. Dueñ. reg. 389 num. 19. Gonçal. Saar. in sua pract. 1. tom. 5. part. cap. 3. numer. 156. Foller. ad Marant. de ord. jud. 4. part. dist. 9. num. 130. Tho. Cerdan. in visita

de carcere, cap. 9. n. 23. Farinac. d. q. 26. num. 33. Rebuff. d. gloss. fin. n. 3. Azeved. in L. 13. tit. 3. lib. 1. & d. L. 1. n. 3. tit. 19 lib. 5. Decian. 2. tomo crimin. lib. 6. cap. 27. num. ultim. quicquid dubitet, & distinguat Castill. 1. tom. suæ Polit. lib. 2. cap. 14. n. 70.

Nec isti admittuntur ad cessionem bonorum, d. Ord. Lusitana in §. 2. ibi: E assim não poderão fazer cessão de bens, quod etiam deciditur in Boer. decis. 215. num. 7. Strach. de decoct. 3. part. n. 9. Farinac. d. quest. 26. num. 26. Gaspar de Baeça de inope debitore cap. 16. num. 22. Cacialup. de debit. susp. quest. 1. num. 13. & ex traditis in L. 1. Cod. de cess. bon. Fas. in §. ultim. num. 8. Institut. de action. Brun. de cession. bon. 4. part. princ. quest. 28.

Pactiones eorum cum creditoribus circa remissionem, vel dilationem ad solvendum, nullæ sunt, ex Boer. d. decis. 215. num. 8. Rebuff. d. gloss. ultim. n. 6. & probatur ex d. Ordin. Lusit. §. 2. ibi: Nem gozarão de quita, ou espera, que os crédores lhe derem, posto que por escriptura publica lha concedaõ, por quanto as havemos por nullas, sem embargo de qualesquer clausulas, & condiçoens que nellas forem postas. Idem disponitur in d. 2. vers. E outrosi mandamos; & L. fin. tit. 19. lib. 5. & in ea L. 2. Azeved. ubi affirmat, & probat non firmari tales conventiones jaramento, & cum Benevent. to de decoct. 3. part. numer. 22. facit consequentiam: est decoctor, ergo fraudator.

Tenantur receptatores decoctorum tam circa eorum personas, quam circa bona, ut probat d. L. 1. tit. 19. lib. 5. apud Castellan. vers. Y defendemos; & in d. Ordin. Lusitan. §. 5. ibi: E mandamos que pessoa alguma de qualquer condiçaõ que seja, não receba, nem recolha em suas casas, fortaleza, náos, pessoa alguma que se levantar, ou quebrar de seu credito, nem fazenda sua, antes os entreguem ás justiças, quando para isso forem requeridos: & não os entregando, seraõ obrigados pagar de suas fazendas aos crédores tudo o que

o que o dito levantado lhes dever, & haverão as mais penas crimes, que por nossas Ordenações são postas aos que recolhem furtos, & malfeitores.

Item possunt bona eorum qui falliti, & decoctores sunt, in Ecclesiis, Monasteriis, locis piis, arcibus, navibus, domibus quorumcumque potentiorum per ministros perquiri, & ab illis auferri, nulla contradictione facta, & de illis fieri inventarium, ex d. *Ordinat. Lusitan.*

196 § 3. & in d. L. titul. 19. lib. 5. vers. Y si algunos bienes; & in dicta *Ordinat.* §. 6. pariter puniuntur mediatores, ut patet ibi: E os que derem conselho, ajuda, & favor para os ditos mercadores que quebrarem, ou lhes ajudarem a encobrir, ou salvar suas pessoas, & fazenda, pagarão as dividas que elles deverem aos credores, & serão castigados como participantes no mesmo levantamento, conforme a culpa que contra elles se provar. Idem *Rebuff. d. gloss. ult. num. 11. Azeved. dict. L. 1. n. 11.* Sed hæc pœnæ non habent locum, nisi à tempore, quo interpellatus fuit receptator, ex d. *Ord.* §. 5. & in dict. L. 1. *Castellæ* ibi: *Requerido*; & ibi advertit *Azeved. n. 12. vers. ibi Requerido.*

Item in odium hujusmodi criminis, 197 jubet *Ordinat. Lusitan. d. titul. 66. §. 9.* in hæc verba: E mandamos aos Fulgadores a que o conhecimento pertencer, que tanto que á sua noticia vier que algum mercador se levantou, vaõ logo a sua casa, fação auto, & inventario do que nella acharem, & lhe tomem o livro da razaõ, & se informem de seus credores da quantia do dinheiro, ou fazenda com que se levantou, & do tempo em que lhes foy dada, & tirem devassa, de modo que se saiba a verdade, & a causa que teve para quebrar, & procurem de prender os culpados, & procedaõ cõtra elles como for justiça, & sendo ausentes, procederão por edictos, na forma de nossas Ordenações; quod etiam probat dict. L. 1. & d. L. 2. vers. Y las nuestras, *Strach. 7. p. de decoctores. à n. 14.*

198 In eo autem qui bona amisit culpa sua ludendo, vel expendendo extra mo-

dum, disponit *Ordin. d. titul. 66. §. 7.* E as pessoas que por sua culpa perderem sua fazenda jogando, ou gastando demasiadamente, encorrerão nas sobreditas penas, excepto que não serão havidos por publicos ladroens, nem serão condemnados em pena de morte natural, mas em pena de degredo, segundo a qualidade da culpa em que forem comprehendidos, & quantidade das dividas com que quebrarem, & se levantarem.

Et in §. 8. subjungit: E os que 199 cabirem em pobreza sem culpa sua, por receberem grandes perdas no mar, ou na terra em seus tratos, & cõmercios licitos, não constando de algum dolo, ou malicia, não encorrerão em pena alguma crime, & neste caso serão os autos remetidos ao Prior, & Consules do consulado, que os procurarão concertar, & compor com seus credores, conforme a seu regimento; & in L. 5. d. tit. 19. lib. 5. novæ collect. sic deciditur: *Otro si por quanto algunos de los mercadores, y cambiadores, puesto q se alcan con sus personas, y bienes pero dizen que quebran en sus contractaciones, y negocios, de lo qual siendo por su culpa, y dolo ó malicia, resulta daño a la República: mandamos que quanto a los que ansi quebran, y no cumplen por falta de bienes, que haga justicia conforme a derecho, y leys destes Reynos, y la qualidad de los negocios.*

Et his legibus colligitur, quod ubi 200 decoctio processit ex culpa mercatoris, vel vitio fortunæ, non irrogatur infamia, sine fraude, & malitia, ex L. *debitores, Cod. quib. ex causis infamia irrogetur, Strach. de mercatura, 3 part. n. 2. & 3. Azeved. in d. L. 5. titul. 19. lib. 5. Farin. d. question. num. 30.* Est tamen differentia inter decoquentem culpa, & vitio suo, vel ex sola fortunæ occasione; 201 nam in primo punitur arbitrariè, & perdit bonorum cessionem, & in secundo nec punitur, nec privatur cessione bonorum, ut per eosdem Doctores, *Strach. d. 3. part. n. 2. vers. si igitur queramus, & num. 3. versic. dic igitur distinguendo, & num. 21. Farin. d. quest. 26. num. 31.*

agens de eo qui decoxit partim ex culpa, & vitio fortunæ, & *Azeved. d. L. 5. num. 1.* & qualiter dicatur vitio suo, vel vitio fortunæ decoxisse, explicat *Stracha decoctoribus 2. p. n. 2.*

203 Est alius casus in eo, qui decoxit in bonis tantum, sed non se absentat in persona, & in eo sic deciditur in *L. 3. titul. 19. lib. 5. novæ collect. Mandamos que las leyes que hablan contra los que se alçan, ayan lugar, y se executen en las personas de aquellos que alçaren sus bienes, aunque sus personas no se absenten, provando sus acredores que las tales personas alçaron, y escondieron sus bienes que tenían: y mandamos que ansi se guarde, y cumpla de aqui adelante: ubi Azeved. post Avendañ. de las excepciones, n. 57. vers. & adverte.*

204 Et in Regno Lusitano est alius casus in dicta *Ordinat. d. tit. 66. §. 10.* ubi cavetur: *Qualquer pessoa, posto que mercador, não seja, nem seu feitor que se alevantar com dinheiro, ou divida, ou qualquer fazenda alhea, ou se o puzer onde a parte delle não possa haver direito, se a divida com que se alevantar for de cem cruzados, ou dahi para cima, morra morte natural, & sendo de cem cruzados para baixo, não decendo de 50. cruzados, seja degradado por 8. annos para o Brasil, & sendo de 50. cruzados para baixo, seja degradado por tempo, & para onde aos Julgadores bem parecer; as quaes penas, assim de morte, como as outras haverão lugar, posto que pelas taes dividas com que se alevantaraõ pudessẽ fazer cessãõ. De materia hujus Ord. agunt *Bald. L. à procuratore. in fin. Cod. mand. Boer. dec. 215. in princip. Stracha de mercatura, titul. de decoctoribus. 2. part. numer. 3. & 3. p. n. 6.**

205 Semel autem condemnati in hoc crimine decoctionis ex dolo, & fraude sua, amplius mercaturam exercere non possunt, ex *Ordinat. Lusitana d. titul. 66. §. 1. ad fin. & d. L. 2. titul. 19. lib. 5.* & de jure probat *L. si aliquid, Cod. de susceptoribus. & arcar. lib. 10. Strach. d. 3. part. num. 5.*

Ultra hæc habemus *Ordinat. Lusit. lib. 3. tit. 91. §. 1.* quia disponitur, quòd si duo creditores contra suum debitorem sententiam obtinuerint, vel in eodem judicio, vel in diversis, qui primò virtute suæ sententiæ executionem fecerit in ejus bonis, præcedet alium creditorem in illis, in quibus facta sit pignoriatio, seu executio, licet qui tardius executionem requirit, prius sententiam obtinisset, & sit creditor anterior, & habeat priorem hypothecam, nisi ille doceat de legitimo impedimento, propter quod non potuisset suam sententiam exequi, quia cum in his terminis non fuerit negligens, impeditus legitimo impedimento salvum habebit jus exequendi suam sententiam in iisdem pignoribus.

Subdit tamen in *§. ultim. Porẽm quando algum quebrar, queremos que do dia que quebrar, dentro de hum mez inteiro, não aproveite diligencia agũa que qualquer credor fizer, assim acerca de haver sentença, como de fazer primeiro penhora, & execuçaõ no dito mez, para por isso poder preceder os outros; sõmente se haverã respeito á precedencia, segundo for a qualidade da obrigaçaõ, & passado o dito mez, entãõ haverã lugar a disposiçaõ desta Ley.* Notanda est lex hæc, quæ mensis terminum computandum statuit creditoribus, à tempore quo debitor decoxit, ut debita sua exigant, & ut habeatur locus anterioris hypothecæ, & privilegii, & eo elapso præferatur qui primò fecerit executionem, nisi aliter doceat se fuisse legitimè impeditum.

In terminis *legis 2. titul. 19. lib. 5.* non statuitur tempus, sed jubetur, ut solvantur creditoribus debita sua ex bonis decocti; quod ibi *Azeved. n. 6.* intelligit per ordinem, prærogativas, & antiquitatem temporis, non verò absque ordine, reprehendens cum *Stracha de mercatura, titul. de decoctoribus num. 10. part. 3.* statutum Florentiæ aliud disponens; in hac tamen præcedentia ille potior erit, cujus merces extant, quia habet vindicationem, ex *L. si ventri, versic. tamen, ff. de privileg. creditor. ibi: Si tamen*

men numi, extent, vendicari eos posse puto à depositariis, & futurum eum, qui vendicat ante privilegia. Bald. in L. in rebus, num. 1. Cod. de jur. dot. Strach. ult. part. de decoctorib. n. 5. Joann. Gutier. lib. 2. practic. question. quest. 72. num. 4. & in allegatione 5. numer. 1. Barbosa L. 1. ff. soluto matrimon. 6. part. n. 6. & probatur ex Ordin. lib. 4. tit. 37. §. 2. in antiq. & lib. 4. tit. 5. §. 2. in novis, ubi disponitur: *E se o vendedor ao tempo do contracto deu espaço ao comprador para lhe pagar o preço, se lho elle não pagar ao tempo que lhe for outorgado poderá o vendedor logo cobrar a dita cousa do comprador, se a em seu poder tiver, ou de qualquer outra pessoa, em cujo poder a achar, & não se poderá escusar de lha tornar, posto que lhe offereça o preço, pois o comprador lho não pagou, nem offerreço ao tempo que se obrigou; quod tamen limitat pluribus modis Barbosa in L. si cum dotem, §. ultim. à num. 36. ff. soluto matrimon.*

210 Decimus quartus casus est, in quo nobilis amittit nobilitatem, si conducatur, vel recipiat redditus regales, ut apud Castellanos cautum est in L. 4. tit. 2. lib. 6. novae col. ibi: *Ordenamos que ningun hiço dalgo pueda ser preso ni carcerado por deuda que deva, salvo si no fuere arrendador, ó cogedor de nuestros pechos, y derechos, porque en tal caso el mismo quebranta su libertad: quod etiam docent Cyfuentes in L. 79. Tauri, col. 2. vers. septimo fallit, Didacus Peres ad L. 1. tit. 2. lib. 4. Ordinam. glos. 1. vers. praeterea, Gaspar de Baeça de inope debitore, capit. 16. num. 62. Joann. Gutierrez practic. question. lib. 3. quest. 13. num. 103. Lazarte de decima vendit. cap. 18. à num. 62. Garcia Gironda de gabel. 4. part. §. 2. num. 34. qui hoc intelligunt procedere tantum quoad carcerandum nobilem in illis duobus casibus, vel quando fuit conductor, vel exactor regalium, vel aliorum onerum, non aliis casibus, quoniam expressio illorum duorum casuum facta fuit per viam limitationis, & ideo in aliis casibus non exceptis firma est regula in*

contrarium, ex L. in his, ubi gloss. ff. de legib. Rom. cons. 82. num. 3. Dec. in L. 1. num. 8. ff. de regul. jur. maximè, quia regula est in contrarium, ut tenet Peres in L. 4. tit. 2. lib. 4. Ordinam. fol. 1370. Gutier. ubi proxime, dict. num. 103. & sequent. Azeved. d. L. 4. à num. 25. ubi cum Lazarte de decima vend. capit. 18. num. 63. & Gutier. n. 105. tenet contra Baeçam de inope debitore, cap. 16. num. 81. tenentem, quod in omni debito, quod nobilis debeat Regi, possit incarcerari, & hanc opinionem veriorum esse putat Garcia Gironda de gabel. 4. part. §. 2. num. 34. cum Cyfuentes in L. 79. Tauri, in princip. & Peres in L. 1. dict. tit. 2. lib. 4. in gloss. 1. vers. praeterea, licet testatur se vidisse aliquando practicatam opinionem baeçæ.

Attamen in Regno Lusitaniae adest L. 1. tit. 5. part. 5. extravag. & nova Ordin. lib. 2. tit. 53. in princip. ubi sic habetur: *Os rendeiros de nossas rendas, ou tratos, q̄ não pagarem aos nossos Tesoureiros, ou Almojarifes, aos tempos em que são obrigados pagar, ou não derem penhores de ouro, ou prata, que valhaõ a divida, passados dez dias do tempo da obrigação, sejam logo presos, & da prisão se faça a execução de suas fazendas, & de seus fiadores, & abonadores: idem in lib. 4. tit. 52. §. 4. in antiquis, & lib. 4. tit. 76. §. 4. in novis, ibi: E quando a divida for nossa, ainda que descenda de causa civil, assim como de contrato, ou quasi contrato, poderá o devedor ser preso até que pague da cadea; & neste caso não será solto, posto que faça cessação dos bens: & isto se não entenderá nos que deverem dízimas das sentenças, porque estes não serão presos por ellas. Ex his Ordin. deciditur quod pro omni debito Regio potest debitor carcerari, & generaliter loquitur, & omnes comprehendit L. 1. §. & generaliter, ff. de leg. praest. L. de pretio, ff. de publ. in rem act. & ideo de jure, & stylo Regni Lusitani omnes etiam nobiles pro debitis Regiis ex quacumque causa carcerantur, exceptis decimis ex sententiis condemnatoriis, quod etiam circa*

circa decimas disponitur in *Ordin. antiqua lib. 1. tit. 13. §. ult. ad fin.*

- 216 Decimus quintus casus est, cum nobilis exercet mercaturam, quæ repugnat nobilitati, *L. 3. Cod. de cōmerc. & mercatoribus*, ubi Imperatores ita constituerunt: *Nobiliores natalibus, & bonorum luce conspicuos, & patrimonio ditiores perniciosum urbibus mercimonium exercere prohibemus, ut inter plebeos, & negotiatores sit emendi, vendendique commercium: ubi Bald. Bon. de Cortilis, de nobilit. 7. part. num. 7. Faber. in L. falso. Cod. de divers. rescript. Cysuentes in L. 79. Tauri, vers. septimo fallit, Tiraquel. de nobilit. capit. 33. Peres ad L. 9. gloss. unic. titul. 15. lib. 5. Ordinament. colūn. 599. & in aliis, de quibus per Joān. Gutier. pract. quest. lib. 1. quest. 137.*
- 218 num. 8. ubi num. 10. ita temperat donec eam exercent, nam si deponat exercitum mercaturæ, recuperat nobilitatem, citando *Guidon. decis. 391. Aym. cons. 162. num. 2. ad finem, Tiraquel. de nobilit. cap. 27. n. 5.*
- 219 Secundò temperandum est, nisi patriæ consuetudo aliud dicat, quoniam attenditur consuetudo, ex *Bart. in L. 1. Cod. de dignitatib. num. 97. lib. 12. ex L. fin. ff. de munerib. & honoribus, Innocent. in cap. de multa, de præbend. Strach. de mercatura, 1. part. num. 17. & 18. & facit: quia quòd nobilis sit in una provincia, non est necessariò habendus nobilis in alia, ex *Bart. d. L. 1. num. 62. & 63. Baeça de inope debitore, cap. 16. n. 108.**
- 221 dicens quòd nobilitatis opinio variatur ex varietate regionum ubique suis vigentibus moribus, *Joān. Garcia de nobilitat. gloss. 7. n. 12. Joān. Gutier. pract. quest. lib. 3. quest. 14. n. 85.* Et sic faciunt incolæ oppidi de Monçam, quorum negotiatio, ut plurimum consistit in emptione, & venditione vini, ex licentia Regis ob penuriam illius terræ, & nihilominus conservant suam nobilitatem.
- 223 Tertio temperatur quando ipsemet nobilis exercet per se artem mercaturæ, vel officium; secus si per suos servos, vel

institores, ex *Joān. Gutier. dict. quest. 13. pract. quest. lib. 3. num. 77.*

Decimus sextus casus est, in quo nobilitas perditur, quando nobiles occultant bona in fraudem suorum creditorum, ne illis fiat executio pro satisfaciendis debitis, ut docent ita practicum fuisse *Joān. Gutier. de juramento confirmator. 1. part. cap. 16. à n. 14. usque ad num. 29. & Gaspar de Baeça. dict. cap. 16. de inope debitore à num. 19. Gom. Leon. centur. 1. allegat. juris, factò 97. Azeved. L. 19. num. 70. titul. 21. lib. 4. Curia Philippica §. 17. num. 10. Quando autem tractatur de nobilitate, ut homenagium delinquenti concedatur, si notoriè constat de ea, statim conceditur per iudices tali nobili notoriè, si autem non constat de nobilitate notoriè, interim nobilis carceri mancipatur, & inde facit summariam nobilitatis suæ informationem, & constituto quòd sit ex illis nobilibus, de quibus loquuntur *Ordin. antiqua lib. 5. titul. 67. & Ordin. nova lib. 5. tit. 120. in princip.* & qualitas casus non repugnat, quia non accusatur de crimine, in quo venit imponenda poena mortis naturalis, vel civilis, nec est de exceptis, relaxatur de carcere, & sub homenagii fide constituitur, ut inde à crimine objecto se purget, & defendat, & hæc practica justificatur ex traditis per *Joān. Gutier. de jurament. confirmat. 1. part. cap. 16. à n. 6. Azeved. add. L. 4. titul. 2. lib. 6. n. 29. ad fin. & in L. ultim. tiul. 12. numer. 7. lib. 4. novæ collect.* Nec citatur pars diversa in hac justificatione nobilitatis, nec in concedendo homenagio, licet si compareat, possit contradicere, & facere probationes in contrarium, ut non concedatur, & ita practicatur in Curia Portugallensi. Casu verò quando delinquens accipit domi, vel in castello homenagium non habita licentia exeundi per locum in quo detinetur, & ab eo homenagio non poterit recedere, nec exire, licet velit personaliter ad curiam venire prosecuturus in ea suam causam, nec ad alium effectum; quòd si faciat actum contrarium*

rium homenagio, illius fidem frangit, ex *Ordinat. antiqua lib. 4. titul. 67. §. ult.* quam ex *L. 12. tit. 21. part. 4. Extravagant. & in nova Ordinat. lib. 5. titul. 120. §. 4.* ubi ita disponitur: *E no caso onde logo a principio lhe foy dado o castello, ou casa por prizaõ sem delle poder sair, posto que o prezo queira vir em pessoa seguir sua appellaçaõ, para no caso da appellaçaõ estar prezo em casa como estava, nam poderá vir, nem sair della, antes mandará requerer sua appellaçaõ por procurador, se quizer, & vindo por esse mesmo feito, fica quebrada a homenagem.*

249 Quavis de jure communi, qui exit de carcere, ut adeat superiorem, non tenetur de illius ruptura, nec de fuga, cum eo facto non dicatur carcerem fugere eundo ad superiorem, ut docent *Capol. in L. quis sit fugitivus, num. 21. ff. de ædilit. edict. Hostiens. in cap. ut debitus, de appellat. Boer. decis. 215. numer. 28. Duñ. regul. 293. limitat. 3. Prosper. Farin. lib. 1. q. 30. num. 171.* ubi alios citat ea ratione, quia adiens ad superiorem, videtur ad eum facto ipso appellare, ex *Bald. in L. sed & si per prætorem. §. ultim. ff. quib. ex causis maior. & in bono casu Navar. commentar. 2. de regularib. num. 61.* ubi limitat. in eo non habere locum *Concil.*

231 *Tridentin. sess. 25. cap. 4. de regularib.* dum prohibet religiosos recedere a suis Conventibus etiam ob causam adeundi superiorem sine licentia in scriptis obtenta; quia non loquitur de adeunte superiorem ex gravi causa, ratione justigravaminis, & non sit petendus consensus ejus, ad ejus gravamen tollendum, vel delictum castigandum, est agendum, ex *gloss. cap. cum pastoris 2. question. 7.* & quod adire superiorem ob justum gravamen habet vim appellationis apud religiosos, à quorum superioribus posse appellari verbo, vel facto irrefragabiliter probant jura à *Navar. citata, & lib. 5. de sentent. excommun. cons. 33.*

233 In iis autem, quibus à principio liberius homenagium concessum est cum facultate spatiandi per locum, aliud observatur; nam quando appellatio transf-

mittitur ad superiorem, habet electionem, vel manendi in domo absque licentia exeundi ab ea, spatiandi per locum, sicut ante faciebat, & potest in eo casu mittere procuratorem ad respondendum appellationi, vel eam prosequi personaliter, sub eodem homenagio spatiandi in eo loco, ubi de appellatione agendum est, ex *Ordinat. antiqua d. tit. 67. §. 4. & nova d. tit. 120. §. 3.* ubi ita continetur. *E sendo o prezo sobre sua homenagem accusado no caso que lhe foy dada a Cidade, ou Villa por prizaõ, sera obrigado a vir seguir a appellaçaõ em pessoa, & andar assim prezo sobre sua homenage no lugar onde se bouver de livrar, no caso de appellaçaõ, sem sair della: porèm se o tal prezo quizer antes ficar prezo sobre sua homenagem, sem della poder sair, atè haver livramento, poderá seguir sua appellaçaõ por procurador, & ficar prezo em sua casa.*

Et in *§. ultim. dict. titul. 120. dif-* 234 ponitur contra eos, qui fidem homenagii frangunt, in hæc verba: *E se a pessoa a que for tomada a homenagem a quebrar, perderá o privilegio que por sua qualidade tenha para lhe ser tomada, para nunca mais gozar delle, & será prezo em carcere publico.* Solent tamen ii, qui home- 235 nagium frangunt, impetrare veniam homenagii fracti, & restorationem ejus solutis certis pecuniis, quam solebant concedere gravissimi regii palatii referendarii, ex regimine eorum, de quo in *L. 1. titul. 4. §. 17. part. 1. Extravagant.* quæ facultas non reperitur data in *nova Ordinat. lib. 1. titul. 3. & in alio regimine fol. 283.*

Non omitto, quod in *Ordinat. tam* 236 *antiqua dict. tit. 67. quam nova dict. titul. 120. in princip.* inter alias personas, quibus jubet homenagium concedi, recensentur personæ eorum, qui vocantur Fidalgi de solar, & qui vocantur asentados em os livros da Casa de Sua Magestade, & Cavalleiros Fidalgos, ou confirmados por Sua Magestade, & non recenset eos, qui vocantur Fidalgi de co- ta de armas, & ideo non cõprehenduntur

tur tales Fidalgi de cota d' armas, juxta text. in *L. cum prætor*, ff. de judic. *L. si servum*. §. *prætor ait*, ff. de acquir. her. nam Ordinatus procedit per viam exceptionis, quia omnes pro delictis possunt carcerari, & ex carcere causam defendere, & ab hac regula excipiuntur illi qui continentur in dict. Ord. Facit; quia sunt certi casus, in quibus Fidalgi, & de cota de armas æquiparantur, & non in omnibus, & per omnia, ex *Ordin. lib. 1. titul. 65. §. 26.* incipit: *Porém quando cada huma das partes*: & ita vidi judicatum in causa cujusdam, qui homenagium petebat, & ostendebat blasonem armorum, vulgo, *brazão de armas* expeditum per Portugallensem Regem armorum, vulgo, *Portugal Rey de armas*, quo probatur se esse Fidalgum de cota de armas, sed non obtinuit, & de carcere, in delicto, de quo accusabatur, defensionem fecit.

238 Rursus quod *Ordinatus antiqua in dict. tit. 67.* recenset, etiam eos, qui vocantur Cavallerii simpliciter, ut patet ibi: *Os fidalgos de solar, e os Cavalleiros*; sed in *nova Ordinatus d. titul. 120.* excipiuntur, & referuntur Fidalgi de solar, os assentados nos livros de sua Magestade, e os cavalleiros das tres Ordens Militares de Christo, Santiago, e Aviz, & non recenset eos, qui vocantur Cavallerii simpliciter, atque tales non habebunt homenagium, tum ex eo, quia per novas Ordinationes, sunt revocatae Ordinationes antiquas, ut habetur in earum prologo: tum quia, ubi lex loquitur cum qualitate, debet probari ea qualitas, ut habeat locum, ex *L. prætor. §. docere*, ff. de vi bon. rap. *Bart. in L. 1. §. quid autem*, ff. ne quid in flum. public. *Dec. cons. 626. n. 4. Afflict. lib. 1. const. rubr. 12. num. 23. Roland. cons. 25. n. 9. lib. 1.*

240 Pariter in *Ordinatus lib. 3. titul. 59. in novis* apud Lusitanos cautum est, quod contractus celebrari in mobilibus valoris ultra 60. millia numorum regalium, & in immobilibus ultra quatuor millia numorum regalium, non possint proba-

ri, nisi per scripturam publicam, ab ea regula excipiuntur aliquæ personæ, quarum scripta, si sint manu earum facta, & subscripta, valent in omni quantitate, & reputantur tanquam publica, qualia sunt eorum, qui vocantur Fidalgi de solar, ou assentados em os livros de Sua Magestade, ou Cavalleiros confirmados por Sua Magestade, & ita non fruuntur eadem prærogativa Cavallerii simpliciter, qui non habent aliquam ex dictis qualitatibus: valebit tamen procura facta, & subscripta manu illius, qui habet qualitatem Cavallerii talis, ex *Ordin. lib. 3. titul. 29. in novis*, ibi: *A procuração por que algum faz procurador, será feita por Tabellião publico, ou por carta sellada, de tal sello que faça fé, & doutra maneira não valha. Porém se for escrita, & assinada por mão de algum Doutor feito em estudo geral por exame, ou Cavalleiro, ou de cada huma das outras pessoas, a cujos escritos por bem de nossas Ordenações se deva dar fé, como a escrituras publicas: mandamos que valha, & faça fé, como se fosse feita por mão de Tabellião, assim em suas proprias cousas, como nas em que for procurador.* Facit *Ord. allegata lib. 1. titul. 65. §. 22.* ibi: *Porém quando cada huma das partes for Fidalgo de solar, ou de cota de armas ou Cavalleiro*; ex qua colligitur non esse idem, sed diversos esse Fidalgos de solar descriptos in libris Regii confirmatos per Regem, Cavalleiros Fidalgos, Cavalleiros simpliciter, cum diversis nominibus nuncupentur, ex *L. si idem*, *Cod. de codicil.* ubi *Bald. Salicet. Alex. & Jaf.*

Unde infertur notabilis declaratio ad *Regimen das Companhias §. 45.* ibi: *Para que os Capitaens das Companhias, & os Alferes, & Sargētos dellas folguem mais de servir os ditos cargos, & por lhes fazer merce: Hey por bem que cada hum delles goze, & use do privilegio de Cavalleiro, posto que o nam seja.* Cum enim hujusmodi ducibus, signiferis, & sargentis concedatur privilegium Cavallerii simplicis frui, nulla alia habebunt, nisi ea, quæ Cavalleriis simplicibus concessa in

ALLEGATIO XIII.

73

invenientur, non autem fruuntur aliis privilegiis, & prerogativis concessis aliis Cavalleriis alterius qualitatis, & ita non habebunt homenagium in delictis, nec poterunt facere manu propria scripta contractus maioris summæ a lege taxatæ, quia hæc Cavalleriis alterius qualitatis conceduntur, facient tamen procuras manu propria, quia hoc etiam conceditur Cavalleriis simplicibus, in *d. Ordin. lib. 3. titul. 29. deducta ab antiqua lib. 1. titul. 38. §. 7.* Qui autem dicantur Cavallerii confirmati, & quæ observare debeant, vide apud *Ord. novam lib. 2. tit. 60. deductam ab antiqua lib. 2. titul. 38.* unde etiam infertur, quod licet antiquo tempore idem sonabat illud verbum Cavalleiro, quod hodie Fidalgo Cavalleiro, ex *Cabed. dec. 106. n. 1.* tamen attentis Ordinationibus discrimen est inter Cavallerium talem, & Cavallerium, qui habet qualitatem Fidalgi.

249 His obiter explicatis, & redeundo ad intentum unde digressionem fecimus, secundum est, quod in Regno Castellæ observatur tempus commissi delicti, ut Clericus in minoribus utatur privilegio fori, quia ita fuit concessum in Bullis concessis per Summos Pontifices Catholicis Regibus illius Regni, ut est expressum in *L. 1. tit. 4. lib. 1. novæ collect.* ubi ita habetur: *En lo que toca al habito, y tonsura a q̄ ban de trayer los Clerigos de Ordenes menores, cõformãdo nos con una Bulla, q̄ a nuestra supplicacion el nuestro muy S. Papa Pio IV. en la determinacion, y publicacion, que en execucion, y cumplimiento desta hizo, y publicò el Obispo de Cariate, y Nuncio de su Santidade, en que se ordenò, y dispuso, que los dichos Clerigos continuadamente, y por lo menos seis mezes antes del delicto, trayan vestiduras largas, como bonete en la cabeça, & la corona abierta. segundo, y como la trayen, y costumbran trayer los Clerigos de Missa destos nuestros Reynos.*

250 Ante hanc legem per aliam Bullam Alexandri VI. requirebatur, quod saltem per quatuor menses ante commissum delictum gereret habitum, & tonsuram

Clericalem, de quo testantur *Avendañ. de legib. prætor. 1. part. cap. 22. num. 11. Covar. præct. cap. 31. num. 1. Gomez 3. tom. cap. 10. num. 4. ad fin. Gutier. lib. 1. præct. quæst. 5. n. 1. Curia Philippica 3. part. §. 1. num. 4.* ubi bene explicat *Barbosa in L. Titia num. 35. vers. ultima difficultas, ff. solut. matrim.* sed per Bullam Pii IV. præscriptum est tempus sex mensium ante commissum delictum, *Castillo 2. tomo suæ Politic. lib. 2. cap. 18. num. 102. versic. y sino trayeren, Thomas Sanches lib. 7. de impedimentis, quæst. 46. n. 10.* quod idem fuit per Leonem X. Francisco Gallorum Regi, ut testantur *Carolus de Crassilis regal. Francia, jure 17. Cassan. consuet. Burgund. rub. 1. §. 5. verbo, si el nõ agradece n. 51. Boer. dec. 69. n. 13. Barbosa d. L. Titia n. 5.*

Hinc infertur, quod si Clericus tempore commissi delicti incedebat in habitu, & tonsura Clericali, non aliter tamen in eo fori privilegio utetur, nisi probet quod talem habitum, & tonsuram gerebat per sex menses ante commissum delictum ultra requisita à *Concil. Trid. sess. 23. in decreto de reformat. cap. 60 & ea advertenda esse per advocatos admonet, & ut sciant, quæ debeant in similibus causis allegare, articulare, & probare. Azeved. d. L. 1. num. 4. ad fin. & in iisdem terminis non est necessarium, quod talis Clericus gerat habitum, & tonsuram tempore delicti, sed per illud tempus sex mensium ante delictum commissum, licet enim habitum, & tonsuram non gerat tempore commissi delicti, si tamen probet se gestasse in sex mensibus ante, utetur privilegio Clerici, & remittetur, ut est de mente omnium, ex *Covar. d. cap. 31. num. 8. vers. quinto, Farinac. lib. 1. quæstion. 8. num. 66. Thom. Sanches d. disput. 46. num. 10.* ubi tamen tenet contra præceptorem nostrum *Barbosam in d. L. Titia num. 33.* dicens eum tenuisse ibi desiderari quoque delationem habitus tempore capturæ, sed non debuit tale asserere doctissimus *Sanches, nec enim præceptor tale asseruit d. n. 33. imò in num. 35. vers. ultima difficultas,**

& num. 36. vers. non obstat ultima difficultas, citans Bullam Alexandri VI. concessam Regno Castellæ, tenet sufficere attendi tempus delicti.

256 Cæterum apud Lusitanos aliud observatur, nam in *Ordinat. antiqua lib. 2. tit. 1. §. 15.* ita disponitur: *Os Clerigos de ordens menores casados, & solteiros, por quaesquer maleficios se delles for querelado, ou por alguma inquiriçaõ, devaçã, ou judicial se provar tanto contra elles porque prezos devaçõ ser, poderãõ perante as justiças seculares ser citados, prezos, & accusados, & demandados assim pelas partes a que a accusaçãõ pertencer, como pela nossa justiça, sendo tal em q̃a justiça haja lugar, & quando declinarem nossa jurisdicãõ, allegando que sãõ Clerigos de ordens menores, & que os remetaõ a seus Juizes Ecclesiasticos, mandarlhes haõ as nossas justiças, q̃ formem disso artigos: & offerecerãõ suas cartas de ordens: & o que fizer artigo de casado, deve articular como casou com huma so mulber virgem ao tempo de seu casamento, & como ao tempo que foy cometido o delicto, de que for accusado, & assim ao tempo da prizaõ andava, & foy achado em habito, & tonsura: & o que fizer artigos de Clerigo solteiro, bastarlheba provar como ao tempo da prizaõ foy tomado em habito, & tonsura, & se os accusadores entenderem provar que as taes cartas sãõ falsas, ou que elles sãõ bigamos, ou andavaõ fora do habito, ou naõ traziaõ coroa aberta, sejaõ a isso recebidos. Et ita ex hac Ordinatione ostenditur respectu Clericorum in minoribus solutorum sufficere, si reperiat in habitu, & tonsura Clericali, tempore suæ capturæ, licet tempore commissi delicti versaretur in alio habitu, & respectu Clericorum in minoribus conjugatorum requirere, quòd ultra quam duxerit virginem, gestaverit habitum, & tonsuram tempore commissi delicti, & tempore suæ capturæ, licet apud Castellanos aliud requiratur ex lege, & indultis Apostolicis.*

ALLEGATIO XVI.

Quæ requiruntur post Concilium, ut Clerici in minoribus fori privilegio fruantur.

SUMMARIUM.

- 1 Post Concilium Tridentinũ non sufficit esse Clericum in prima tonsura, vel in aliis minoribus ordinibus, nisi vel beneficium habeat, vel deputatus sit servitio Ecclesiæ, vel aliis ex locis in eo designatis per Episcopum.
- 2 Agitur de intellectu novæ Ord. Lusit. lib. 2. tit. 1. §. 27.
- 3 Sufficit, ut fruatur in Clerico soluto, quòd tempore suæ capturæ reperiat in habitu, & tonsura, licet alio tempore versaretur in habitu diverso, habendo beneficium, vel serviendo alicui ex ministeriis Concil.
- 4 Multa inferuntur ex ea Ordinat. & notatur differentia inter Ord. antiquam, & novam.
- 5 Ad jus Canonicum spectat declarare requisita, ut Clerici fori privilegio fruantur.
- 6 Ord. antiqua loquebatur secundum Canones, qui tunc vigeant.
- 7 Per Concil. additur alia qualitas, ut fori privilegio fruantur.
- 8 In hujusmodi negotiis determinatio juris Canonici sequenda est.
- 9 In ipso tempore capturæ debet gere vestes Clericales, & coronam apertam.
- 10 Verbum, tomado, verificatur in reali apprehensione.
- 11 Verbum, achado, verificatur de realiter invento.
- 12 Verbum, ao tempo, refertur ad illud tempus, in quo actualiter capitur.
- 13 Qualitas adjuncta verbo, debet verificari tempore verbi.
- 14 Verbum, deferens, est in participio presentis temporis.
- 15 Ante Concilium Clericus non amittebat

tebat fori privilegium, nisi esset ter
admonitus.

16 Post Concil. non requiruntur illæ ad-
monitiones.

17 Clerici, qui non sunt in sacris, nec ha-
bent beneficium, si non incedunt in ha-
bitu, & tonsura, puniuntur indistin-
ctè per iudices sæculares, etiamsi à
Prælato moniti non fuerint.

18 Stantibus concessionibus Pontificum
facilis Gallorum, & Hispaniæ Regi-
bus, possunt iudices sæculares puni-
re tales Clericos sine illis nominatio-
nibus

19 Clerici in minoribus non deferentes
coronam, & habitum, non gaudebunt
tali privilegio

20 Stante Ord. antiqua, & nova, non
admittetur opinio eorum, qui tenent,
quod Clericus non incedens in habi-
tu, & tonsura tempore delicti, non
utitur privilegio fori.

21 Qualitas portandi habitum, & ton-
suram sufficit in Clerico soluto veri-
ficari tempore, quo capitur.

22 Non admittetur apud Lusitanos alia
opinio, quod Clericus, qui tempore de-
lecti non incedebat in habitu & ton-
sura, & eo commisso reassumat, gau-
dere poterit fori privilegio.

23 Nec ea opinio admittetur apud Ca-
stellanos.

24 Declaratio ad illam legem de eo, qui
cessante fraude ordines acceperit, &
exinde continuò habitum, & coronam
gestet, licet sit à minori tempore.

Post Concilium Tridentinum su-
periori allegatione citatum, jam
non sufficit esse Clericum in prima ton-
sura, vel in aliis minoribus ordinibus con-
stitutum, nisi vel beneficium habeat, vel
deputatus sit servitio Ecclesiæ de man-
dato Episcopi, vel in Seminario Clerico-
rum, vel in aliqua Schola, vel Univer-
sitate de licentia Episcopi, quasi in via
ad maiores ordines, & expresse deter-
minatur apud Castellanos in *d. L. 1. tit.*
4. lib. 1. novæ collect. & in Concil. Bracha-
rensi 2. part. cap. 2. sub titulo de examine

ordinandorum: idem probatur in *Con-*
stitut. Archiepiscopatus Eborens. tit. 7.
constitut. 1. §. ultim. in Constitut. Epis-
copatus Portugallensis, tit. 9. constit. 2.
§. 5. & in Episcopatu Collimbriensi, tit. 8.
constitut. 25. §. ultim. ibi: Eos que assim-
forem ordenados a ordens menores, não
gozarão do privilegio Clerical, salvo ten-
do beneficio Ecclesiastico, ou andando em
habito, & tonsura, servirem em alguma
Igreja de mandado de seu Prelado, ou de
licença do mesmo Prelado estiverem no
Collegio do Seminario, ou em alguma Uni-
versidade, ou estudo aprendendo, como em
caminho para maiores ordens: & idem
continetur in libello, quod vocatur exa-
men ordinandorum Collimbriense in cap.
de prima tonsura, fol. 2. Retuli eas
constitutiones, quia factæ sunt post Con-
cil. Trident. in citato decreto, & illud
transcripserunt, conformantes se cum
eo.

Tandem supervenit *nova Ordinatio*.
Lusitan. lib. 2. tit. 1. §. 27. ubi trans-
cribens contexturam Ord. antiquæ d. §.
15. post ea verba: E pedirem que os re-
metaõ a seus Juizes Ecclesiasticos, addi-
dit hæc verba: Na forma do sagrado Con-
cilio Tridentino: ex qua dum se remittit
ad Concilium Trident. quod est in præ-
dicto decreto, apertè delimitur, quod
Clerici in prima tonsura, vel minoribus
ordinibus constituti, debent esse ad-
dicti servitio alicujus Ecclesiæ, vel ver-
sari in Seminario Clericorum, vel in
aliqua Schola, vel in aliqua Universta-
te de mandato, & licentia Episcopi, qua-
si in via ad maiores ordines, & ita ut pos-
sit uti privilegio fori, sufficiet in Clerico
soluto, quod tempore capturæ suæ re-
periat in habitu, & tonsura, licet tem-
pore delicti, vel alio tempore reperia-
tur, vel versetur in habitu diverso, &
habere beneficium Ecclesiasticum, vel
esse præfixum alicujus servitio Ecclesiæ,
vel versati in aliquo ex dictis locis de
mandato, & licentia Episcopi, ad quod
in praxi advertendum est per Advoca-
tos, & Iudices.

Multi deciduntur ex hac *Ordinatio*.

fic intellecta: sed sumendo ex ea quod facit ad intentum hujus allegationis, videmus quòd in Ordin. antiqua faciente mentionem de Clericis solutis, solum requirebat, quòd tempore capturæ reperiretur in habitu, & tonsura, & in Clericis conjugatis requirebat utroque tempore, tam delicti, quàm capturæ, sed quia ea Ordin. facta fuit per Serenissimum Regem Emmanuelem ante Concilium Tridentin. quoad alia requisita supplenda veniebat per decretum Concilii.

- 5 Nam ad jus canonicum spectat declarare requisita, ut tales Clerici fori privilegio gaudeant, *cap. unico de Cler. conjug. lib. 6. cap. si iudex laicus de sent. excommunicat. lib. 6. Francisc. Mart. decis. 1063. numer. 1. in 1. part. & Ord.*
- 6 loquebatur secundum Canones, qui tunc vigeant, quo tempore tonsura, & vestes Clericales sufficiebant ad Clericatum probandum, & ut fruerentur fori privilegio, *d. cap. si iudex laicus, & ibi notant Joan. Andr. numer. 1. Domin. & Francus in §. idem ejusdem cap.* Verum cum per Concilium addita est alia qualitas, & circumstantia de habendo beneficium Ecclesiasticum, vel de serviendo in aliqua Ecclesia de mandato Episcopi, vel esse in Seminario Clericorum, vel in Schola aliqua, vel Universitate de licentia Episcopi, quasi in via ad maiores ordines, jam non sufficiebat Clericum esse in prima tonsura, vel in minoribus ordinibus constitutum, & incedere in habitu, & tonsura, nisi concurrat simul aliqua ex circumstantiis contentis in d.
- 8 Concilio; tum quia in hujusmodi negotiis sequenda est determinatio juris canonici, *gloss. & Bart. in L. privilegia, Cod. de sacrosanct. Eccles. gloss. 1. reg. possessor. lib. 6. & in terminis post Aven. de legib. prator. 1. part. cap. 22. num. 12. vers. & ultra advertit Barbof. d. L. Titia num. 36.* Secundò depromitur, quòd in ipso tempore capturæ Clericus in minoribus, vel in prima tonsura reperiat in habitu, & tonsura, hoc est, eo tempore, quo capiatur vestitus, vestes Clericales, & coronam apertam gerens, pro-

pter illa verba *Ordin. ibi: Como ao tempo da prizaõ foy tomado em habito, & tonsura: naõ verbum illud, tomado, in vulgari sermone, verificatur in reali apprehensione, & captura, L. 3. §. sed si ex improviso, ff. de re militar. ibi: Dum iter quis facit, capiatur ab hostibus; & in L. quod ait lex 23. in principio, ff. de adulter. L. naturalem, §. 1. ff. de acquir. rerum domin. §. 1. Institut. de rerum divisione, Calep. verb. captus, Rebuff. in L. aliud est capere 71. ff. de verbor. signific. pagin. 476. Brisson. lib. 3. de verb. signific. verbo, capere, Prateus in suo Lexicon, in eodem verbo capere, sicut dicimus de alio vocabulo, achado, Latine inventus; quod etiam verificatur de realiter invento & capto, ex Bartol. Imol. Paul. & Alexand. in L. 1. ff. de acquirenda possessione. L. si barsatorem, Cod. de fidejussor. ubi Bartol. Bald. Angel. Salicet. Bertaquin. 3. part. sui repertorii, verbo in venire; Gomes L. 45. Tauri n. 48. Petr. Messia de taxa panis, concl. 1. n. 31.*

In confirmatione hujus doctrinæ ponderatur illud verbum, *ao tempo*, quod refertur ad illud tempus, in quo ipse actualiter capitur, seu in quo fit ipsa actualis captura ipsius Clerici, qui provocat ad ordines, & vult uti privilegio fori, ex *L. 4. §. fin. ff. de condit. & demonstrat. num. 61. gloss. Bart. & alii, Alc. respons. lib. 9. respons. 101. num. 12. Rebuff. in L. mulieris, appell. 13. §. desinere, ff. de verborum signification. fol. 124. ad fin. Calepin. verbo, tunc, Didacus de Ximenes in suo Lexicon, verbo, tunc, Prateus, verbo, tunc. in suo Lexicon. Brisson. lib. 18. de verborum signific. verb. tunc, ubi inter alia citat. L. 1. §. rectissime, ff. de vi armat. quod etiam probatur ex princ. hujus L. 1. ibi: Tunc ibi habuit; & in §. interdictum autem, ibi: Qui tunc cum dejiceretur possidebat.*

Item ponderatur illa qualitas, *como ao tempo da prizaõ foy tomado em habito & tonsura*; quæ qualitas adjuncta verbo, debet verificari tempore verbi, *L. si Titius, ff. de re militar. L. in delictis, §. si ex*

extraneus, ff. de noxalibus, quam exor-
nat Dec. consil. 37. num. 8. Paris. consil.
62. num. 37. lib. 4. Ludovic. Gomez. §.
rursus, num. 21. Institut. de actionibus,
Gonçalus Soares in sua pratic. 7. part.
capit. unic. tom. primi, n. 97. & in termi-
nis dict. Ordin. illud verbum est, to-
mado qualitas autem est habitus, & ton-
sura, ergo in eo tempore verificanda est,
quo fit ipsa captura.

14 Ibidem ponderantur ea verba *Concil.*
Tridentin. sess. 23. cap. 6. de reform. ibi:
Aut Clericalem habitum, & tonsuram
deferens; quia verbum deferens est in
participio præsentis temporis, & resol-
vitur in relativum, & verbum præsentis
temporis, gloss. notabilis in Clem. 1. ver-
bo dignitatib. de præb. Bart. in L. Cen-
turio, num. 25. ad fin. ff. de vulg. Imol.
L. 1. ad fin. ff. de condit. & demonstrat.
Alex. cons. 113 num. 3. lib. 1. & consil.
124. n. 6. lib. 2. Fos. cons. 65. column. 2.
vers. sed præmissis, lib. 3. & ideo hæc ge-
statio, & habitus, & tonsuræ Clericalis,
debet esse continua, & frequentativa cum
servitio Ecclesiæ, vel altera ex circun-
stantiis Concil. ut admonet, & probat
in terminis citati, decreti, Menoch. cons.
912. à num. 28. lib. 10. addo Ursyllum ad
Afflic. dec. 24. n. 7.

15 Unde infertur, quod licet ante Con-
 cil. sufficiebat, ad utendum foro, Cleri-
 cum versari in habitu, & tonsura, nec
 amittebat tale privilegium fori, nisi ef-
 fet ter admonitus per superiorem, &
 habitum non resumeret, ex textu in
cap. in audientia, cap. cum contingat. 2.
de sentent. excommunic. Tyb. Dec. 1. to-
mo crimin. lib. 4. cap. 9. n. 88. Menoch.
d. cons. 912. num. 33. lib. 10. Barbosa in
d. L. Titianum. 35. vers. unde in mate-
ria ad fin. Farinac. lib. 1. quæst. 8. num.
 16 60. tamen jam hodie post Concilium
 Tridentinum non requiruntur tales ad-
 monitiones, imò si tales Clerici in pri-
 ma tonsura, vel in minoribus constituti
 reperiantur sine habitu, & tonsura, amit-
 tunt privilegium fori, ut per *Navar.*
cons. ultim. n. 6. lib. 5. de privileg. imò
& Ful. Clar. in practic. criminal. §. ult.

quæst. 36. versic. hæc autem; quæ testan-
tur cum Alex. de Novo, cons. 59. num. 4.
 17 apud suos ita servari; nam Clerici qui
 non sunt in sacris, nec habent benefici-
 um, si non incedunt in habitu, & ton-
 sura, puniuntur indistinctè per iudices
 sæculares, etiamsi à suo Prælato moniti
 non fuerint, & quod ita rescripsit Sena-
 tus Prætori Bobii, & Vicario Episco-
 pali ejusdem civitatis, qui contra hujus-
 modi quandam inhibitionem fecerat ip-
 si Prætori, quam ipse postea revocavit,
 & eum refert *Farin. dict. num. 60.* licet
 contendat de jure fore necessariam ta-
 lem admonitionem fieri, & cum inter-
 vallo temporis, & specialis, & per judi-
 cem Ecclesiasticum; & ante eum *Afflic.*
lib. 1. constitut. rub. 3. num. 10 sed non
 est recedendum à prima opinione, quod
 non requirantur illæ admonitiones, quia
 nec requiruntur in *Concil.* nec in *dictis*
constitutionib. Synodalib. nec in *Ordin.*
Regia, nec sunt in usu; & ultra hæc *Tyb.*
 18 *Dec. d. cap. 9. num. 88.* dicit, quod stan-
 tibus concessionibus Pontificum factis
 Gallorum, & Hispaniæ Regibus, pos-
 sunt iudices sæculares punire tales Cle-
 ricos sine illis monitionibus, & assignat
 ibi rationem, & confirmat, ut etiam in
 terminis Concilii tenent *Cuchus institut.*
canonicar. cap. 66. & Lælius Zechius
de Repub. Ecclesiastica, cap. 19. de Cleri-
cis in communi, titul. de Clericor. privi-
legiis, quando amittantur, num. 6. dicen-
 tes, quod usus ita recepit.

Secundo infertur, quod non deferen- 19
 tes coronam, & habitum, non gaude-
 bunt tali privilegio: quid autem de iis,
 qui se obligaverunt servitio, & de aliis
 ministris, & familiaribus perpetuis, vel
 ad tempus, videndi sunt *Tyb. Dec. d. cap.*
9. num. 27. Jacob. de Graff. 2. part. sua-
rum decis. lib. 3. cap. 5. à n. 24. & Aug.
Morla in suo emporio, titul. 2. de jurisd.
omn. judic. n. 140.

Ex *dict. Ordin. Lusitan. in antiq. 02*
d. §. 15. & nova d. §. 27. lib. 2. titul. 1.
 infertur tertio, quod in eo Regno non
 admittetur ea opinio, quæ habet, quod
 non incedens in habitu, & tonsura tem-
 pore

pore delicti non utetur fori privilegio, de qua per *Boer. decis. 63. num. 13. Emman. Soar. in suo thesaur. commun. opin. litera C. num. 196. Hip. Bonacosa in suis communib. criminalibus, verbo Clericus absque, Tyb. Dec. d. cap. 9. num. 10. Farin. d. quest. 8. n. 66.* Nam hæc qualitas portandi habitum, & tonsuram, sufficit in Clerico in minoribus soluto, si verificetur eo tempore, quo capitur, licet in tempore delicti talem habitum, & tonsuram non gestasset.

22 Similiter non admittetur apud Lusitanos alia opinio, quod Clericus, qui non incedebat in habitu, & tonsura, & statim commisso delicto habitum, & tonsuram reassumat, gaudere poterit nihilominus fori privilegio, de qua per *Joan. And. cap. Joan. 4. quest. de Cler. conjug. communiter receptum ex Alex. cons. 8. n. 4. lib. 1. Ful. Clar. d. quest. 36. n. 15. Pet. Pichard. inter communes, verbo Clericus conjugatus, Hip. Bonacosa, verbo Clerici in minoribus,* quia non utetur talis Clericus fori privilegio, nisi tempore capturæ in habitu Clericali, & tonsura reperiat, ex dictis.

23 Nec etiam opinio hæc admittetur apud Castellanos, quia secundum legem illius Regni relatam supra, requiritur, quod portaverit habitum, & tonsuram sex mensibus ante commissum delictum, ut advertit *Hieronym. Cævall. de communib. contra communes, quest. 563. num. ultim. & Cur. Philip. 3. part. §. 1. n. 4.* & alii citati per *Barbosam in d. L. Titia num. 35. vers. tamen quia hi;* imò & in terminis illius legis admittunt aliqui,

24 quod si cessante fraude ordines acceperit, & exinde contiaud habitum, & tonsuram Clericalem gestaverit, licet sit à minore tempore, quam à sex mensibus ante crimen patratum, utetur privilegio fori, ut tenent *Curia Philip. d. num. 4. & Thom. Sanches d. disputat 46. n. 10.* hoc sentit, itaque lex Castellæ practicabitur in duobus casibus, vel in eo, qui in sex mensibus, ante commissum crimen, habitum, & tonsuram gestavit, vel in eo, qui ordines à minore tempore sus-

ceperit deferens habitum, & tonsuram continuò, cessante fraude, & in eo tempore fecerit delictum.

ALLEGATIO XV.

Clerici in minoribus gaudent privilegio fori in causis criminalibus, sive criminaliter, sive civiliter intententur, & in ea traduntur multa.

SUMMARIUM.

- 1 Clerici in prima tonsura, vel in minoribus ordinibus, gaudent privilegio fori in criminalibus, sive criminaliter, sive civiliter intententur, non verò in causis merè civilibus, & probatur lege Regia Lusitana.
- 2 Idem probatur in lege Castellana.
- 3 Hoc est de jure validum.
- 4 Hac exceptione utuntur Clerici in omnibus delictis, quanvis sint gravia.
- 5 Verba, quæquæque maleficos, sunt generalia, & omnia comprehendunt.
- 6 Summus Pontifex in aliquibus causis criminalibus potest concedere jurisdictionem Principibus secularibus puniendi Clericos.
- 7 Uti fuit concessum Gallorum Regi.
- 8 Et Carolo Imperatori.
- 9 Aliis Regibus Hispaniæ.
- 10 Item Regi Valentia.
- 11 Item concessum fuit Ducibus Venetis.
- 12 Sic concessum fuit Regibus Lusitaniæ in multis criminibus.
- 13 Argumentum à contrario sensu procedit, nisi contrarium sit expressum in jure.
- 14 Concessio Pii II. facta Alphonso V. fuit ante Ordin. Regis Emmanuelis, ut Clerici in minoribus responderent in civilibus coram iudicibus secularibus.
- 15 Refertur concessio facta per Leonem X. Regi Emmanueli in diebus vite sue.

- 16 Refertur tenor concessionis factæ per Clementem VII. Joanni III. Regi Lusitanie.
- 17 Refertur tenor concessionis factæ per Julium III. eidem Joanni III.
- 18 Quod concesserit Julius III. Joanni III. in sua Bulla.
- 19 Posterius dictum non videtur admitendum.
- 19 Clerici in sacris gaudent privilegio fori quoquo tempore ordines susceperint.
- 20 Dicta Bulla Julii III. non est necessaria, nec practicanda, stante Concil. Trident. & nova Ord.
- 21 Agitur de concessione Pii IV. facta Sebastiano Regi.
- 22 Referuntur verba ad Ord.
- 23 Appellationes, interpositæ per Clericos, ad quem sint committendæ in illis casibus, in quibus possent de jure appellari.
- 24 Referuntur verba alterius concessionis factæ per Pium IV. dicto Regi Sebastiano.
- 25 De pænis adversus supplicantes contra gratias Regis.
- 26 Illæ pænæ practicatæ sunt cõtra quendam Clericum sed erat in casu diverso, circa gratiam concessam Regi, ut Magistro Ordinum Militarium, & contra sententiam supplicavit, & rescriptum in contrarium obtinuit.
- 27 Dicti Clerici non possunt renuntiare privilegio fori in causis criminalibus.
- 28 Et probatur, quod non possint renuntiare.
- 29 In casibus, in quibus judices procedunt contra Clericos in indultis Apostolicis, censentur delegati.

Clerici in prima tonsura initiati, vel in minoribus ordinibus instituti, gaudent privilegio in criminalibus, sive criminaliter, sive civiliter intententur, non verò in causis merè civilibus, ut probatur ex Ordin. Lusitan. in antiqua lib. 2. titul. 1. §. 14. & in nova lib. 2. titul. 1. §. 4. ibi: Todos os Clerigos de ordens menores, assim solteiros, como casados

com taes mulheres, que lhes as ordens devem valer. poderão ser demandados perante as nossas justiças em todos os casos, & causas civéis, & elles serã obrigados a responder perante ellas quando civilmente forem demandados, sem poderem allegar seu privilegio de Clerigos, salvo nos casos crimes assim civilmente, como criminalmente intentados, porq̄ nestes se guardará o que dizemos neste titulo, §. os Clerigos de ordens menores.

Quod etiam probatur apud Castellanos in L. 2. titul. 4. lib. 1. novæ collect. in qua Philippus ejus nominis secundus ita statuit: Os Clerigos de corona, y menores ordenes, que conforme al decreto del sacro Concilio Trident. y la ley antes desta, pueden gozar del privilegio del fuero, sea, y si entenda tan solamente en las causas criminales; quanto al privilegio del fuero, pero en todo lo demas, assi en el pechar como en pagar alcavala. y en todas las otras cosas no sean izentos, ni gozen del privilegio, y paguen, y contribuan como los leygos, y en todo, y de lo demás sean havidos por tales.

Hoc est de jure validum, ut tradunt Covar. pract. cap. 32. num. 1. Barbosa in L. Titia, num. 32. vers. & hac ratione, ff. soluto matrimo. Thomas Cerdan. in visita de carcere, cap. 5. num. 17. Gonçal. Soares in sua pract. 2. tom. prælud. 2. n. 7. Curia Philip. 3. part. §. 1. n. 5. Prosper Farin. lib. 1. quæst. 8. num. 5. citando præfatum Concilium Tridentinum; & hac fori exceptione utuntur tales Clerici in omnibus delictis, quamvis gravia sint, ut docent Abb. & communiter Doctores in cap. perpendimus de sentent. excom. & in capit. cum non ab homine de jud. Ægidius Bossius de delictis, tit. de foro compet. num. 134. Ful. Clar. in pract. criminal. §. ultim. quæst. 36. n. 24. dicens ita semper vidisse servari: Petr. Pichar. verbo Clericus incedens, Burgos de Paz conf. 22. num. 20. Tyber. Decian. lib. 4. primi tom. cap. 9. num. 18. & probatur ex Ordin. Lusitan. supra scripta, ibi: Por quæsq̄er maleficios: quæ sunt verba generalia; & omnia comprehendunt:

Tiraq. de consanguin. retract. §. 1. gl. 3. num. 20. Axend. de secunda supplicatione num. 8. Menoch. de recuperand. poss. remedio 6. à n. 15.

- 6 Potest tamen Summus Pontifex in aliquibus causis criminalibus concedere Principibus sæcularibus jurisdictionem, & potestatem puniendi Clericos,
- 7 uti fuit concessum Gallorum Regi, de quo testificantur *Aufrer. in Clement. 1. de offic. ordinar. regul. 1. fallentia 13. Ripa cap. 2. num. 73. de judic. Guilhelm. Benedictus in cap. Raynuntius, verb. & uxorem nomine Adelasiam, decision. 2. num. 147. & Carolo Imperatori; testatur Tyber. Decian. d. cap. 9. num. 88. & aliis*
- 9 Regibus Hispaniæ, *Covar. pract. cap. 30. num. 1. Barbosa in d. L. Titia n. 35. vers. ultim. item, & in Regno Valentix docet Thomas Cerdan. in visita de carcere, cap. 5. n. 27. id etiam concessum fuit Ducibus Venetis, ex Gigant. de crimin. læsæ maiest. num. 20. Tyber. dict. cap. 9. num. 63. & 139. Prosper Farin. d. q. 8. n. 4.*

- 12 Similiter Summi Pontifices concesserunt Regibus Lusitaniæ jurisdictionem in multis casibus contra Clericos in minoribus, nam Pius II. anno salutis 1461. concessit Alfonso V. quod omnes Clerici minorum ordinum, qui non essent beneficiati, quique in Regnis suis, & dominis non gestassent habitum, & tonsuram Clericalem, tam in civilibus, quam in criminalibus, tenerentur respondere coram iudicibus sæcularibus, & quod pro excessibus suis, & delictis possent carcerari, & puniri per eos, & si delicta mererentur poenam mutilationis membri, vel mortis, ut refertur in *L. 5. tit. 2. part. 2. Extravagant. ibi: Primeiramente o Papa Pio. II. no anno de 1461. concedeo a El-Rey Dom Affonso, que todos os Clerigos de ordens menores, naõ sendo Beneficiados, que em seus Reynos, & Senhorios naõ andassem em habito, & tonsura Clerical, que assim nas causas civeis, como nas criminaes fossem obrigados a responder perante as justiças seculares, & que por seus excessos, & delictos pudesse*

ser prezos, & castigados, & se seus delictos o merecessem, serem condemnados a pena de cortamento de membro, & pena de morte pelas ditas justiças seculares.

Et licet per argumentum à contrario sensu videatur ex ea lege inferri, quod Clerici in minoribus, vel in prima tonsura initiari, qui deferunt habitum, & tonsuram, non teneantur, nec in civilibus, nec in criminalibus causis coram iudicibus sæcularibus respondere, tamē, quoad criminalia procedit argumentum, quia concordat cum jure communi, quo attento, non tenentur tales Clerici in criminalibus coram iudicibus sæcularibus respondere; quod etiam approbavit *Ordinat. Regia, & Concil. Trident.* sed quoad causas civiles non procedit argumentum, quia dispositum est, quod in causis civilibus respondeant coram iudicibus sæcularibus, & ubi contrarium est expressum in jure, non procedit argumentum à contrario sensu, *L. 2. ubi Bald. & Salic. Cod. de condit. insert. Burgos de Paz L. 3. Taur. n. 103.*

Rursus, quia dicta concessio Pii II. facta Alphonso V. fuit ante Ord. Emmanuelis Regis factam anno 1521. per quam cautum fuit, ut Clerici in minoribus responderent in causis civilibus coram iudicibus sæcularibus, & confirmatur per Concil. Trid. quo attento jam abolevit, & non est necessaria dicta concessio Pii II. cum jam per illud Clerici in minoribus non deferentes habitum, & tonsuram Clericalem, nec servientes alicui ex locis declaratis in Concilio de mandato, & licentia Episcopi, in nihilo fori privilegio utantur, tam in civilibus, quam in criminalibus causis, & de eo supra deduxi.

Deinde Papa Leo X. anno salutis 1516. concessit eidem Serenissimo Regi Emmanueli in diebus vitæ suæ, quod Clerici ordinum minorum, qui beneficium Ecclesiasticum non habuissent, in criminibus furti, & falsitatis, non obstantibus ordinibus, possent carcerari per suum Capellanum maiorem, & tradi iudicibus sæcularibus puniendos secundum qua-

qualitatem criminum suorum, ut refer-
tur in *d. L. 5. titul. 4. part. 2. Extravag.*
ibi: *Depois o Papa Leam X. no anno de*
1519. concedeo huma Bulla a El-Rey D.
Manoel, que santa gloria haja, em dias
de sua vida, paraque os Clerigos de or-
dens menores que naõ tivessem beneficio
Ecclesiastico em caso de furto, & falsida-
de, lbes naõ valessem as ordens, mas pelo
Capellaõ Mõr do dito Senhor pudessẽ ser
prezos, & entregues às justiças secula-
res, para elles serem castigados segundo
a qualidade de suas culpas. Eandem fa-
cultatem concessit Clemens VII. Serenif-
simo Lusitanorum Regi Joanni III. in
diebus vitæ suæ, anno salutis 1531. con-
tra Clericos in minoribus, qui benefi-
cium non haberent in dictis duobus cri-
minibus furti, & falsitatis, & in aliis deli-
ctis falsæ monetæ, occisionis factæ cum
flagita emissa ab arcu.

Deinde Julius III. concessit eidem Re-
gi Joanni. III. & omnibus successoribus
suis, anno 1551. ut Clerici in mi-
noribus, qui non solerent in habitu, &
tonsurâ Clericali incedere, & bis jam
fuissent ad ordines remissi propter aliqua
delicta, amplius ad eos non remitte-
rentur per iudices sæculares, nisi pro
delictis, in quibus primo, & secundo
fuerunt remissi, fuissent condignè pu-
niti per Iudicem Ecclesiasticum, sed per
Iudices sæculares imponerentur eis pœ-
næ, quas eorum crimina mererentur, ut
patet ex *d. L. 5. ibi: Depois o Papa Ju-*
lio III. no anno de 1551. à instancia do
dito Senhor Rey D. Joaõ, concedeo a el-
le, & a todos seus successores huma Bul-
la, paraque nos Clerigos de ordens me-
nores, que em habito Clerical naõ costu-
massem andar, que ja fossem duas vezes
remetidos às Ordens por alguns delictos,
naõ fossem mais remetidos a ellas pelas
justiças seculares: salvo se dos ditos ma-
lesficios, q̄ assim primeira, & segunda vez
cõmetterão, fossem devidamente castiga-
dos pelo Juiz Ecclesiastico, mas que pe-
los Juizes seculares houvessem as penas
q̄ por seus delictos merecessem. Item que
os Clerigos de Ordens menores, que naõ

costumassem de andar em habito Clerical,
& que naõ tivessem beneficios por hum
anno antes dos delictos, ainda que outra
vez naõ fossem remetidos ao foro Eccle-
siastico, cõmetẽdo alguns delictos graves,
& sendo notoriamente facinorosos, pudes-
sem ser castigados pelo dito Senhor Rey,
& pelos Reys seus successores sem os re-
meterem ao dito foro Ecclesiastico, carre-
gando sobre isso a consciẽcia dos ditos Se-
nhores Reys, paraque se castigassem os
ditos facinorosos conforme a qualidade de
suas culpas, & que os pudessem condẽnar
em degredo temporal, ou para sempre, co-
mo se Clerigos naõ foraõ.

In hac Bulla videtur præfatum Julium III. duo concessisse Joanni III. & suc-
cessoribus suis contra jus commune: pri-
mum, quod Clerici in minoribus soluti
in delictis gravibus existentes, notoriè
facinorosi, non aliter gaudeant privile-
gio fori, quàm si per annum ante deli-
ctum perpetratum, habitum, & tonsuram
deferre consuevissent, cum tamen jure
communi etiam non deferentes habitum
privilegio potirentur, juxta text. in *cap-*
2. de foro compet. alterum, quod etsi ha-
beant beneficium, non gaudeant privi-
legio, nisi illud possederint per annum
ante delictum: hoc enim videtur innue-
re verba Bullæ translata in *d. L. 5. vul-*
gari lingua, ibi: Item, que os Clerigos de
ordens menores que naõ costumassem de
andar em habito Clerical, & que naõ ti-
vessem beneficios por hum anno antes dos
delictos

Sed hoc posterius non videtur ad-
mittendum; quia Clericus in minoribus
habens beneficium ad instar Clerici in
sacris, judicatur quoad privilegium fori,
tam jure communi, quàm Regio Lusita-
no, & Castellæ, ut in *Clem. 2. de vita,*
& honest. Cler. Concil. Tridentin. supra
citatum, Ordinat. lib. 2. titul. 1. §. 10. in
antiquis, & lib. 2. titul. 1. §. 25. in novis,
ibi: Os Clerigos de ordens sacras, ou Be-
neficiados; & in L. 1. titul. 4. lib. 1. novæ
collect. ibi: si nõ tuviere beneficio Ec-
clesiastico. Constat autem Clericos in
sacris privilegio fori gaudere, etiam quo-
que

quo tempore ordines susceperint, igitur hoc privilegium Julii III. ita accipiendum est, ut non requirat beneficium per annum delictum præcessisse, & ita illa verba, *por hum anno antes dos delictos*, referenda sunt ad eos, qui sunt in minoribus, nec habent beneficium, & eos oportet incedisse in habitu, & tonsura ante delictum commissum, non verò ad eos, qui sunt beneficiati.

20 Rursus hæc Bulla dum requirit, quòd Clerici in minoribus, qui beneficium non haberent, incedissent in habitu, & tonsura Clericali per annum ante commissum delictum, videtur contrariari *Ordinat. antiquæ lib. 2. titul. 1. §. 15.* ubi sufficiebat Clericos in minoribus solutos tempore capturæ versari in habitu, & tonsura Clericali, licèt alio tempore versarentur in alio habitu: sed quia idem in *nova Ordinat. lib. 2. titul. 1. §. 27.* probatur conformando se cum Concil. Tridentin. ad quod se refert, jam dicta Bulla non erat in practica, & servandum est, quod statuitur in dicto Concil. & in dicta Ord. & ita utimur in hoc Regno Lusitano.

21 Addo, quòd Pius IV. Pontifex maximus ad supplicationem incliti Regis Sebastiani concessit anno 1560. per quandam Bullam, ut ad beneplacitum suum, & Sedis Apostolicæ in vita ipsius, Capellanus ejus maior, qui erat constitutus in dignitate, posset carcerare quoscunque Clericos constitutos in minoribus ordinibus, qui beneficia Ecclesiastica non haberent, qui in suo Regno, vel in terris suo dominio subjectis, vel in Insulis, commisissent crimen læsæ maiestatis, sodomix, & homicidii animo deliberato facti, proditiõnis, assassini, incendii, vel qui per vim compressissent aliquam mulierem virginem, vel conjugatam, vel aliam mulierem honestam, vel qui commiserunt crimen falsitatis, falsæ monetæ, furti, vel latrocinii in strata publica, vel conati fuerint actualiter occidere aliquam personam cum archabusio, boardula, arcu licèt non fecissent vulnus, nec tetigissent cum dictis instrumentis; vel qui

mandaverunt per alios ea delicta patriari, vel eis consensum præbuerunt, & quod prædicti (præcedente degradatiõne legitima) fuissent traditi iudicibus sæcularibus puniendi secundum qualitatem suorum delictorum, & ita refertur in *d. L. 5. titul. 2. part. 2. Extravag.* & ejus verba sunt.

Depois o Papa Pio IV. no anno de 1560. à instancia de El-Rey Dom Sebastião nosso Senhor, lhe concedeo huã Bulla, para que em quanto Sua Sãtidade houvesse por bem, & assim à Santa Sé Apostolica em vida do dito Senhor Rey, o seu Capell. ã Mõr, que he constituido em dignidade, pudesse prender quaesquer Clerigos constituidos em ordens menores, q̃ beneficios Ecclesiasticos naõ tivessem, que em seus Reynos, & Senhorios, & Ilhas constasse que commetteraõ crime de lesa majestade, ou sodomia, ou de proposito deliberado cometteraõ homicidio, ou treizaõ, ou crime de assassinio, ou de incendio, ou por força tomaraõ alguma mulher honesta, ou cometteraõ crime de falsidade, ou de moeda falsa, ou furto, ou roubo em estrada publica, ou se tentaram de actualmẽte matar alguma pessoa com arcabuz, espingarda, ou besta, ainda que naõ ferissem, nem tocassem com as ditas armas, ou se mandaraõ fazer por outrem os ditos delictos, ou se para isso derãõ consentimento. E que os sobreditos (precedendo primeiro a legitima degradaçaõ) entregassem aos Juizes seculares, para por elles serem castigados segundo a qualidade dos delictos, ordenando mais que entretanto as causas das appellaçoens interpostas por os ditos Clerigos prezos, nos casos em que por direito podem appellar, naõ se podessem commetter, ou referir senãõ ao Bispo, ou pessoa outra constituida em dignidade, que ao tal tempo fosse Presidente da mesa da Consciencia do dito Senhor.

Additur in hac Bulla, quòd appellationes interpositæ per dictos Clericos carceratos, in casibus, in quibus de jure possunt appellare, non possent committi, nec referri, nisi ad Episcopum, vel ad
aliam

aliam personam constitutam in dignitate, qui tunc esset præses mensæ, sive tribunalis Conscientiæ, & ea Bulla fuit extensa ad delicta etiam ante ipsius datam commissa, & ad crimen falsi testimonii, & substulit facultatem impetrandi commissionem, tam ab ipso Pontifice Maximo, quam à Nuntiis Apostolicis, præterquam ad dictum Præsidem Mensæ Conscientiæ, decernentes irritas, & nullas esse, tanquam emanatas contra suam intentionem, nec per eas tribui jurisdictionem aliquam prædictis iudicibus, neque inhibitiones factas aliquem obligare: nec advocare pendentes coram Capellano maiore, ut refertur in d. L. 5. ibi:

Depois o mesmo Pio IV. à instancia do dito Senhor, no anno de 1561. por Sua Alteza lhe fazer certo que depois da dita Bulla precedente do anno de 1560. alguns Clerigos commetterão os ditos delictos, & por isso foram prezos, & para seus delictos ficarem sem castigo, punhaõ por defeza, q̄ ao tempo que os cometterão, a dita Bulla não era concedida. E que outros diziaõ, que por de seus delictos não constar tão plenariamente que pudessem ser punidos com pena ordinaria, não podiaõ ser entregues a Juiz secular pelo dito Capellaõ Mór. E outro si fingirão appellaçoens frivolas, & procuravaõ de serem commettidas, assim pelo Nuncio, que nestas partes estava, como por Sua Santidade as causas das mesmas appellaçoens, não ao dito Presidente, mas a outros Juizes nomeados à sua vontade, & a elles favoraveis, por cujas inhibiçoens decernidas se impedia fazer-se justiça. Por tanto cometteo Sua Santidade ao dito Capellaõ Mór, sendo constituido em dignidade Ecclesiastica, que constando lhe, ainda q̄ fosse summaria, & simplesmente, & de plano só vista a verdade do feito, ainda q̄ fosse extrajudicialmente, que os ditos taes Clerigos não somente haviaõ comettido algum dos ditos maleficios conteuidos nas ditas letras em fórma de Breve, ainda antes da data dellas, mas haviaõ comettido crime de testemunho falso, posto

que das provas ante elle feitas, não lhe fosse dada a pena ordinaria do tal delicto, mas outra extraordinaria, lhes concedia licença, & authoridade de fazer prender aos mesmos Clerigos, & de os entregar á justiça secular, para se haver melhor, & mais clara prova dos delictos que lhe fossem impostos, & para depois serem castigados segundo a qualidade de seus excessos, sem mais appellaçoõ, sobre a qual cousa Sua Santidade carregava a consciencia do dito Capellaõ Mór. E alem disso declarou, que quaesquer commissoens das causas das appellaçoens impostas por os mesmos Clerigos a qualquer outra pessoa que não fosse o dito Presidente da mesa da Consciencia, ainda que se houvessem de fazer por Sua Santidade, ou por seu Nuncio, serem nullas, & de nenhum vigor, & serem concedidas contra sua tençaõ, & por ellas se não dar jurisdicção alguma aos taes Juizes, nem as inhibiçoens decernidas obrigareem a alguẽ. Nem o dito Nuncio poderá avocar a si taes causas, que pendessem ante o dito Capellaõ Mór. E assim se deve julgar por quaesquer Juizes, commissarios, ainda q̄ fossem Auditores do Palacio Apostolico, ou seus Loco tenentes, tirando lhes qualquer authoridade de impetrar, ou discernir de outra maneira, & ser irrito, & vaõ o que doutra maneira por qualquer sabendo, ou ignorando fosse attentado: & omnes huiusmodi concessiones factæ sunt cum clausulis derogationum necessariorum.

Addo, quod cum tales gratiæ concessæ fuerint prædicto Regi Lusitano, si quis fortè impetrasset contra illas, incurreret in pœnam L. 3. titul. 12. part. 4. Extravagant. & repetita in nova Ord. lib. 2. titul. 15. ubi habetur. Qualquer vassallo, ou natural nosso, que impetrar provisãõ alguma de Roma, que seja contra alguma graça, Bulla, & Breve, que aos Santos Padres, Nõs, ou a Rainha tivermos (o que será pelo Santo Padre não ser lembrado do que nos tem concedido, ou por alguma informaçãõ não verdadeira) por esse mesmo feito, o havemos por desnaturalizado de nossos Reynos, &

Senhorios, para em nenhũ tempo poder haver nelles honras, dignidades, officios, nem beneficios, & perderaõ qualquer fazenda q̄ tiverẽ, & legitima que esperarẽ de herdar. E esta mesma pena haverã a pessoa q̄ por elle requerer, & sendo achados em nossos Reynos, mandamos ás nossas justiças, que os prendaõ, & naõ seraõ soltos sem nossõ especial mandado.

26 Hanc legem vidi practicari contra quendam Clericum, qui ignoranter impetravit commissionem Apostolicam, ut quædam causa, quæ ventilabatur coram Conservatore Ordinum Militarium inter ipsum, & quendam Commendatorem Militiæ Christi super quibusdam catalibus, ut de ea cognosceret officialis Bracharensis, & accusatus fuit, & condemnatus per Judicem Coronæ Regiæ in Senatu Portugallensi in pœnis dictæ legis, nec profecit ei desistere ab impetratione commissionis, antequam accusaretur, viso tenore Bullæ jurisdictionis concessæ per Sedem Apostolicam dicto Conservatori: sed ille supplicavit Regem nostrum Catholicum Philippum II. qui per duas provisiones jussit, ut ea Senatus sententia non adimpleretur, & restituit Clericum ad statum, in quo erat ante sententiam, & forsan ea ratione, quia Ordin. citata loquitur in his, qui impetrant contra gratias Regis, quod in eo casu locum non habuit, quia jurisdictionis, quam habet Conservator, est ex Sede Apostolica per concessionem factam Regi, ut Magistro Ordinum Militarium, & adhuc vigeant illæ concessionis si factæ fuerint futuris Regibus post Sebastianum, quia tantum concessæ fuerunt in ejus vita.

27 Nec Tales Clerici possunt renuntiare privilegio fori in causis criminalibus sibi competenti, observando requisita à Concilio, & Ordinatione Lusitana, & lege Castellæ, illud transcribente in L. 1. titul. 2. lib. 1. novæ collect. ibi: Porque en el sacro Concilio de Trento, en el cap. 6. de la sess. 23. está ordenado, y dispuesto, que los Clerigos de corona, y de las otras menores ordenes no gozen del privilegio del

fuego en las causas criminales, si nõ tuvieren beneficio Ecclesiastico, ò si nõ servieren actualmente en algun ministerio de alguna Iglesia de mandamiento del Obispo, ò si no estuvieren estudiando actualmente en algunas Escuelas, ò Universidad aprovada con licencia del Obispo, como en camino para tomar las mayores ordenes, y juntamente con qualquer destas qualidades trayere habito, y tonsura Clerical, y que los casados para gozar del privilegio, &c.

Et quod non possint renuntiare tali privilegio fori, probatur per gloss. cap. significasti de for. compet. Roland. cons. 4. à num. 8. lib. 5. Gomes. 3. tom. cap. 10. n. 3. Tyber. Decian. d. cap. 9. n. 61. Surdus cons. 2. num. 31. lib. 1. Farin. d. quest. 8. à num. 10. idem Surdus cons. 396. n. 15. lib. 3. & decis. 26. num. 4. Camil. Borrel. cons. 68. n. 18. lib. 1. & in illis casibus, in quibus Judices ex indultis Apostolicis procedunt contra Clericos, censentur delegati, ex Tyber. Decian. d. cap. 9. n. 66. & Farin. d. quest. 8. n. 4. & latius deducemus in alleg. 24.

ALLEGATIO XVI.

Quod non possint Clerici reconveniri, sive reconventio intentetur criminaliter, sive civiliter.

SUMMARIUM.

- 1 Clerici non possunt in foro seculari conveniri, nec reconveniri in causis criminalibus, sive criminaliter, sive civiliter intententur.
- 2 Quod applicatur ad Clericos in prima tonsura, vel in minoribus ordinibus constitutos, in quibus concurrunt requisita Concilii.
- 3 Appellatione Clerici veniunt omnes Clerici, qui in Ecclesia inserviunt.
- 4 Non potest talis Clericus judicari à Judice seculari, sive agatur de crimine principaliter, sive incidenter.
- 5 Plures casus, in quibus Clericus non po-

potest reconveniri in iudicio seculari, remissive.

6 *Agitur de Ord. lib. 2. tit. 1. §. 1.*

7 *Verbum, injuria, de quo in d. Ord. non est intelligendum quatenus maleficiū.*

8 *Sed intelligendum de satisfactione alicujus injuriæ, quæ descendit ex lege Aquilia.*

9 *Differentia inter injuriam quatenus est maleficium, & inter injuriam quatenus est damnum.*

10 *Ea differentia notatur locis citatis.*

11 *Reconventio de injuria, quatenus ex contumelia, non deducitur contra Clericum.*

12 *Quando fuerit ex lege Aquilia deducitur.*

1 **S**icut Clerici præfati non possunt conveniri in causis criminalibus, sive criminaliter, sive civiliter intententur, sic neque etiam possunt reconveniri pro iisdem causis criminalibus intentatis, sive criminaliter, sive civiliter, & ita statutum est in Clericis, dicunt *Alber. n. 2. Bald. num. 1. in L. si idem ff. de jurisd. omn. judic. Paulus in L. 2. §. sed si agant, num. 3. ff. de judic. & in Auth. & consequenter, num. 5. Cod. de sent. & interloc. omn. jud. Imol. num. 5. & Decius num. 148. in cap. at si Clerici, de judic. Socin. conf. 253. num. 11. lib. 2. Aufrer. ad Cappell. Tholosan. quæst. 99. Marant. de ordine judic. 4. part. dist. 11. num. 53. Ful. Clar. in pract. crimin. §. ultim. quæst. 36. num. 6. Joan. Gratian. reg. 9. numer. 12. & 13. Tyber. Decian. lib. 4. tom. 1. crim. cap. 9. num. 17. Prosper Farin. lib. 1. q. 8. à n. 100.*

2 **Q**uod applicandum est ad Clericos primæ tonsuræ, vel in minoribus ordinibus constitutos, sive beneficium habeant, sive habitum, & tonsuram Clericalem deferant, observando alia requisita Concilii, in quibus terminis ut utuntur privilegio Clericali, quoad forum, quia appellatione Clerici veniunt omnes Clerici, qui in Ecclesia serviunt, etiam psalmistæ, & de prima tonsura, *Maranta d. dist. 11. num. 13. Tyber.*

d. cap. 9. n. 21. nam sive agatur de crimine principaliter, sive incidenter, non potest talis Clericus judicari à iudice seculari. Feder. conf. 93. n. 2. vers. item ad id quod objicitur, Tyber. ubi proximè num. 12. & plures alios casus, in quibus Clericus non potest reconveniri in iudicio seculari, ponit Farinac. d. q. 8. à num. 101.

Et hinc infertur ad *Ordinat. lib. 2. titul. 1. §. 1. ibi: E se o Clerigo citar algum leigo perante Juiz secular, & o leigo o quizer reconvir perante o dito Juiz secular, podelo-ha fazer, & perante elle será o Clerigo obrigado responder, pois perante elle começou a demandar o leigo: & isto haverá lugar quando a reconvenção for sobre dividas, ou outras cousas q̄ civilmente se demandem, ou sobre pagamento, & satisfação de alguma injuria, ou emenda de algum damno, quando civilmente se demandarem.* Nam illud verbū, *alguma injuria*, non est intelligendum de injuria, quatenus est maleficium, & crimen, juxta *L. injuriarum causa*, ubi *Salic. Cod. de injur.* pro qua datur actio criminalis, & civilis, ex text. in §. *summa, Instit. de injur. Bart. in L. lex Cornelia, §. fin ff. ad legem Cornel. de injur. Maranta de ordin. judiciorum, distinct. 1. num. 9. Ful. Clar. in §. injuria num. 4. sed intelligendum est de satisfactione alicujus injuriæ, quæ descendit ex lege Aquilia, juxta text. in *L. 2. L. si quis fumo §. 1. ff. ad L. Aquiliam, in princ. Institut. de lege Aquil. in cap. 1. & seq. de injur.* & est differentia, quia in actione injuriarum quatenus est delictum, requiritur contumelia, & dolus, ex *L. 1. ff. de injur.* item in hac agitur ad vindictam, in altera ad damnum, ex *L. sed, & si quemcumque §. injuriarum, ff. ad L. Aquil. ibi: Injuriam autem hic accipere non oportet, non quemadmodum circa injuriarum actionem, contumeliam quandam, sed quod non jure factum est, hoc est contra jus: & in d. L. 1. ff. de injur. ibi: Injuria ex eo dicta, quod non jure fiat, omne enim quod non jure fit, injuria fieri dicitur, hoc generaliter. Specialiter au-**

- tem injuria dicitur contumelia, interdū injuriæ appellatione, damnum culpa datum significatur, ut in lege Aquilia dicere solemus, interdum iniquitatem injuriam dicimus. Et hanc differentiam notat additio ad glos. 1. instit. leg. Aquilia, Prateus in suo Lexicon, verbo injuria, Brisson. lib. 9. de verb. sign. verbo injuria, Petrus Tholosan. syntagmat. jur. univers. lib. 38. cap. 1. atque ubi reconventio fuerit de injuria ex contumelia, non deducetur contra Clericum in judicio sæculari, nec de ea intelligetur
- 11 *Ordinat. ubi supra*, sed quando actum fuerit de injuria, ex lege Aquilia; ad quod est advertendum, quia multi decipiuntur intelligendo *Ordin.* etiam ubi reconventio fuerit de injuria ex contumelia; nec enim credendum est, hoc etiam casu de injuria ex contumelia deducta per reconventionem voluisse Clericum agentem in judicio sæculari teneri respondere repugnantibus juris regulis, argumento *L. si quando, Cod. de inoffic. testament.*
- 8 *Qui contraxit laicus, si antequam citetur, fiat Clericus, conveniendus est pro eo coram judice Ecclesiastico.*
- 9 *Clericatus superveniens accusato de crimine, eum eximit à jurisdictione judicis sæcularis, quoad accusationem criminalem.*
- 10 *Apud Lusitanos practicatur, quòd laicus accusatus de crimine, factus Clericus, eximitur à jurisdictione judicis sæcularis, quoad accusationem criminalem, & fit de foro judicis Ecclesiastici.*
- 11 *Referuntur Doctores, qui idem tenuerunt de jure.*
- 12 *Orain. citata per verbum, Clerigo, etiam comprehendit Clericos in minoribus.*
- 13 *Confirmatur ea practica ex alia lege Lusitana citata.*
- 14 *Apud Lusitanos admittetur opinio Pauli in L. addictos, num. 7. Cod. de Episc. audient.*
- 15 *Condemnatio respiciens bona, dicitur civilis ad interesse.*
- 16 *Ex omni crimine oritur duplex actio, altera ad pœnam, altera ad interesse.*
- 17 *Clericatus superveniens eximit accusatum à jurisdictione judicis sæcularis, quoad criminalē accusationem.*

ALLEGATIO XVII.

An gaudeat privilegio fori, qui post delictum commissum ordines suscepit.

SUMMARIUM.

- 1 *An Clericatus, qui post delictum commissum ordines minores suscepit, gaudeat privilegio fori.*
- 2 *Ex distinctione cognitio melius percipitur.*
- 3 *Quando assumpsit ordines sine fraude, utitur privilegio.*
- 4 *Quando assumpsit ordines in fraudem non gaudet.*
- 5 *Quando dicatur in fraudem fecisse.*
- 6 *Quid sit decisum de jure Lusitano ex Ordin.*
- 7 *Licet Clericus fiat quis, cum sit citatus in civilibus, cum esset laicus, non mutat forum.*

Controversum est apud nostros juris professores, an Clericus, qui post delictum commissum in ordinibus minoribus constitutus, habitum, & tonsuram assumpsit, gaudere possit privilegio fori, ut pro tali crimine possit ad judicem Ecclesiasticum remitti. In hac controversia distinguenda sunt aliquot membra: nam ex distinctione rerum cognitio melius, & facilius percipitur de iis, de quibus agitur, *L. 1. ff. de iis, qui sunt sui, vel alieni jur. L. sequitur, in princip. ff. de usucap.* Primum igitur membrum sit, quando assumpsit ordines sine fraude, & in hoc membro communiter Doctores tenent, quòd possit uti privilegio fori, ex text in *L. hos accusare, §. hoc beneficio, ff. de accus. Joan. Andr. cap. 1. de obligat. ad ratiocin. Bart.*

in l. 1. num. 4. ff. de pæn. Alb. & Angel. in §. hoc beneficio, & est frequentiori calalo recepta opinio, ut docent *Plaçab. 1. de delict. cap. 55. Ful. Clar. in præf. criminal. quæst. 36. num. 43. Joann. Guierres practicarum quæstion. lib. 1. quæst. 5. num. 2. Tyber. Decian. lib. 4. tomirimi, cap. 9. numer. 60. Farin. lib. 1. quæst. 8. num. 104. Hieron. Cevall. de comunib. contra communes quæst. 563. num. 5.*

4 Secundum membrum est, quando alumpfit ordines in fraudem, & in hoc membro tenent Doctores non gaudere privilegio fori, ex *Covarr. practicarum quæstion. cap. 32. num. 4. vers. tertia conclusio, Gutierr. dist. quæst. 5. numer. 3. Francisc. Vivius lib. 1. commun opinio. 3. Emman. Soar. in suo Thesaur. comun. lit. L. num. 112. Thom. Cerdan. in visita de carcere, cap. 5. num. 17. in additione, Bossius de delict. titul. de pænis, n. 38. Alvar. Valas. tam in juris theorica, quàm in practica præstantissimus, & inter nostros Lusitanos summæ auctoritatis vir consultat. 48. ex numer. 2. refert plurimos pro hac opinione Petr. Cæned. collect. 23. ad decretales num. 1. Curia Philip. 3. p. §. 1. n. 8.*

5 Et dicitur in fraudem fecisse, & asumpfisse Clericatum, quando erat jam de delicto coram iudice sæculari præventus, quæ fuit opinio *Martini de Fano, & Bartholom. Brixienfis*, quos refert *Alber. Authent. causa quæ fit, num. 4. Cod. de Episcopis, & Cleric. Bald. in L. idem Ulpianus, §. sunt, & ad fin. ff. de excusat. tutor. Plaça d. cap. 35. num. 5. Ful. Clar. d. quæst. 36. num. 44. Joann. Gutierr. d. quæst. 5. num. 5. Vincent. de Franchis decis. 209. Tyber. Decian. d. num. 60. Azeved. in L. 1. num. 3. tit. 4. lib. 1. novæ collect. Alvar. Valasc. d. consult. 48. num. 8. Senator Regius Gama de Sacrament. præstand. cap. 5. numer. 27. Seraphin. de privileg. jurament. privil. 3. num. 1. & ab hac distinctione non esse recedendum admonet *Farin. d. quæst. 8. num. 105.* tum quia magis communis, tum quia clare probari asserit in d. §. hoc*

beneficio, vers. item Magistratum, & versic. dum non retractandi causa, & in aliis iuribus, quæ citat.

Sed apud Lusitanos est *Ordin. tam antiqua lib. 2. tit. 1. §. 4. quàm nova lib. 2. titul. 1. §. 3.* ubi ita cavetur: *Es sendo algum leigo citado perante o Juiz leigo, onde com direito, & razão o deveria ser, & depois que assim foy citado se fez Clerigo, será demandado perante aquelle Juiz secular, ante quem primeiro foy demandado, & isto quanto ao civil sòmente, & mais naõ;* hæc *Ordin. fæcit duo membra, alterum in laico in civilibus causis citato coram iudice laico, & in hoc membro primo, licet laicus fiat Clericus, non mutat forum, imò tenetur respondere coram illo iudice laico, coram quo litigabat ante Clericatum, quia præventa fuit in eo iurisdictio sæcularis, & est idem de jure ex L. si quis posteaquam. 7. ff. de jud. ubi Accurt. Alb. Ang. & Fulg. idem probatur in cap. p. oposuisti, de foro compet. L. cum quedam puella 19. ff. de jurisd. omn. jud. L. ubi cæptum 30. ff. de jud. Covar. præf. cap. 32. num. 4.* Secus autem erit in eo, qui tempore contractus erat laicus, & postea, antequam citaretur, factus est Clericus, quia per mutationem subducitur de iurisdictione iudicis sæcularis, coram quo tenebatur alias pro contractu respondere, & efficitur de foro iudicis Ecclesiastici, coram quo conveniendus est, ex gloss. *Alex. num. 31. Fas. in prima lectura num. 75. & in 2. lectura num. 92. L. nemo potest, ff. de legat. 1. Peres in L. 1. titul. 3. lib. 1. Ordinam. pagin. 95. vers. Clericus autem, item Borgninus Cavalcan. decis. 3. à num. 29. Bald. cap. 1. numer. 3. de milite vassallo, qui arma bellica deposuit, Purpur. conf. 83. num. 5. lib. 1. Curia Philip. 1. part. §. 5. n. 22. cum quo distingue.*

Alterum membrum, quod deviat à jure communi, versatur circa causas criminales, & depromitur ex finalibus verbis illius *Ordin. ibi: Quanto ao civil sòmente, & mais naõ,* & vult, quòd Clericus superveniens accusato de crimine commisso, dum esset laicus, & coram

judice sæculari, eum eximit ab ejus jurisdictione, in quo *Specul. 1. part. titul. de Reo num. 4. vers. sed quid si est criminalis, Joann. Andr. cap. 1. de ratiocinat. Anchar. regul. ea quæ, quæst. 13. de regulis juris in 6. Aufrer. ad Capel. Tholos. decis. 147.* tenent quòd causa criminalis continuabitur coram judice sæculari, sed sententia mandabitur executioni per judicem Ecclesiasticum, & eos refert *Robert. de attentat. 2. part. cap. 4. limit. 20. n. 16.* nihilominus per illam Ordin. sic practicatur apud Lusitanos, quòd si laicus accusatus de crimine fiat Clericus, eximitur à jurisdictione sæcularis judicis, quoad acculationem criminalem, & fit de foro judicis Ecclesiastici: & ita testantur *Gema de Sacram. prestand. q. 5. num. 27. ad fin. Alvar. Valasc. d. consult. 48. n. 7. & 8. in 1. p.*

- 11 Et ante eos tenuerunt *Oldr. cons. 4. Lucas de Pena* in terminis adducens fundamenta pro, & contra, dicens hanc opinionem veriore, & tutiore, in *L. nullus, column. 2. Cod. de veteran. lib. 12.* & ego habui in practica coram præside causarum criminalium in Senatu Portugallensi meritissimo, de nobilissima progenie descendente Joanne Freire d' Andrade, omni virtute prædito, in audiendis causis urbanissimo, in definiendis integerimo, in puniendis severo, qui iussu invictissimi Regis Philippi II. successit in partes Indiarum Orientalium Cancellarii munere fungi: & eandem opinionem tenuerunt alii gravissimi patres in terminis juris, *Archidiac. in cap. nemo unquam, num. 2. 11. quæst. 1. Alb. dicens hanc opinionem esse de jure veriore, in d. Auth. causa quæ fit, num. 5. Cod. de Episcop. & Cler. & alii quos citat Farin. d. quæst. 8. num. 105.* licet ab ea recedat cum communiore. Addo in hoc membro secundo, quòd ea Ordin. loquitur simpliciter in Clerico, quo vocabulo etiam veniunt Clerici in minoribus tantum, *gloss. Abb. & Dec. n. 17. in cap. non liceat, de præbend. Vivius in suis communibus, verbo Clericorum appellatione, Hieronym. Cavall. de commu-*

nib. & contra communes quæst. 52. n. 6. ubi infert ad causas Capellaniarum

Et facit, quod dicitur in alia lege Lusitana in confirmationem præictæ practicæ in *Extravagant. in princ.* in hæc verba: *Determinou o dito Sehor com oparecer dos Desembargador do Paço, que hum, que beneficio houve epois de cõmetter o delicto, & de ser inormado, & buscado pela justiça, era obrzado apparecer ante o Juiz secular em ujo juizo tinha as culpas, por naõ ser notriamente Beneficiado, ou Clerigo de orans sacras, & perante elle mostrar como a Clerigo de ordens menores, & como a verdadeiramente Beneficiado, para haver de ser remetido ao foro Ecclesiastio.* & ita videtur lex hæc innuere, quòd si quis post delictum cõmissum, & post infamiam delicti de eo ortam, & à Judice sæculari perquisitus beneficiũ obtineat, vñ ordines suscipiat, & proderunt ad evitandam judicis sæcularis cognitionem, & ut ad judicem Ecclesiasticum remittatur. & hujus extravagantis meminit *Valasc. dicta consult. 48. num. 7.* & Præceptor meus *Barbosa in dict. L. Titia num. 31. ff. soluto matr.* & ante eos tenuit *Bellamera in cap. penult. de foro compet.* & est illa lex repetita in *nova Ord. lib. 2. tit. 1. §. 21.*

Unde infertur, quòd bene admitte-
tur apud Lusitanos opinio *Pauli Castrens. in L. additos, num. 7. Cod. de Episcop. audient.* dum tenuit, quòd si aliquis postquam fuit præventus à judice sæculari super crimine, factus est Clericus, non impedietur judex sæcularis contra eum procedere, sed quantum ad condemnationem, si concernat personam Clerici, non poterit eam facere, neque ipsum capere, neque retinere; secus si respiciat bona ipsius, quia poterit hanc condemnationem facere, & in bonis Clerici, & eam mittere executioni, allegat *Bart. in L. 1. ff. de pæn. & Joann. Andr. d. cap. 1. de ratiocin.* sequitur *Bald. in L. officialis num. ultim. Cod. de Episcop. & Cleric. Seraphin. de privileg. juram. privileg. 8. num. 1. Farin.* qui alios plures
cit

13
16
17
14
15
citatur d. quæst. num. 107. quia condemnatio respiciens bona, dicitur civilis ad interesse, & condemnatio respiciens personam Clerici, tangit criminalem punitionem, ex omni autem crimine oritur duplex actio, altera ad poenam, altera ad interesse, & prosecutionem rei familiaris, text. est in *L. qui in nomine*, ubi *Bart. & Alb. in fin. ff. de falsis*, *L. fin. ubi probatur, ff. de privat. delict.* *Marant. de ordin. judic. 4. part. dist. 1. numer. 4. Didacus de Cantera in quæstionibus crimin. tangentibus judicem, in cap. utrum in causa criminali Judex possit, num. 2. Gonçal. Soar. in sua pract. 5. p. tomi primi, cap. 3. num. 29. concordat igitur Ord. cum hac resolutione, quod Clericatus supervenies eximit accusatum à jurisdictione judicis sæcularis quoad criminalem accusationem, non quoad civilem condemnationem, ut etiam docet *Jacob. de Grass. 1. tom. lib. 4. cap. 18. n. 156. Parlador. de diff. quotid. differ. 9. §. 1. n. 2.**

ALLEGATIO XVIII.

An complices delicti cum Clerico gaudeant privilegio ejusdem fori, vel debeant dividi.

SUMMARIUM.

- 1 An complices Clerici, vel alterius privilegiati in delicto gaudeant foro Clerici, vel alterius, ponitur opinio affirmativa.
- 2 Est hæc opinio in praxi recepta.
- 3 Refertur secunda opinio in contrarium, & comprobatur, & n. 4.
- 5 De ea questione agit pro, & contra, *Sylva nuptialis*, & defenditur secunda opinio, quia verior est.
- 6 Causa dividua apud diversos judices tractari potest.
- 7 Limitatur in causa individua.
- 8 Quæ dicatur causa individua.
- 9 Limitatur Ord. Lusit. citata, quando causa fuerit individua, & n. 10.

1
2
3
SI Clericus in minoribus, vel quilibet alius qui habet privilegium fori habeat complices delicti, poterunt tam ipse, quam complices laici ad judicem Ecclesiasticum declinare, quia maius dignum trahit ad se minus dignum, & ne contentia causæ dividatur, ut docet *Paul. in L. si communem, ff. quemadmodum servitut. amittant. Socin. cons. 12. num. 17. lib. 1. & est communis opinio ex Ludov. Gomez. cap. 1. num. 47. de rescript. lib. 6. Bossius de delictis, titulo de numero 116. in fine, Socin. lun. cons. 74. lib. 2. Peres ad leges Ordinam. lib. 3. column. 745. vers. ex quibus, ubi refert Socin. in L. Senatus, ff. de reb. dub. testantem: hanc opinionem esse in praxi receptam dicit *Cassan. consuetud. Burgund. rub. 1. §. 1. verb. Archidiacono*, dicentem idem servari Mediolani: addo *Menoch. de arbitr. casu 371. num. 13. & Joann. Gracian. regul. 9. numer. 2. idem tenent citati per Farin. dict. quæst. 8. num. 151. & Tyber. Decian. d. cap. 9. num. 44. ubi num. 46. tenet cum ibi citatis hoc procedere non solum, quando ipse Clericus petit remissionem, ut profit etiam laicis, sed etiam quando laici complices eam peterent, & item numer. 45. cum *Felin. cap. 2. de prescript. num. 11. vers. considerat*; tamen declarat hoc procedere, quando Ecclesiasticus judex laicum remissum condigne puniret, alias enim posset ipse judex laicum illum delinquentem punire, procedendo contra eum.**

3
Sed in terminis juris contrarium est in practica receptum, ut per *Aymon. cons. 232. lib. 2. ubi contrariis rationibus optimè respondet, Covar. pract. cap. 34. num. 1. Ursillus ad Afflict. decis. 213. num. 7. Osasc. decis. 103. num. 10. idem tenent citati per Ful. Clar. dict. quæst. 36. num. 46. Petrus Messia de taxa panis, conclus. 5. à num. 74. Azeved. L. 10. tit. 1. à num. 24. lib. 4. novæ collect. Joen. Gutier. pract. quæst. lib. 3. quæst. 30. num. 51. idem Pichard. in suis communib. verbo Clericus, & laicus, eam non esse*

in praxi receptam testatur citando *Igneū* in *L. 1. §. si quis in villa, num. 27. ff. ad Syllanian. Rebuff. in Authent. habita in 106. privileg. scholasticorum, versic. quarto*, juxta illud Salvatoris nostri JESU Christi: *Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari; & quæ sūt Dei, Deo.* Gom. 3. tom. c. 10. n. 6. ad fin. *Cov. pract. c. 34. n. 1. ad fin.*
 4 idem *Rebuff. in 1. tomo ad leg. Gall. in prohem. constitut. gloss. 5. n. 117.* ubi dicit, quod in Francia servatur, ut si Clericus, & laicus committant aliquod maleficium simul, ut laicus ad suum judicem Ecclesiasticum, & nuper ita servasse Senatū in sacrilegio factō in Templo Divi Honorati Parisiis, nam laici, qui fuerunt illi furto, suspensi fuerunt, Clerici verò ad officialem remissi: eandem opinionem sequuntur *Rupellan. in forensib. instit. lib. 3. cap. 11. Probus in pragmat. sanctione*, quos, & alios citat *Farin. d. q. 8. n. 151. vers. consiliarem, Parlador. de different. quotidian. different. 9. §. 1. n. 36.* & apud Lusitanos probatur hæc opinio, ex *Ordinat. in antiquis lib. 2. tit. 1. §. 11. & in Ordinat. nova lib. 2. tit. 1. §. 24* *E sendo pelos Juizes Ecclesiasticos requerido ás nossas justiça, que lhes inviem treslado das querelas, & inquiricoens, que de taes Clerigos, ou Beneficiados tiverem: mandamos, que se lhes dê no que aos ditos Clerigos, ou Beneficiados tocar sómente, & naõ no que tocar a outras pessoas: sunt verba formalia dictæ Ordin.*

5 De hac etiam quæstione egit pro, & contra disputando, *Sylva nuptialis lib. 6. à num. 38.* & hæc pars, quam sequitur *Ordinatio Lusitana*, verior est, quia pluribus delinquentibus in eodem delicto, causa nihilominus non dicitur individua, imò dividua, & proprium singulorum est maleficium; quod probatur ex *L. si plures 34 ff. de injur.* ubi *Fureconsult. Caius* ita habet: *Si plures servi aliquem simul cæciderint, aut alicui convitium fecerint, singulorum propriū est maleficium, & tanto maior injuria, quāto à pluribus admissa est; imo etiam injuriæ tot sunt, quot, & personæ injuriam*

facientium, & ibi notat *Ang.* idem probat *L. si quis id quod, ff. de juris d. omn. judic. L. 1. Cod. de condict. furtiv.* & cum causa sit dividua, & de proprio delicto agatur, quilibet delinquentium corā suo judice convenietur, & diverso modo puniri potest, *L. quis uxori 53. ff. de furt. placuit, L. si qui servo 36. §. item Rebuff. dict. privileg. 106. versic. quarto Aymon. dict. consil. 232. num. 1.* tenent, & alii supradiçti citati, & sic in delictis non habet locum titulus ille, *ff. de quibus rebus ad eundem judicem eatur*, ex *Rebuff. d. num. 117.* quamvis *Capic. decis. 122. post Fas. in L. nulli col. 1. versicul. tertio dicuntur*, aliud teneant.

7 Limitatur tamen si causa sit individua, ita ut inter socios non possit fieri nulla congrua divisio, quia tunc causa tota tractanda est coram eo judice, qui est competens socii privilegiati, & omnes coram eodem judice respondebunt ex *Bartol. Salicet. ad fin. & Paulus exemplificans in causa servitutis, in L. precipimus, §. eodem observando, Cod. de appellat. Mafilian. singular. 244. Socin. conf. 12. lib. 1. Maranta de ordin. judic. 4. part. distinct. 11. num. 24. Messia de taxa panis conclus. 5. numer. 74. ad fin. Azeved. in L. 10. num. 25. tit. 1. lib. 4. novæ collect. Surdus de aliment. titul. 9. quæst. 14. numer. 3. Capic. decis. 173.* ex quibus potest inferri, & assignari singularis limitatio ad *Ordinat. Lusitanam, lib. 2. tit. 1. §. ultim. in antiq. & lib. 2. titul. 1. §. 14. in novis*, quatenus imponunt mulctam 30. aureorum laico citanti laicum coram judice Ecclesiastico in casibus, in quibus jurisdictio competit Regi, & suis judicibus, ut non procedat, quando causa competens contra Clericum, & laicum, simul fuerit individua, & eam agitet cum Clerico, & laico simul, tunc enim ventilabitur contra Clericum, & simul pro ea conventos coram judice Clerici, nec habebit locum poena illa triginta aureorum, cum tunc faciat laicus citans in causa individua Clericum, & laicum simul, actum permissum de jure, & ne eadem causa individua

ALLEGATIO XVIII.

91

vidua agitur coram diversis iudicibus, & potest habere locum regul. *L. Gracchus, Cod. de adulter. L. 1. ff. de quibus rebus ad eundem iudicem eatur, dicta L. nulli, Cod. de iudic.* & ita similem legem apud Castellanos interpretatur *Azeved. ubi supra, & Curia Pphippica, 1. part. §. 5. num. 17.* licet hanc limitationem periculosam esse dicat *Joann. Gutierrez pract. lib. 3. quest. 30. num. ult.* ubi respondet ad dict. *L. nulli*, ut procedat quando Rei sunt ejusdem fori, & non diversi.

ALLEGATIO XIX.

Qualiter se Judex sæcularis debet habere in remissione Clerici ad Judicem Ecclesiasticum.

SUMMARIUM.

- 1 Agitur de Ordinatione Lusitan. lib. 2. titul. 1. §. 9. in antiquis, & in novis §. 22. n. 1.
- 2 Agitur de Ord. d. titul. 1. §. 10. in antiq. & §. 23. in novis.
- 3 Duo membra facit d. Ordinatio, & agitur de primo.
- 4 Comprobatur primum membrum Ordinationis de jure.
- 5 Agitur de secundo membro, quando notoriè non constat de Clericatu.
- 6 Agitur de intellectu cap. si iudex, §. non sic, de sententia excommunicat. lib. 6.
- 7 Quomodo fiat summaria informatio.
- 8 Coram iudice Ecclesiastico debet Clericus probare Clericatum, ut obtineat in remissione.
- 9 Qui dicatur iudex Ecclesiasticus cõpetens, cui Clericus sit remittendus.
- 10 Remissio debet fieri non citata parte, quando iudici constat de Clericatu per productionem literarum, vel aliis modis.
- 11 In agitanda causa remissionis coram iudice Ecclesiastico, debet pars citari, vel iudex sæcularis, qui eum cepit.

- 12 In cuius potestate debet manere Clericus dum cognoscitur de Clericatu.
- 13 Dum cognoscitur de Clericatu debet iudex sæcularis supersedere.
- 14 Acta, & sententia per iudicem Ecclesiasticum de Clericatu faciunt fidem coram sæculari.
- 15 Quid in cognitione Clericatus in minoribus, & coram quo iudice facienda.
- 16 De ejus cognitione competens est iudex sæcularis, & sic observatur in Lusitania.
- 17 Idem observatur in Regno Franciæ.
- 18 In Regno Castellæ cognoscit Iudex Ecclesiasticus.
- 19 Differentia inter legem Castellæ, & Ordin. Lusitan.
- 20 Referuntur Doctores, qui de ea lege meminerunt.
- 21 In Regno Franciæ Clericus retinetur in carcere Episcopi, & probatio Clericatus fit coram sæculari.
- 22 In cognitione exceptionis Clericatus deducta per Clericum in minoribus, citatur pars, & ita observatur in Curia Portugallensi.
- 23 Redditur ratio cur pars sit citanda in ea cognitione.
- 24 Si in ea cognitione incidit questio de valore tituli, erit competens Iudex Ecclesiasticus, & ad eum fit remissio.
- 25 Interim, quod Iudex Ecclesiasticus cognoscit de valore tituli, supersedet Iudex sæcularis.
- 26 Iudex sæcularis cognoscit de exceptione excommunicationis, quatenus in facto consistit.
- 27 Si dubitatur de valore excommunicationis objectæ, cognoscet Iudex Ecclesiasticus, non sæcularis.
- 28 Comprobatur per exempla posita in Ordin.
- 29 Titulus falsus non est titulus.
- 30 Bigamus non utitur privilegio Clericali.
- 31 Clericus in minoribus, qui non defert habitum, & tonsuram, non utitur privilegio Clericali.

I **A** Pud Lusitanos in *Ordinat. antiq.* lib. 2. tit. 1. §. 9. & in *Ordin. nova* lib. 2. tit. 1. §. 22. sic est dispositum: *Equãto he aos Clerigos de ordens sacras, ou Beneficiados que houverem de seus Prelados, ou de seus Vigarios cartas de seguro para estarem diante delles a direi-to, mandamos ás nossas justiças, que lhas guardẽ, & os Corregedores de nossa Corte, sendo para isso requeridos, lhes dem nossas cartas para todas nossas justiças, que os não prendaõ, & lhes guardem as ditas cartas de seguro de seus Prelados: & posto que taes cartas nossas não te-nhaõ, não seraõ por isso prezos, mas guardar selhesbaõ as ditas cartas de segu-ro, q̃ de seus Prelados tinhaõ: & isto se fa-rã assim quando notoriamente forẽ conbecidos por Beneficiados, ou de ordens sacras, ou não sendo notoriamente conbecidos por taes, se elles perante nossas justiças fizerem certo q̃ sam verdadeiramente Beneficiados por seu titulo, & testemu-nhas, como estaõ em posse dos beneficios, ou que sam de ordens sacras, mostrando seu titulo sómente.*

2 Item, & in eadem *Ordinat. antiq.* §. 10. & in *Ordinat. nova* §. 23. statuitur. *Outrosios Clerigos de ordens sacras, ou Beneficiados, que notoriamente forem conbecidos por taes, mandamos que tanto que prezos forem, sem irem á cadea, os entreguem a seus Prelados, ou a seus Vi-garios: & não sendo conbecidos por or-dens sacras, ou Beneficiados, tanto que fizerem certo perante nossas justiças, que saõ verdadeiramente Beneficiados, ou tem ordens sacras na forma que acima dito he, logo sejaõ remetidos, sem da tal remis-saõ haver appellaçaõ, nem agravo. Hu-jus *Ordinat.* in antiqua meminerunt Gon-çal. Soares in sua *pract.* 2. tom *prælu-d.* 2. num. 10. & Barbosa in *L. Titia* num. 29. ff. *solut. matr.**

3 Hæc *Ordin.* facit duo membra, alte-rum, quando notoriè constet Clericum captum esse ordinis sacri, vel esse bene-ficiatum, qui habet, & possidet benefi-cium: alterum, quando de ea qualitate

notoriè non constat, nec Clericus cap-tus habitus est pro tali, nec cognitus: sed est probandum eum esse talem in primo membro, eum statim remitti ju-bet ad judicem Ecclesiasticum absque alia cognitione: quod etiam probatur ex text. in *cap. si judex laicus de sentent. excommunic.* lib. 6. vers. & si, ibi: *Et si notorium fuerit, quod idem malefactor sit Clericus, qui hujusmodi privilegio gaudere debeat, statim absque alia cog-nitione, vel fama publica de hoc extiterit, aut ipse pro Clerico communiter habeatur, in continenti etiam ante cognitionem de Clericatu, Ecclesiasticæ Curia debet reddi: idem esse censemus si reus ipse ante deprehensionem pro laico publico se non gerens deprehensus fuit in Clericali ha-bitu, tonsuram, videlicet, & vestes defe-rens clericales, non talem debemus Cle-ricum (donec constet de contrario) repu-tare, sicut de illo, qui in possessione inge-nuitatis existit, si dicatur ab alio Liber-tinus, legalis sanxit auctoritas, ut pro-bandi necessitate, non ipse, sed adversari-us adstringatur: justum est enim, ut ipse talis, quem gestat, ex habitu (quousque appareat illud) præsumatur, qualis is esse, certus fere habitum, comprobatur.*

Et ita notant ibi *Dominicus, & Franc.* *Alex. de Novo cons.* 24. *Bossius de delicto* tit. de foro compet. à num. 151. *Covar. pract.* cap. 33. num. 3. vers. *fortassis in hac materia, Farin. lib. 1. quæst. 8. num. 36. Tyber. Decian. lib. 4. tom. 1. crimin. cap. 9. num. 25. & num. 29. Fulv. Pacian. sic intelligendus lib. 2. de probat. capit. 34. numer. 21.* Et nota quòd *Ord.* dum re-quitit tituli ostensionem in illis casibus, est ad instructionem, & non ad proba-tionem, ex traditis per *Bald. in L. si qua per calumniam, num. 4. vers. sed an pote-rit, Pacian. dict. cap. 24. num. 81. Rebuff. de exceptionib. num. 200. Tyb. Dec. dict. cap. 9. n. III. & IIII.*

5 Secundum membrum est, quando notoriè non constat, & in hoc potest ju-dex sæcularis assumere informationem, an habeat beneficium Ecclesiasticum, vel sit Clericus in sacris, & constituto sibi de

de tali qualitate, statim debet eum remittere ad iudicem Ecclesiasticum, & in hoc non discrepat à jure, quia iudex sæcularis habet fundatam intentionem in eo, quod præsumitur laicus, donec probetur eum esse Clericum. *Rip. cap. 2. num. 4. de judic. Boer. decis. 171. num. 14.* & ideo oportet facere informationem de Clericatu, quòd sit in sacris, vel quòd sit Beneficiatus, ut remittatur ad iudicem Ecclesiasticum, ex *d. Ordin. Felin. cap. ultim. num. 10. de except. Ful. Clar. in §. ultim. pract. crimin. quest. 36. num. 21.* asserens ita servari Mediolani, *Vincent. de Franch. dec. 329. num. 9.* quos refert *Barbosa in dicta L. Titia, numer. 29. 30. & 31.*

6 Nec obstat dict. cap. si iudex laicus §. non sit, quo probatur, quòd etiam in hoc secundo membro cognitio spectet ad iudicem Ecclesiasticum, ex gloss. ibi, verbo fecerit, quia procedit quoad effectum cognoscendi de sua declinatoria, hæc enim pertinet ad iudicem Ecclesiasticum, non verò quoad summariam informationem de Clericatu, si captus sit in sacris, vel habeat beneficium, & ita intelligendus est *Gonçal. Soares 2. tomo sue pract. prelud. 2. num. 9. & num. 10.* dum putat, quòd ex *Ordinat. Lusitana* in eo secundo membro cognitio pertineat ad iudicem sæcularem, nam habet dictam declarationem.

7 Est tamen advertendum, quòd ea summaria informatio fit, per ostentationem tituli, vel per testes *Guido. dec. 474. Gama de Sacrament. prestand. quest. 5. ad fin. Covar. dict. cap. 33. num. 3.* & probat *Ordinat. ubi supra*, dum quoad beneficium requirit fieri probationem per exhibitionem tituli beneficii, & testes circa possessionem, & quoad Sacerdotem requirit solam ostentationem sui tituli.

8 Est tamen advertendum, quòd coram iudice Ecclesiastico, ut Clericus obtineat in remissione, debet Clericatum probare, ex *d. cap. si iudex, §. non sit, & ibi gloss. verbo fecerit, Monach. Domin. num. 5. ad finem. Franc. num. 4. Ju-*

dex autem Ecclesiasticus, cui Clericus debet remitti, est ille, qui est ordinarius iudicis capientis, vel detinentis Clericum, ex *Innocent. in cap. ut famæ de sentent. excommun. num. 1. gloss. d. cap. si iudex laicus, & ibi Domin. num. 5. & Franc. col. 3. in §. non sic.* ubi vide.

Adde, quòd ubi constiterit iudici sæculari de Clericatu, per productionem litterarum, vel aliis modis de quibus supra, debet illum remittere, etiam non citato, nec vocato adversario, quia verificatio ista Clericatus non fit per modum probationis, sed ad instructionem, & ita *Bald. dicta L. si qua per calumniam. n. 2. vers. sed pone*, quòd iste ostendit *Felin. cap. ultim. num. 10. de except. Hippolyt. in L. de unoquoque, num. 107. ff. de re jud. Tiraquel. in rubric. Cod. res inter alios acta, limitat. 385. Sebastian. de Medic. regul. 8.* refertur hæc theorica, *lib. 3. regul. jur. verbo Clericus potest relaxari, fol. mibi 204.* Eo magis quia in agitanda causa remissionis coram iudice Ecclesiastico, citandus est adversarius, qui eum fecit capi, vel si non constet de parte, vel ignoratur, citabitur iudex sæcularis ex dicto cap. si iudex laicus, ibi: *Vocato tamen iudice sæculari, vel alio cuius interest, & ita docent gloss. ibi, verbo interest, & Domin. n. 5. Farin. d. q. 8. n. 37.* ubi alios citat.

Interim tamen, quòd Iudex Ecclesiasticus cognoscit de Clericatu illius, qui fuit inventus in habitu laicali, neque constat notoriè esse Clericum, debet manere in potestate, vel in carcere iudicis sæcularis, qui eum cepit, ex eodem cap. si iudex, & ibi gloss. verbo fecerit, ubi *Francus in 3. notab. Pacian. d. cap. 34. num. 22. & Farin. dict. quest. 8. n. 36.* sed in iisdem terminis dum Ecclesiasticus cognoscit, debet iudex sæcularis supersedere ex eodem cap. si iudex ad finem, ibi: *Contra eum tamen interim, quivis processus iudicis penitus conquiescat, & ibi tenent glossa ultim. Archidiacon. ad finem, Domin. num. 2. Francus, num. 3. Salzedo ad Bernard. in pract. criminal. cap. 62. num. 21. Farin. dict. quest. 8. num.*

num. 35. quæ tamen intelligo cum *Barbosa in d. L. Titia n. 32.*

14 Et acta, & sententia facta, & lata per judicem Ecclesiasticum super cognitione Clericatus facient fidem, & jus coram judice sæculari, utpotè à judice competente, ex text. in *cap. ult. de exceptionibus lib. 6. Innocent. in capit. post cessionem, de probat. Bald. dist. L. si qua per calumniam, num. 3. Domin. in dict. cap. si Judex, §. non sic, num. 8. & 9.*

15 Hæc procedunt in Clerico in sacris, vel Beneficiato: cæterum si sit Clericus primæ tonsuræ, vel minorum ordinum aliud observatur ex *Ordinat. Regia Lusitana in Ordinat. lib. 2. titul. 1. §. 15. in antiquis, & Ordinat. lib. 2. titul. 1. §. 27. in novis*, quibus deciditur, quòd Clerici in minoribus, tam soluti, quàm conjugati, si accusentur de crimine coram judice sæculari, debent allegare suam exceptionem incòpetentiæ, ne judex sæcularis de delicto cognoscat, & eum remittat ad judicem Ecclesiasticum, & de hac exceptionis cognitione competens

16 est ipse judex sæcularis; & licèt aliqui teneant, quòd *Ordinat. Regia* sit contra jus commune, quia etiam in hoc casu contendunt jurisdictionem spectare ad judicem Ecclesiasticum, ex *dict. cap. si Judex laicus*; tamen in nostro Regno Lusitano ita obtentum fuit, ut judex sæcularis de ea cognoscat, per concordatam factam inter Joannem primum hujus nominis Portugalliæ Regem, & Clerum in oppido de Santarem, anno salutis 1417. ut testantur *Gama d. q. 5. de Sacrament. præstand. numer. 19. vers. jure tamen Regio, & Barbosa d. L. Titia, numer. 32.* ubi refert idem observari in Regno Franciæ, Neapolitan. & in

17 Ducatu Mediolanensi per Doctores, quos citat, licèt in Regno Castellæ aliud

18 observetur, nempe quòd judex Ecclesiasticus cognoscat de ea exceptione Clericatus, ex *Covarr. dict. cap. 33. n. 3. & Goncal. Soares dict. 2. prælud. tom. 2. num. 9. Molin. Theolog. tom. 4. de justit. tract. 3. disput. 49. n. 11.*

19 Est tamen differentia inter legem

Lusitanam, & legem Castellanam, quòd in Lusitana judex sæcularis cognoscat de exceptione Clericatus, & interim Clericum retinet in suo carcere; at in Castellano Regno judex Ecclesiasticus cognoscat de ea exceptione, & etiam retinet interim Clericum in suo carcere ex *L. 7. titul. 4. lib. 1. novæ collect. ibi: Otrósi mandamos que cada, y quando que alguna persona se apresentare ante quales quier Fuezes Ecclesiasticos destos nuestros Reynos diziendo ser de corona para se eximir de nuestra jurisdiccion, los tales Fuezes Ecclesiasticos no procedan contra nuestras justicias per censuras Ecclesiasticas, sin que primeramente les conste q los que ansi se presentaren son Clerigos de corona, y tales, que deven gozar del privilegio Clerical, conforme a las Bullas de nuestro muy sancto Padre, y a la declaracion sobre ello hecha, sin que primeramente se presenten, y esten prezos en la carcel de los Fuezes Ecclesiasticos: y si allaren que deven gozar del dicho privilegio Clerical conforme a lo succedicho, les den pena condigna al delicto, ò delictos que uvieren cometidos, si non devieren gozar del dicho privilegio, los remitan a las nuestras justicias seglares, para que hagan en sus causas lo que fuere justicia; y mandamos a los dichos Fuezes Ecclesiasticos q entre tanto que lo succedicho cerca del Clericato se determina, los tengan prezos, como dicho es, en la dicha su carcel, sin les dar por carcel la Ciudad, ò Villa, ò Lugar, ni Iglesia, ni Monasterio, ni otros lugares sagrados, ni casas de vizinos, sob penas de las temporalidades, y de seren bavidos por estranos destes nuestros Reynos: mandamos a las nuestras justicias seglares, que siendo requeridas por los dichos Fuezes Ecclesiasticos, que los tengan prezos en la su carcel, y no lo haziendo, que hallandolos fuera de la dicha su carcel, y de las dichas Iglesias, y Monasterios, ò lugares sagrados que los prendan, y tengan prezos en la carcel seglar, hasta q la dicha causa del Clericato sea determinada, y se haga dellas lo que fuere justicia. Hujus legis meminerunt Covarr. dict.*

20 *dict. cap. 33. num. 4. Gonçal. Soar. in sua
pract. tom. 2. prælud. 2. num. 14. Salzed.
ad Bernard. in pract. criminal. capit. 62.
num. 19. & in Regno Franciæ Clericus*
21 *retinetur in carcere Episcopi, & proba-
tio Clericatus fit coram iudice sæculari,
ex Rebuff. ad leges Gall. 1. tom. de lite-
ris obligat. artic. 11. gloss. 3. n. 15.*

Et in cognitione hujus exceptionis
22 *deducta per Clericum in minoribus,
solutum, vel conjugatum, coram iudice
sæculari citatur pars adversa, & auditur,
quia agitur de ejus interesse, ex regul. L.
nam ita divus, ff. de adoption. L. de uno-
quoque, ff. de re judic. cap. 1. de causa pos-
sess. & propriet. cum aliis citatis per Van-
tium de nullitat. ex defectu citat. num. 1.
& Andr. Gail. pract. observat. capit. 48.
& ita observatur in Curia Portugallen-
si, & probatur; quia iudex sæcularis co-
gnoscit in his terminis per modum pro-
priae jurisdictionis, & non per modum
informationis tantum, ut in casu Cleri-
ci in sacris, vel beneficiati, & ideo cum
habeatur causæ cognitio, & proceda-
tur per viam judicialem, citanda est pars
ex alia regul. L. in causæ 14. §. causa,
ubi Bart. & alii, ff. de minoribus.*

23 *Facit; quia pars adversi potest alle-
gare literas ordinum esse falsas, quibus
declinans nititur probare suum Clerica-
tum, vel esse bigamum, vel collationem
tonsuræ esse nullam, vel alia de causa non
debere gaudere privilegio Clericali, &
ideò non esse in casu remissionis ad fo-
rum Ecclesiasticum, ut in allegatione 43.
deducemus, & sic potest facere suam
contrarietatem contra exceptionem or-
dinum, ex Ordinat. Regia lib. 5. tit. 22.
§. 3. in novis, deducta à L. 7. §. 42. tit. 1.
part. 3. Extravagant. ibi videatur.*

24 *Quòd si in ea declinatoria inciderit
quæstio de valore tituli ordinum, non
cognoscet iudex sæcularis de ea nullita-
te, sed remittet ad iudicem Ecclesiasti-
cum, est enim iudex sæcularis competens
ad cognoscendum de titulo Clericatus
in minoribus, quando non vertitur, nisi
factum ipsum, an habeat literas, vel
alias probationes Clericatus, sed quan-*

do inciderit quæstio de valore tituli, ju-
dex sæcularis est incompetens: ita Na-
var. in cap. novit notabili 6. num. 41. de
judic. Vincent. de Franch. decis. 189.
num. 10. in 1. part. Barbosa in dicta L.
Titia, num. 28. vers. ex qua responsione,
Camil. Borrel. consil. 15. num. 18. & in-
terim, quòd iudex Ecclesiasticus cognos-
cit de valore tituli, supersedere debet
iudex sæcularis in processu exceptio-
nis Clericatus, ex text. in cap. tuam
de ordin. cognit. cap. lator, qui filii sint
legitimi, dicto cap. si iudex de sentent.
excommun. lib. 6.

Sicut etiam dicimus in exceptione
26 *excommunicationis, de qua cognoscit ju-
dex sæcularis, quatenus in facto con-
sistit ad repellendum auctorem à iudicio,
ex cap. intelleximus, de judic. cap. pia,
de exceptionib. lib. 6. Ordin. antiqua lib.
3. tit. 38. §. 6. & Ordinat. lib. 3. in novis,
titul. 49. §. 4. & tamen si dubitetur de
valore excommunicationis objectæ, uti-
que non cognoscet sæcularis, imò re-
mittet ad iudicem Ecclesiasticum, ut
per Domin. cap. decernimus, de sentent.
excommunication. lib. 6. Decius in cap.
prudentiam, §. sexta, num. 2. de offic. de-
legat. & probat nova Ordinat. lib. 3. tit.
6. §. ultim. ibi: *E sendõ duvida, se cada
humas excommunhoens he valiosa, ou
naõ, remeterseba o conhecimento da tal
excepção ao Juiz Ecclesiastico: juvant
tradita per Farin. dict. quæst. 8. à n. 25.
quanvis doctissimus Gama dict. quæst. 5.
ad finem, aliud observatum dicat stylo
Curia: sed prima opinio verior est;*
28 *quia Ordinat. ponit exemplum, quan-
do pars adversa impugnat titulum de
falso, vel quod erat bigamus, vel quod
non deferebat habitum, & tonsuram,
quod respicit ipsum factum, & non quan-
do impugnat de jure, ut patet ex illis
verbis: *E se os accusadores entendem pro-
var que as taes cartas sam falsas, ou que
elles saõ bigamos, ou andaõ fora do habi-
to, & tonsura, & naõ traziaõ coroa aber-
ta, ser ão a isto recebidos; quia titulus fal-
sus non est titulus, L. quid sit falsum 23.
ff. ad legem Cornel. de falsis, L. ex ini-**
29*

31 *tio, ubi Bald. Cod. de falsis; tem certum est, quod bigamus non utitur privilegio Clericali, cap. unic. de bigam. lib. 6. & latius deducemus in allegatione 43. Item qui non defert habitum, & tonsuram Clericalem, non utitur privilegio Clericali, nec foro, ex text. in dict. cap. si iudex laicus, de sententia excommunicat. lib. 6. ubi notant Joan. Andr. num. 1. & Domin. in §. idem ejusdem capitul. & ex Concil. Tridentin. session. 23. cap. 6. de reformation. & hæc consistunt in facto, de cujus cognitione iudex sæcularis est competens ex traditis per Bartol. in L. quoties, & ubi Jason. n. 6. Cod. de judic. Alvar. Valasc. consultat. 159. numer. 9. 2. part. Padilha in L. 1. num. 57. Cod. de juris, & fact. ignorant. Gama decis. 207. & ibi additio, num. 5. Barbosa in dict. L. Titia, num. 26. & tamen non potest cognoscere de eadem specie si agatur de jure.*

ALLEGATIO XX.

An filiusfamilias Clericus possit stare in iudicio sine patris consensu.

SUMMARIUM.

- 1 Filiusfamilias regulariter stare non potest in iudicio sine patris consensu.
- 2 Consensus patris potest præstari per nuntium, vel per epistolam.
- 3 Ampliatur licet filius sit sexagenarius.
- 4 Quando filiusfamilias proponit publicam accusationem, non est necessarius consensus patris.
- 5 Competit jus accusandi omnibus de crimine publico, nisi inveniat prohibitus.
- 6 Quando filiusfamilias accusatur de crimine publico, non requiritur consensus patris.
- 7 Quando pater est absens, non requiritur consensus illius.
- 8 Quando filius agit nomine alieno, non requiritur consensus patris.

- 9 *Quæ ætas requiritur, ut quis possit esse procurator ad iudicia.*
- 10 *In casibus, in quibus pater non habet usumfructum in bonis filii, si litem moveat, vel ei moveatur, non requiritur consensus patris.*
- 11 *Alia tamen opinio est tutior, & communis, nisi pater sit absens.*
- Ibid *Judicandum est in Regno Lusitano secundum opiniones Accurtii, quando non sunt communiter reprobatae.*
- 12 *Admittenda est concordia, quam ponit Castillus.*
- 13 *In spiritualibus, & beneficialibus non requiritur consensus patris.*
- 14 *Idem est in minore, qui in prædictis casibus stare potest in iudicio sine consensu tutoris.*
- 15 *Habebit tamen minor restitutionem in actibus judicialibus, si in illis fuerit læsus.*
- 16 *Non requiritur consensus patris in causis motis super pertinentibus ad peculium Castrense, vel quasi.*
- 17 *Filiusfamilias Clericus potest agere sine consensu patris.*
- 18 *Quæ filiusfamilias acquirit post Clericatum etiam in minoribus, sunt sua, & de peculio quasi Castrensi.*
- 19 *Declaratur si filiusfamilias observet requisita Concilii.*

Regulariter filiusfamilias non potest stare in iudicio sine consensu patris: hæc regula probatur in L. non solum, §. necessitate, Cod. bonis quæ liber. ubi eam tenent gloss. & Bart. numer. 8. Socin. regul. 195. Cassan. consuet. Burgund. rubr. 4. §. 5. verbo, le mary sans, n. 38. & rub. 6 §. 3 num. 5. Vantius de nullitatibus ex defectu mandat. n. 39. Marant. de ordin. iudiciorum, 4. part. dist. 16. num. 30. Roland. cons. 46. num. 3. lib. 2. & illum consensum potest præstare per nuntium, vel per epistolam, Bart. num. 15. & Salicet. num. ultim. in d. §. necessitate, Angel. in L. si longius §. 1. num. 7. ff. de jud. declarando per Vantium de nullitatib. ex defectu mandat. n. 44. & Barbosam in L. 2. §. fin. ff. soluto ma-

matrimonio. Ampliatur illa regula, licet
 3 filius sit sexagenarius, quia sola ætas cum
 non eximit à patris potestate, *gloss. L. fin. §. pupillus, ff. de verborum obligat.* ubi eam commendant *Angel. & Imol. Mar. Anton. Baver. in princip. Institut. quibus non est permiffum facere testam. num. 19. Pinel. L. 1. Cod. de bonis maternis, 1. part. num. 34. vers. ampliatur; Gom. L. 47. Taur. num. 1. Matiens. L. 8. tit. 1. lib. 5. novæ collect. glossa 1. num. 2. Gaspar Pedag. in L. inter cetera, ff. de liber. & posthum. 1. part. §. 1. num. 4. Azeved. num. 20. tit. 17. lib. 4. novæ collect.*

Excipiuntur ab hac regula aliqui
 4 casus: primus quando filiusfamilias proponit publicam accusationem, ut contra glossam dicto §. necessitate, tenent *Bart. ibi, num. 11. Orosio. in L. filiusfamilias, col. 268. ff. qui sunt sui, vel alien. jur. Ful. Clar. in pract. criminal. §. ult. quest. 14. num. 5. Azeved. d. L. 10. n. 10.*
 5 Competit enim jus accusandi de crimine publico omnibus, nisi inveniatur prohibitus, *L. qui accusare 8. & ibi Bart. Alberic. Angel. Gomes. 3. tom. cap. 1. num. 31. Farin. lib. 2. tit. 2. q. 12. num. 8. unde num. 10. cum Bart. in L. inter liberos, §. 1. ff. de adulter. tenet hanc opinionem citando Hieron. Cuch. in additionibus ad Angel. de malefic. post n. 81. admonentem ab ea non esse recedendum in iudicando, & quod licet Carrer. in pract. fol. 607. post num. 108. (qui secundum aliam impressionem factam Venetiis, anno 1566. de hæretic. num. 22.) teneat secundum glossam, in d. §. necessitate, magis communiter teneri à Doctoribus, tamen non esse recedendum à prima opinione, quæ non solum communis est, verum etiam, & in practica servata, & addit, quod nunquam vidit (prout nec vidisse dicit *Clarus*, qui præallegatos omnes refert, & sequitur d. quest. 14. vers. sed quid. in filiofamilias) in pract. dubitari in causis criminalibus an filiusfamilias, sive agendo, sive se defendendo possit stare in iudicio sine consensu patris; sed semper vidit si-*

ne dicto consensu procedi, sive de publico, sive de privato crimine ageretur, quidquid inter publicum crimen, & privatum distinguat *Cardinal. Tuschus 3. tom. litera F. concl. 363. n. 50.*

Secundus casus est, quando filiusfamilias accusatur de crimine publico, & fuit opinio *Bart. dict. L. inter liberos §. 1. Ful. Clar. dict. quest. 14. num. 5. & dicit Farin. dict. num. 10* quod nunquam vidit in practica dubitari in causis criminalibus, an filius, sive agendo, sive defendendo possit stare in iudicio sine consensu patris, sed semper vidit sine consensu patris procedi, sive de privato crimine ageretur.

Tertius casus, quando pater est absens ex d. *L. si longius, §. filiusfamilias, ff. de jud. ubi notant gloss. Bart. Alber. Angel. Fulgos. & Paulus, glossa, verbo regulariter ad finem, & ibi Franc. num. 5. in cap. fin. de jud. lib. 6. §. ultimo: idem probatur in L. sed si unius, §. ait prætor ff. de injuriis, & ibi Alber. & Angel. notant Molin. Theolog. 1. tom. de justitia, & jure, disputat. 228. vers. tertio excipitur.*

Quartus casus est, quando agit nomine alieno veluti, tanquam procurator potest, & constitui, ex *L. filiusfamilias, §. ipse quoque, ff. de procurat. est text. in cap. qui generaliter, §. 1. de procuratorib. lib. 6. gloss. dict. cap. ultim. de judic. lib. 6. Bart. num. 5. & Angel. n. 9. dict. §. necessitate: est indubitata conclusio ex Marant. dict. distinct. 16. n. 35. Menoch. de recuperand. possess. remedio 15. num. 307. & Barbof. in L. 3. n. 5. ff. soluto matrim. eandem tenet Molin. dict. disput. 228. vers. excipitur secundo, probat Ordin. Lusitana, tam antiqua lib. 3. tit. 8. §. 7. quam nova lib. 3. tit. 9. §. 5 in quo tamen advertendum est, quod juri communi oportebat filiumfamilias ut procurator esse possit ad iudicia habere 25. annum. ex dicto cap. qui generaliter, §. ultim. & tenet Molin. d. vers. excipitur secundo; sed de jure Lusitano sufficit esse filiumfamilias 17. annorum ad iudicia, ex dicta Ordin. ibi: Porem*

quando o filho, ou liberto, como procurador quizer demandar cada huma das ditzas pessoas; o não poderá fazer sem ter idade de dezafete annos cumpridos.

10 Quintus casus est in bonis adventitiis, in quibus pater non habet usumfructum, quia in illis poterit filius agere, & conveniri sine consensu patris, ut per *Bart. in eodem §. necessitate, num. 2. & ibi Ang. num. 4. idem Bart. in d. L. fin. §. pupillus*, est communis ex *Vantio de nullitate ex defectu mandat. num. 41.* & eam sequitur *Barbos. in L. 2. §. quod si in patris, num. 19. & L. 4. à num. 4. ff. solut. matrim.* sed contrariam opinionem, imò quod, & in his terminis etiam requiratur consensus patris, tenuit *glossa d. §. necessitate*, & eam sequuntur ibi *Bald. num. 9. & Imol. dicens tutiorem in d. §. pupillus, Affin. in praxi §. 18. cap. 1. num. 3.* & hanc opinionem, quæ communis est, sequuntur *Gonçal. Soar. in sua practica, tom. 1. part. 1. tempore 2. à num. 15. Azeved. à L. 10. num. 15. Gonçal. Soar. ubi proximè, num. 18.* intelligit, nisi pater sit absens: eandem tenet *Molin. d. disputat. 228. vers. hoc vero non est intelligendum*, *Emmanuel à Crasto in L. cum oportet, 2. part. n. 134. Cod. de bonis quæ liberis*, & hæc apud Lusitanos servanda est, quia ex *Ordin. lib. 3. titul. 64. §. 1.* in casibus non decisis per leges Regni, vel per leges communes, servantur opiniones *Accurtii*, quæ non sunt communiter reprobatae, & quando deficient opiniones *Accurtii*, servantur opiniones *Bartholi*, quæ non sunt communiter reprobatae per opiniones communes aliorum *Doctorum*, & poteris admittere concordiam, quam ponit *Castillus lib. 1. de usufruct. cap. 3. à n. 13.*

12 Sextus casus est in spiritualibus, & beneficialibus, in quibus filiusfamilias agere, & conveniri potest sine patris consensu, nec curatur de patria potestate ex *d. cap. ultim. de jud. lib. 6.* ubi *glossa*, & *scribentes notant*, *Paulus d. §. necessitate, nam. 4. gloss. cap. 1. de jurejurand. Socin. regul. 195. num. 2. & 6. Marant. d. disputat. 16. num. 31. Gonçal. Soar. ubi*

supra, num. 20. *Molin. dict. disput. 223. vers. à regula*; & idem est in minore, qui in hujusmodi causis stare poterit in iudicio sine consensu tutoris. *Archidiacon. d. cap. ultim. n. 2. & ibi Domin. & Franc. numer. ultim. Gomes. in princip. intelligentes tamen cum Pontifice ibi, de minore, qui annum 14. peregit, idem Molin. Theolog. de just. & jure, 1. tom. cap. 220 vers. excipitur*; habebit tamen restitutionem in actibus judicialibus, si in illis fuerit læsus, ex *Anchar. & Franc. num. 6. in eodem cap. ultim. Sfortia Odus de restitut. 2. part. quest. 60. num. 21. Caldas ad L. si curatorem, verbo vel adversarii num. 42.* ex quibus limitatur, & declaratur *Ordinat. antiqua lib. 3. tit. 86. §. 3. & Ord. nova lib. 3. tit. 41. §. 8.*

Septimo limitatur, ubi agitur de pertinentibus ad peculium Castrense, vel quasi, quia in illis agere, & conveniri potest filiusfamilias sine patris consensu, cum in his, tanquam paterfamilias reputetur, *L. 2. ad Macedon. & tenent Alber. num. 8. & Angel. num. 9. in dicto. §. necessitate, Vantius de nullitate ex defectu mandat. num. 41. Marant. dict. distinct. 16. num. 32. Gonçal. Soar. d. num. 20. Molin. d. vers. hoc vero non est intelligendum.*

Octavo limitatur in filiofamilias Clerico, qui potest agere sine patris consensu, ex *d. cap. ultim. §. ultim. de jud. lib. 6. Cassan. consuetud. Burgund. rubr. 6. §. 3. num. 14. Peres ad leges Ordinam. in L. 1. titul. 3. col. 111. vers. provenit etiam lib. 1.* nam ea, quæ filiusfamilias Clericus etiam in minoribus ordinibus constitutus acquirit post Clericatum, sunt sua, & sunt peculii quasi Castrensis, *L. sacrosanct. 33. Cod. de Episcopis, & Clericis*, & ideo poterit super illis agere, & conveniri, sine consensu patris, *Speculator. de actore, vers. sed cum Clericorum sint bona, & Archidiacon. in d. cap. fin. num. 2. de jud. lib. 6.* quod tamen intelligo si talis Clericus habitum, & tonsuram deferat, & observet alia requisita à Concilio Tridentin. quia si ea non observet, laicus reputatur, & in nihilo gaudet pri-

privilegio Clericali, ex adductis per
Cevall. de communibus, contra commu-
nes quest. 563.

ALLEGATIO XXI.

Clericus provocans ad ordines solvit
expensas, & incurrit alias poenas de
jure Regni Lusitani, & quid de
jure regni Castellæ.

SUMMARIUM.

- 1 Quando quis provocat ad ordines, & remittitur, solvit expensas secundum legem Regni.
- 2 Confirmatur de jure communi.
- 3 Reprobatur opinio Rebuff. stante Ordinatione Regni.
- 4 Quod illa Ordinatio sit in odium Clerici provocantis ad ordines.
- 5 Victus victori debet regulariter condemnari in expensis.
- 6 Clericus pauper provocans ad ordines remittitur expensis Episcopi.
- 7 Non autem remittitur expensis fisci secularis.
- 8 Pauperes litigantes in instantia appellationis, vel gravaminis, vel in judicio actionum novarum, solvunt dimidiam partem expensarum actuario, & advocato ex pecuniis cancellariæ; quod non admittitur in Clerico paupere provocante ad ordines.
- 9 Provocans ad ordines amittit fidejussionem.
- 10 Clerici provocantes ad ordines amittunt officia, quæ habent a Rege secundum legem Regni, & n. 11.
- 12 Idem de jure Castellæ.
- 13 Referuntur DD. qui de illis legibus mentionem faciunt.
- 14 Tales leges non sunt contra libertatem Ecclesiasticam.
- 15 Absurdum, & iniquum est eos admitti ad officia secularia, qui non possunt à judicibus secularibus puniri.
- 16 Clerici in minoribus constituti ad judicia secularia admissi, an possint à

- judicibus secularibus puniri, & n. 17.
- 18 Quando dicatur lex, vel statutum contra libertatem Ecclesiasticam.
- 19 Quia faciendum quando Clericus non audet declinare jurisdictionem judicis secularis metu pænæ.
- 20 Quid si Clericus confiteatur non esse Clericum.
- 21 Et potest eum punire.
- 22 Pater Clerici potest agere, ut ad forum remittatur Ecclesiasticum.
- 23 Limitatur, nisi Clericus procurasset, vel affectasset hanc remissionem.
- 24 Dicitum de patre, intelligendum est, quoniam intervenit, tanquam pater, non tanquam procurator.
- 25 Ea resolutio, & pænæ legis habet locum in criminibus merè secularibus, vel mixtis, data præventionem in judicio seculari.
- 26 Non procedet in causis pretinentibus ad forum Ecclesiasticum, & quæ sint referuntur.
- 27 In his causis non possunt se intromittere Judices seculares.
- 28 An ex sola allegatione declinatoria incurratur illa pænæ.
- 29 Defenditur opinio Covarr. ab impugnatione Azevedo, & Gutierrez in terminis legis Lusitanæ.
- 30 Verbū, chamar, est futurum subjunctivi, & significat actum consummatum.
- 31 Statutum puniens volentem aliquam corrumpere, intelligitur de eo, qui corripit voluntariè.
- 32 Pænæ imposita per statutum producenti exceptionem, vel petitionem, habet locum ea producta, nec est locus pænitentia.
- 33 Quomodo procedant leges Lusitanæ, & Castellana in Clerico in minoribus provocante ad ordines.
- 34 Remissio Clerici facièda est sine ignominia.
- 35 In ea remissione etiam acta sunt remittenda, & n. 36.
- 37 An Judex Ecclesiasticus teneatur stare processui, & sententiæ Judicis secularis.